

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. NOVEMBER 4.

44. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

Hosszu esték.

Hol a boldogság mostanában?
Barátságos meleg szobában.

A népért rajongó költő, a szenvedők, a tűzhe-lyet, az otthont, a meleg szobát nélkülöző sze-rencsétlenek iránt mély, igaz rokonszenvtől átha-tott valódi ember: Petőfi, használja refraine so-roknak e pár sort egy költeményében, mely az igaz humor kacagó fájdalomából fakadott. A zord időben bolyongók képe az elhagyatott, a rideg magány képzetét költi fel bennünk. A süvöltő szél, mely fagyos fuvalmával végig sepri a leta-rolt vidéket: beűzi az embert a szobába. A ko-rán beálló alkony hosszúakká teszi az estéket. A társas élet örömeit keresi a pihenő gazda, a kifáradt hivatalnok, az unatkozó világ. Míg vá-roson a társas összejövetelek, multságok alkal-mat adnak a szórakozásra, a zord, a hosszú es-ték unalmának elűzésére: faluhelyen összevero-dik egy pár szomszéd és előlik az estét. Mivel? lddogálnak, pipaszó mellett űzik a világpolitikát, vagy kártyáznak. De megjelen még is egy hi-vatlan vendég. Ott guggol a gyéren világított szo-ba setét szegletében. Rideg közelléte úgy meg-dermeszti a sziveket, szárnyát szegi a kedvnek. E hivatlan vendég: az unalom. Mindig ugyan-azon arcok, mindig ugyanaz a társalgási tárgy, mindig ugyanazon egy körben mozgó felfogás, mindig ugyanaz az elszigeteltség a nagy világ gondolat-áramlatától, mindig ugyanazon közöny a valódi nagy emociók iránt, mindig ugyanaz a kedvtelés, melyből hiányzik a szellem; mindig ugyanaz a hang, melyből hiányzik a kellem. Éle-temben átéltem egy néhány ilyen estét és bizony, kitörölhetetlenül érzem azt az ürességet, melyet ez esték emléke hagyott hátra. A diaspora-ban élő, idegen ajku népesség között szétszórt magyar családok igen szomorú magányt éreznek maguk körül. Egymásra vannak utalva; de a leg-többször a szűkkörű felfogás, szenvedélyes vi-

szály még azon laza köteléket is meggyöngíti, mely a családokat összeköthetné. Ugy hiányzik a benső összetartozás kapcsa! A szegénység nem egy helyt még desolaltabbá teszi a magyar in-telligencia helyzetét a vidéken. A fényűzés, mely a városokban nyomasztó módon nehezedik rá a szegényedő magyarra, faluhelyeken is talál kö-vetőkre és még jobban előmozdítja a vidéki tár-sas élet pangását. Hejh, pedig e társas életnek pezsgő, erőteljes formában kellene nyilvánulni! Miért? Mert elszigetelten, magukra hagyatva, él-nek e családok az idegen nemzetiségek közé el-temetve. Szervezni, egészséges alakban kellene létre hozni faluhelyeken, vagy egyes vidéki közpon-ton az olvasó-egyleteket. Olvasó egylete-ket, melyek hozzászoktatják az értelmiséget fino-mabb szellemi szükségéik kielégítésére és nem azoknak elnyomására, vagy durva elvadulására. Olvasó-egyleteket, melyek találkozó helyei volná-nak a magyarságnak, hol barátságos eszmecsere váltaná föl a mostani formátlan és egyhangu tár-salgást. Ha kérdené valaki: miként képzelem én, hogy ugyanazon elemnek más kört, más tár-sas életet alkossanak, mint a melyet most fen-tartanak? Megmondom hogyan. És ép ez célja e szerény felszólalásnak.

Meg kell teremteni a kedvet az olvasáshoz; föl kell ébresztetni szükségérzetét az eszméknek, gondolatoknak; bele kell sodorni a nagy világ gondolat-áramába a legelszigetelt falu minden értelmes emberét. A nagy központból, Budapestről kiáradó szellemi világosság utáni vágyat, szom-jat kell felöltetni minden szívben, minden lélek-ben. Mert kétségbeejtő az a tünemény, hogy a magyar vidékek mily közönnyel viseltetnek a szellemi mozgalmak iránt. Az egy politika, egy-egy vidéki ujságba beleszorított alakban, gerjeszt né-mi érdekeltséget; de, fájdalom, a legtöbb eset-ben vak szenvedélyeink gyújtó szövethéke lesz, mely egymás ellen gyújt ellenséges viszálykodás-

ra. Széthúzzunk, egymást marcangoljuk. És valljuk meg: a napi sajtó nagyon gyakran ad lángitalt különben is lángoló szenvedélyeinknek. És ha alapjában keressük ez izgatott hangulat, e széthúzásra ingerlő lelki hajlamok forrását: megtaláljuk a szűk látkörben; megtaláljuk abban, hogy a művelt világ eszméivel nem foglalkozunk. Alig van a polgári nemzetek közé sorozható nemzetek közt olyan, mely kevésbé kegyelje irodalmát, mint a magyar.

A magyar az irodalmat nem karolja föl. Nem megdöbbenő jelenség-e, hogy egy Vajda János költeményeinek kiadására a legjobb nevű írók, összes befolyásuk latbavetésével, vállalkoztak, mert a nagy közönség ezigazi mély és nagy tehetséget annyira nem méltányolta, hogy kénytelen, életét hirlapi cikkek írásával tengetni, holtott saját nyilatkozata szerint: minden prózában irt cikke egy-egy hangulatot ölt meg, egy-egy teremő, ihletett percet nyelt el? Hiszen, Endrődi Sándor, e kiváló szép tehetség, kinek szingazdag nyelve irodalmunk virágkorának illatát leheli, keserű humorral kénytelen reklam-cikket írni a „Főv. Lapok“-ban, miután a kiadó panaszkodik, hogy raktáron marad a sok vers. A regényíró tárcaalakban aprózza el művét, hogy értékesítse; de talán, az egy Jókait kivéve, nem olvassák, ha könyvben jelenik meg a mű. A politikai röpirat, ha pikáns, ha személyek ellen van intézve, még csak megjelenik második kiadásban is; de komoly politikai tanulmányt nem mernek közzébecsátani, mert nincs kelete. És bizony, el lehet mondani, hogy a mélyebb tanulmányt igénylő művek csak az Akadémia és a tudományos társulatok aegise alatt jelenhetnek meg. Tudom, hogy az ily műveknek más népeknél is válogatott olvasó közönsége van, de ép az a szomorú dolog, hogy ehez, a szó valódi értelmében vett vidék alig járul valamivel.

Trefort, közoktatási miniszter ur közelebből hívta föl az Erdélyrészi Magyar Közmívelődési Egylet választmányának figyelmét a Jó könyvek című vállalatra, melynek célja a ponyvairodalmi fércművek helyett, tartalmas, magvas és nemzetünk multjával, hagyományával komolyabb irányban foglalkozó és jeles írók által írott könyveket adni a magyar nép kezébe. E felhívás, ily magas helyről, kiáltó bizonyítvány kö-

zönyünkről. Elfeledhetetlenül nyomódtak be lelkeembe Kölcsey szavai, melyeket a magyar játékszin érdekében tartott beszédébe sző, mikor szembe állítja a magyar nemzet közönyét, saját nyelve iránt, az Amerikába bujdosott franciák eljárásával, kik előbb építettek az új hazában színházat, mint maguknak lakást. „A hont szívében hordozák“ Igen, és e hazát a világ bármely részébe elvivék: e haza élt a nyelvben és irodalomban. Kölcsey fájdalmas ellentétét igaztalanság volna, ma alkalmazni. Hogy az értelmiség nemzetünknel nagy tért nyert, hogy a népnél az olvasni, irnitudók száma, a multhoz képest, hihetetlen mérvben emelkedett: azt tagadóba venni, méltánytalan eljárás volna. De, hogy az a közöny, mely az irodalom fölkarolásától visszatart, maig alig áll a fagypontról egy pár foknyi magasságra: azt érzik keservesen az írók; de viszont nemzeti életünk tespedése, a magyar faj rendkívül csekély olvasztó képessége, a magyar nyelv élet-halál harca bizonyítja, hogy büntetlenül nem lehet az irodalmat elhanyagolni: visszahatását megérzi a társadalom. Ha a szellem táplálékot nem nyer: elapad, kivész, elpusztul.

Nem jellemző tünemény-e, hogy a mi jó magyar népünk, melynek értelmiségét oly édes önérzettel és nem ok nélkül hangoztatjuk, a törvény szigora által rászoritva, a rábeszélés, a buzdítás útján belevive, írni, olvasni megtanul: e tudását majd soha sem használja, legfőlebb egy-egy okirat aláírásánál, az élet nélkülözhetetlen alkotásainál? De a hosszú estéket tétlenül, tespedve, vagy szellemölő tivornyában tölti el, nincs egy-egy alkalom, midőn okosabb embertől egy pár jóra való, egészséges eszmét hall kifejtve, értelmesen előadva, megmagyarázva. Pedig, ha hallaná, kedvet találna arra is, hogy egy jó könyvet olvasson, vagy egy-egy felolvasást meghallgasson.

Kinek volna magasztos hivatása a szellemi életre irányozni a figyelmet? Ki lehetne az értelmiség összetartó lelke, a magyar szellem ébresztője, a félreértés miatt felzajdult szenvedélyek elsimitója, az egyetemesebb eszmék terjesztője, lelkes tolmácsa? Ki más, mint a pap. Ki lehetne a népnél az olvasási kedv felélesztője? Egy-egy este bizalmas körben ékes előadó, magyarázó, fölolvadó? Ki más, mint a pap.

Szenvedélyes ragaszkodást kell költenünk a nemzeti eszmétől át- meg áthatott irodalom iránt: mert ebbe rakjuk le fenmaradásunk biztosítékait. Magyar eszme, magyar nyelv kösse össze a legelszigeteltebb, legfélreesőbb helyen eltemetett magyarokat is. Az értelmiség magához emelhetné a népet. Gazda-olvasó-kört lehet létesíteni. A jó könyvek, a kis nemzeti muzeum, az olcsó könyvtár, a gazdák könyvtára oly vállalatok, melyek lehetővé teszik, hogy mintegy 20 forintból szép könyvtárt lehet egybealkotni. Nyitni a nép értelmét, terjeszteni a világosságot: lehet-e ennél szebb feladat? A tiszteletes urak pedig erre állásuk tekintélye, az ige-magyarázat varázsa által mintegy fel vannak avatva. A tanítóban, a földesurban bizonyára legjobb szövegességeikre akadnak.

Tudom én az ellenvetést. A mi szegény magyar társadalmunkban minden életre való eszme állandó akadályát: a szegénységet, a pénztelenséget vetik föl. Ugy, de ha egyéb szórakozásra úgy is elköltünk sokkal többet, nem lehetne-e egy pár fillért annak a magyar irodalomnak áldozni, mely örök hálára kötelezte le nemzetünket, mert egy sötét, hideg korszakban, a nemzeti életet a megfagyástól megóvta, életre melengette föl és pezsgésre gerjeszté. Hálát kell kifejeznünk a multért: áldozatainkkal, melyekkel csak lelkünket gazdagítjuk, látókörünket szélesbitjük, elménk fényét óvjuk meg az elhomályodástól. Másfelől, cselekvő hazaszeretetet gyakorlunk mert nemzeti öntudatunk felett viraszt, a nemzeti öntudatot ébreszti, terjeszti ez irodalom. A pap a hit csodáinak a hirdetője. Higgye meg: a valódi társadalmi nagy eszméknek is megvan a maguk erejük, hatásuk, hatalmuk. Hirdessék ezt a hitet is. A nemzeti szellem mindenható hitét. De e hit ép úgy, mint ama másik, mely a földet az éggel köti egybe: csak cselekedetekben nyilvánkozik. „Megismerem a ti hitetöket a ti cselekedetekből.”

Oh üzzük el a zord, hosszú esték homályát, rideg, dermedtő unalmát, közönyét! Gyujtsuk meg nem csak a melegítő tüzet a szobában, de az összetartó, összefűző társadalmi eszmék oltárán is gyujtsunk tüzet a társadalomban. Teremtünk erős, egészséges, művelt társadalmi életet. És ez élet központja, lelke legyen a pap.

Hegedüs István.

Az egyetemes konventről.

(Vége.)

Hogy aztán a harmadik s jó részt még a negyedik napi ülés idejét is igénybe vevő részletes tárgyalásnak a segélyek kiosztására nézve, valóságos eredménye mi lön, erről az egyes egyházkerületek nyert segélyeinek főösszegeit s a mienknek minden tételét kimutató tudósítást lapunk más helyén veszik t. olvasóink. Itt még épen csak arról az oldalról kívánjuk az ellenőrző bizottság elnökének már említett igazoló kísérleteit főlemlíteni, hogy a midőn részletes segély-javaslatok tárgyalása rendén egy-egy oly tételre hivatkozott, a melyeknél a végrehajtó bizottság, nézete szerint, a konvent előbbi megállapodásait és a segély-nyújtás föltételei iránti utasításait eléggé nem vette tekintetbe, egyházkerületünk egyes folyamodó községeit is idézte igazoló példaul s különösen azt a körülményt emelte ki a segélyezés gátló okául, hogy az illető egyházközségek, illetőleg hiveik, a maguk részéről nem fejtették ki elég erőt, nem hoztak elég áldozatot a segélyezendő cél érdekében s ehhez képest, nem is méltók az egyetemes egyház segélyére. Főt. püspök afia. megadta ugyan mindannyiszor a kellő felvilágosításokat s különösen tudott, minden esetben oly adatokat ajánlani az egyetemes konvent figyelmébe, a melyek, a segély-kérvények beérkezése óta hozott egyházközségi áldozatok formájában, némileg cáfolták az ellenőrző bizottság elnökének kifogásait s az egyetemes konventet a javasolt segélyek megszavazására hangolták: mindazonáltal tagadhatatlan, hogy sok segélyért folyamodó egyházközségünk nem elégséges mértékben tanusít a maga részéről áldozatra készséget, a mi, ha jövőre is úgy marad, azt az eredményt fogja előidézni, hogy az egyetemes konvent, a valóban kikötött feltételekhez szigorábban ragaszkodva, oly egyházközségek felé fogja adakozó hajlamait fordítani, a melyek a mienknél jobban megfelelnek e föltételeknek. Szolgáljon e kitérés tanulságul pap és esperes atyánkfainak. Ha még megemlítjük, hogy az egyetemes konvent, a végrehajtó bizottság segély iránti javaslatainak tárgyalása rendén, épen a kérvények nem kellő módon történt fölszerelése okán, több folyamodást a missioi segélyezés kérdésének tárgyalása utánra relegált s hogy bizony az ilyenek, legalább részt, rövidet huztak, befejeztük, a mit a negyedik napi tárgyalásokról itt mondanunk kellett.

Az ötödik napi tanácskozások, a szokásos formai előzmények után, a tiszántúli egyházkerület ama kérésének tárgyalásán kezdődtek, hogy az országos közalap járadékainak kivetéséről, behajtásáról és kezeléséről szóló nagyon is komplikált és különösen az espereseket fölöttebb terhelő szabályzat egyszerűsítették s ha szükség: a zsinati törvényhozás magának a törvénynek ez irányban való módosítására kéressék föl. Az egyetemes konvent készséggel elismerte, hogy a kezelési szabályzat nagyon is szövevényes és terhelő; hogy az egyes egyházközségeket túlságosan megköti, a mennyiben kizárja azt a lehetőséget, hogy az egyházközségek saját belátásuk szerint és közmunka útján

teremthessék elő a hiveik lélekszáma és vagyoni ereje szerint, rájuk eső járadék-összeget s hogy a közalap járadékainak mindegyre megújuló bevallása és megállapítása sok surlódásra ad okot és fölöttebb terheli az espereseket. Ehez képest, véleményes előterjesztésre kiadott a kérdés a végrehajtó bizottságnak, de az orvoslát, előre látható módon, csak is törvényhozási uton levén elérhető, a végrehajtó bizottság utasított arra is, hogy figyelmét erre a körülményre is terjeszsze ki a következő egyetemes konventi ülésszakra benyújtandó javaslata rendén.

Következett a második napon kinevezett 5 tagu bizottság jelentése, mely bizottsághoz a harmadik napon a Jordán-alapítvány fekvőinek eladása iránt Szilágyi Sándor, alapítványi ügyész, részéről beadott ajánlat s az ügyészi követelések összegének felülvizsgálati kérdése is utasított vala. A konvent, a bizottság javaslatait egész terjedelmökben elfogadván, a Spitzer-féle vásári ajánlatot visszautasította, a fekvők, zárt ajánlatok és nyilvános árverés útján leendő eladásának módzatait megállapította és a fekvők illő áron eladásának jogát a végrehajtó bizottságra ruházta, utasítván egyszersmind e bizottságot, hogy az ügyészi számlát, redukált összegében, fizesse ki s Szilágyi Sándor ügyészt elbocsátván, a jogügyetek intézéséről saját hatáskörében gondoskodjék.

E nap idejének túlnyomó részét a missio-ügy és a missio-segélyek kiosztása töltötte be, a missio-ügyi bizottság előterjesztése alapján, mely az előző napok délutáni óráinak késő estelig nyúlt fölhasználásával s gr. Tisza Lajos elnökle mellett készült és a derék Körmenyi Sándor előadói tollából folyt. Magoknak a segélyösszegeknek kimutatását szintén lapunk más helyén találják t. olvasóink s itt csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy a mi egyházkerületünk igen jó hasznát vette a főt. püspök afia részletes munkálata elfogadásával készült igazg. tanácsi fölterjesztésnek, mert a többi egyházkerületek, a dunamelléki kivételével, ily áttekintő és minden részletében adatszerűen indokolt előterjesztést nem adván a konvent elé, nem is tudták az egyetemes konventet valamennyi missio-ügyi kérvényök szükségletéről meggyőzni s így ezuttal igényeiknek csak egy része volt kielégíthető. A rendelkezésre maradt tizenhatszáz forintnyi missio-segély túlnyomó részében a dunántúli és dunamelléki egyházkerület drávántúli, a tiszántúli egyházkerület temesvidéki részének, a tiszáninneni egyházkerület szláv területe és az erdélyi egyházkerület felekezeti és nemzetiségi szempontokból veszélyeztetett egészének fölkarolására fordított.

Talán fölösleges is e helyütt még külön rámutatnunk arra a mélyreható és áldásos eredményre, a mely az országos közalaphoz a missio-ügy ilyes fölkarolásának elvégre lehetővé váltával származik s az idők rendén gazdag gyümölcsöket ígér. Maga a missio-ügy ma még csak gyermek-cipőit járja s az egyetemes konvent szükségét látta, hogy a missio-ügy végleges szervezésének, ellenőrzésének és kifejtésének jogát és köteletségét az öt

püspökre bizza, az egyházkerületek részébe juttatott pénzösszegek kezelését is rájuk utalva s az elszámolás módzatait és az egyházkerületi missio-bizottságok megalakítását megállapítva, de remélhető, hogy a kérdés pár év alatt teljes fejlődésnek indul s akkor áldva fogjuk az uniót e részen is emlegetni.

Az ötödik napi gyűlés, végre, hamarosan elintézte a nyugdíj-alap bizottságának jelentésére a lelkészek és tanárok nyugdíj-intézetének és özvegyeik gyámintézetének halva-született tervezeteit is, valamennyi egyházkerület egybehangzó véleménye értelmében, a minden részletes és adatokra épített körütekintés nélkül szűkölködő tervezeteket levéve a napi rendről s utasítva az illető bizottságot új és alapos tervezetek készítésére.

Az ülésszak hatodik napján mind délelőtt, mind délután ülést kelle tartani. Először is megállapított, hogy az egyetemes konvent jövő évi ülésszaka Budapestre lesz összehívandó, a végrehajtó bizottság pedig utasított, hogy Kovács Albertnek, a végrehajtó bizottság előadójának, ki nem levén konventi r. tag, ez ülésszakra csak a referálás végett utazott Pápára, utiköltségei fedezetéről gondoskodjék a közalap terhére.

Következett a jogügyi bizottság előterjesztése alapján, több felekezetközi sérelmes ügynek, illetéktelen temetésnek, elkeresztelésnek, stb. kérdése. Régi és saját tapasztalat, hogy a felekezetek közötti béke biztosítására alkotott törvények sem az egyes felekezetek részéről kellő tiszteletben nem részesítettnek, sem a törvényszéki eljárások rendjén sankciót nem nyernek, sem a vallásügyi miniszter e tekintetben kiadott s egészen korrekt rendeleteinek kellő foganatjuk nincsen. A jogügyi bizottság a konvent elé terjesztett ilyennemű sérelmes esetek felsorolásával, ehez képest, azt javasolta, hogy a konvent intézzen föliratot a vallásügyi miniszterhez s kérje, hogy a miniszter ur vagy szerezzon érvényt a törvénynek, illetőleg, saját rendeletének, vagy törvényhozási úton biztosítsa a felekezetközi törvények sankcióját valamennyi felekezet irányában. A kérdés fölött kifejtett s ugyancsak hosszúra nyúlt, de elég érdekes vita eredménye aztán az lön, hogy a konvent föliratilag kéri meg a vallásügyi minisztert az 1868 évi LIII. t. c. végrehajtásának törvényhozási uton leendő biztosítására, fölkerván a püspököket, hogy a konventi elnökséggel mielőbb közöljék a hatáskörükben előfordult ilyes sérelmes esetek részletes adatait, hogy a fölirat a konkrét esetekre való hivatkozás alapján legyen megszerkeszthető.

Az iskolaügyi bizottság előterjesztése alapján több, szintén igen érdekes kérdés került elintézés, illetőleg, tanácskozás alá. Így a dunántúli egyházkerület kebeléből fölmerült indítvány nyomán a bizottság a felekezeti iskolák számára készitendő vallástani kézikönyvekre pályázat kiírását óhajtotta volna, már a következő évre; de a konvent a kérdést előbb közlendőnek ítélte az egyházkerületekkel, elvárva a következő ülésszakra jelentésüket, esetleg intézkedéseket, mert valóban, immár tart-

hatatlan az állapot, a midőn a felekezet középiskoláiban a konvent által megállapított tanterv értelmében való vallástani kézikönyvekkel maig sem rendelkezik az egyházkerület. Az egyházkerületek saját jogai igen nagy tiszteletet érdemelnek, de csak akkor, ha kötelességeiket maguk is teljesítik, mert a jogföntartás elvi biztosításából aligha előállanak a nélkülözhetetlen tankönyvek. Ugyane bizottság előterjesztése alapján visszaküldte a konvent a tiszántúli egyházkerület amaz indítványát, hogy a konvent gondoskodjék a ref. philosophiai fakultás és tanárképző felállításáról, miután a részletes tervrendelkezésre nem állt, mihez képest az egyházkerület e terv kidolgozására hivatott fel. A sárospataki jogakadémia igazgatósága e jogakadémia elnéptelenedésére híván föl az e. konvent figyelmét: a konvent, az iskolaügyi bizottság indítványához képest, a másik két ref. jogakadémiával és a testvér-felekezettel közölte a kérdést, mielőtt ez ügyben határozott lépéseket tenne. A tiszántúli egyházkerület kebeléből fölmerült indítványra, végül, mely egy prot. egyháztörténelmi társulat létesülését célozza, az iskolaügyi bizottság javaslatához képest, kimondta az e. konvent, hogy egy szélesebb alapokra fektetendő tudományos irodalmi olyan társulat létesítését óhajtja és erkölcsi támogatását is igéri, a mely a prot. egyházi és iskolai ügyeknek legyen hivatott munkása s miután a két testvér-felekezet több kiváló férfja egy ily társulat alakulásának előmunkálatait társadalmi uton immár meg is indította: utasítá iskolaügyi bizottságát e mozgalom figyelemmel kísérésére, hogy a mennyiben a kitűzött célnak e mozgalom megfelel, a jövő évi konventnek tegyen felőle jelentést, ellenkező esetben pedig egy önálló ily társulat létesítése iránt tegyen a jövő évi konventre előterjesztést.

Az érdemleges tárgyalások utolsó napjának délutánját szintén az iskolaügyi bizottság előterjesztésének tárgyalása töltötte be, és pedig első sorban, a theologiai és papi szakvizsgálatok, a theologiai tanárok és magántanárok nevelése és kvalifikációja és a theologiai doktorátus ügyében, az ismeretes bizottsági munkálat alapján, mely némi módosítással, de hosszas és élénk vita után, el is fogadtatott. A munkálat leglényegesebb módosítása a theol. magán-tanárok kvalifikációjára nézve történt, a mennyiben, e kvalifikációt nem a theol. intézetek tanári karai, hanem az egyházkerületek adományozzák, a doktorátus kérdése pedig ezuttal elejtetett, miután a felsőbb oktatás ügyének országos törvényhozási úton küszöbön álló szabályozása a felekezeti intézkedést amugy is módosítani fogná.

Néhány jelentéktelenebb ügy elintézése után, az e. konvent hálás köszönetet mondott a dunántúli egyházkerületnek, Pápa városának és a pápai egyházközségnek a szives vendéglátásért s az utolsó napi tanácskozás jegyzőkönyvének hitelesítése a következő nap zárógyűlésére tűzvetvén ki, főt. Kún Bertalan emelkedett hangú imában adott halát az egek urának az ülésszak sikereirért, s kért áldást az anyaszentegyházra, a hazára és királyra, a konvent pedig az elnökségnek szavazott elismerést a bölcs és tapintatos vezetésért.

Másnap, az ülésszak hetedik napján, a jegyzőkönyvek hitelesítése után, édes visszaemlékezésekkel gazdagulva, tértünk mieink körébe; szíves búcsut mondva egymásnak, régi barátainkká vált új ismerőseinknek, páratlan vendégszeretettel látó házigazdáinknak s most már ismét rendes teendőink utját tapossuk.

Ime, az 1886 évi pápai konvent történetének vázolata. É—n.

A legszebb cikk.

Lehet, egymás mellé rakni a legszebben hangzó szavakat; lehet, gyöngysorba fűzni zengő phrasisokat: mégis csak a legszebb cikk az, midőn a szív fölmelegszik a keresztyén szeretetben; midőn a protestáns ember bizonyosságot tesz arról, hogy élő hite van és kinyújtva kezét a jótételre, segélyt ad a szűkölködőnek, támogatja az elesettet, és bizó lelkét felemeli az örökkévalóhoz, ki nem hagyja el azokat, kik benne vetik reménységüket.

Önkintelenül föltámadnak lelkünkben a szavak és gondolatok, ha arra gondolunk: hogy milyen véghetetlenül áldásos intézménye a magyar országos ref. egyháznak a közalap, a domestica, melyből már fennállásának harmadik évében 71,390 forintot képes kiosztani egyes szegényebb egyházak és szűkölködő lelkipásztorok segélyezésére és missziói lelkészsegek felállítására. Ha csak ötven esztendővel ezelőtt lett volna felállítva, istenem, minő segély-forrása lenne ma a magyar ref. egyháznak! És ha ma eléggé lelkesednénk, eléggő buzgólkodnánk: ötven esztendő múlva hogyan fogják áldani azoknak porát, azoknak emlékezetét, kik alapjait megvetették és szorgalmatoskodtak a fillérek összehordásában! Hány pusztulásnak indult egyházunk kap újabb erőre; és éppen egyházkerületünkben hány magyar embert menthetünk meg a biztos eloláhosodástól és így, míg vallásunk, hitünk által előmozdítjuk isten országának terjedését, másfelől el nem évülhető szolgálatot teljesítünk édes hazánk és nemzetünk fennmaradásának és dicsőségének érdekében! Érezze ezt mindenki és a lehetőség minden eszközével hasson, munkálkodjék, hogy e szép és áldásos intézmény mielőbb megteremhesse ama gyümölcsöket, melyeket felőle bizton remélhetnek a jók és igazak.

Mi ez alkalommal, midőn közölni akarjuk az egyházkerületünk számára juttatott segélyeket, nem tehetjük, hogy ne áldjuk azokat, kik a törvényt megalkották; hogy köszönetünket ne fejezzük ki a végrehajtó bizottság és a konvent kegyessége iránt, és hogy ne közöljünk egy néhány adatot addig is, míg a hivatalos jegyzőkönyv előttünk fog állani. Ékesebb beszéd ez minden dikciónál és a legszebb cikk az, mely a tényekben lel mindenki által megérthető magyarázatot.

A harmadik pénztári évben 1885. júl. 1-től 1886. jun. 30-ig befolyt a közalap pénztárába a) az erdélyi egyházkerületből 16,681 frt. 23 kr., b) a tiszántúliból 40,000 708 forint 69 kr., c) a tiszáninneniből 12,625 frt. 76 kr., d) a dunamellékiből 20,678 frt. 93 kr., e) a dunántúliból 13,666 frt. 47 kr. és így összesen 104,361 forint 8 kr.

A tőkésítésre szánt százalékon kívül ez esztendőben kiosztott 71,390 frt, melyből jutott 1) az erdélyi egyházkerületben egyházaknak 9000, lelkészeknek 4480, missziói cé-

lokra 6750 frt, mely utóbbi összeg, természetesen fölhasználásáról és eredményeiről teendő jelentés és elszámolás kötelezettsége mellett, teljhatalommal bocsáttatott rendelkezésünkre; e szerint egyházkerületünk kapott: 19,230 forintot; 2) a tiszántúli egyházak számára 8180 frt, lelkészek számára 6700, missiói célokra 2650 frt.; 3) a tiszáninneni egyházaknak 6050, lelkészeknek 2630, missiói célokra 1900 frt; 4) a dunamelléki egyházak számára 6330, lelkészek számára 1720, missiói célokra 5200 frt; 5) a dunántúli egyházak számára 6000, lelkészek segélyezésére 1500, missiói célokra 3300 forint. E számokból mindenki meggyőződhetik, hogy egyházkerületünk kapott legtöbbet és mi vagyunk a legmélyebb hálára elkötelezve; bár ez egyszermind szomorúan illusztrálja, hogy egyházkerületünk az, mely leginkább van segélyezésre szorulva. Ez buzdítson, hogy a közalappal szemben kövessünk el mindent, hogy kötelességünknek eleget tegyünk.

Fölemeljük még azt is, hogy az összes egyházak részéről 603, a lelkészek részéről 358 és így összesen 961 kérvény adatott be. Kérték összesen 342,355 frtot. Az egyházmegyék javaslatba hoztak 202,730 frtot; — az egyházkerületek 95,069 frtot és a végén kiosztatott 52,590 frt; missiói célokra 18,700 frt.

És most, hadd, álljon itt egyházkerületünk segélyezett egyházainak és lelkészeinek névsora:

a) Egyházak részére:

Kisbarcsai egyházunk templomépítésre 200 frt, losádi egyházunk templomjavításra 100 frt, piskii telepnek templomépítésre 150 frt, vajda-hunyadi egyházunk templomjavításra 100 frt, dévai egyházunk adósságai törlesztésére 150 frt, tövisi egyházunk papilak kijavítására 100 frt, alvinci egyházunk temploma kijavítására 300 frt, magyar-igeni egyházunk temploma kijavítására 300 frt, felenyedi egyházunk temploma kijavítására 100 frt, m.-csesztvei egyházunk temploma kijavítására 50 frt, hadrévi egyházunk temploma belső felszerelésére 100 frt, csekelakai egyházunk papilak javítására 50 frt, sz.-mihályfalvai egyházunk temploma javítására 100 frt, egeresi egyházunk temploma javítására 50 frt, patai egyházunk temploma javítására 100 frt, alsó-járai egyházunk adóssága törlesztésére 100 frt, gyalui egyházunk papilak építésére 100 frt, érszodorói egyházunk temploma javítására 50 frt, szilágy-paniti egyházunk templomépítésre 100 frt, sarmasági egyházunk templomépítésre 150 frt, krasznamihályfalvai egyh. papilak építésre 50 frt, sz.-borzási egyh. temploma megfedésére 50 frt, sz.-m.-valkói egyházunk temploma ujtására 50 frt, monói egyházunk temploma javítására 50 frt, kr.-cégyényi egyh. adósságai törlesztésére 50 frt, pacalúsai egyh. temploma javítására 100 frt, récei egyh. papilak javításra 50 frt, hidalmási egyh. templomjavításra 100 frt, kendi-lónai egyh. iskolaépítésre 100 frt, noszolyi egyh. papilak építésre 200 frt, feketelaki egyh. templomépítésre 150 frt, m.-záhi egyh. templomépítésre 100 frt, vicei egyh. lelkészlak építésére 100 frt, alsó-ilosvai egyh. lelkészlak építésére 100 frt, alsó-szováti egyh. templomjavításra 200 frt, szavai egyh. templomjavításra 100 frt, kudui egyházunk templomépítésre 100 frt, szász-cegyői egyh. temploma felszerelésére 50 frt, nagy-sajói egyh. templomjavításra 100 frt,

besztercei egyh. adósságtörlesztésre 200 frt, tancsi egyh. papilak építésére 150 frt, mező-ujlaki egyh. papilak építésre 100 frt, nagy-ölyvesi egyh. templomjavításra 200 frt, abafájai egyh. templomjavításra 200 frt, fekete-pusztai egyh. templomépítésre 100 frt, maroskereszturi egyh. templomépítésre 100 frt, böői egyh. templomjavításra 50 frt, m.-szentgyörgyi egyh. templomépítésre 100 frt, csokfalvai egyházunk templomjavításra 50 frt, hagymás-bodoni egyh. adósságtörlesztésre 100 frt, ny.-karácson-folyfalvai iskolaépítésre 150 frt, mező-ménési egyh. templomépítésre 100 frt, havadtői egyh. templomjavításra 200 frt, szövérdi egyh. adósságtörlesztésre 100 frt, bedei egyh. templomjavításra 50 frt, kaáli egyh. templomjavításra 100 frt, sz.-háromsági egyházunk adósságtörlesztésre 50 frt, boosi egyh. temploma fedésére 50 frt, kendői egyh. iskolaépítésre 50 frt, k.-széplaki egyházunk templomjavításra 50 frt, m.-bodoni egyh. templomjavításra 100 frt, maros-ludasi egyh. templomépítésre 200 frt, m.-he-repei egyh. templomjavításra 200 frt, m.-sz.-benedeki egyh. templomjavításra 50 frt, egrestői egyh. templomépítésre 100 frt, szász-dányáni egyh. papilak építésére 50 frt, szász-csávási egyh. templomjavításra 100 frt, m.-becsei egyh. templomjavításra 100 frt, bürkösi egyh. kántori lakra 100 frt, harii egyh. templomjavításra 100 frt, kisenyedi egyh. templomjavításra 100 frt, m.-péterfalvai egyh. templomjavításra 150 frt, kis-solymosi egyh. templomépítésre 50 frt, fehér-egyházi egyh. templomjavításra 50 frt, Miklósfalva adósságtörlesztésre 50 frt, Kőrispatak templomjavításra 50 frt, Baróth templomjavításra 50 frt, Kis-Bacon adósságtörlesztésre 100 frt, Erősd adósságtörlesztésre 50 frt, S.-Kőrispatak iskolaépítésre 100 frt, S.-Kálnok adósságtörlesztésre 50 frt, Eresztevény templomjavításra 100 frt, Cőfalva templomjavításra 100 frt, Papólc templomépítésre 300 frt, Páké épületei javítására 100 frt. Kézdi-Martonfalva adósságtörlesztésre 100 frt. Összesen 9,000 frt.

b). Lelkészek részére:

Csiszér Pál 50 frt, Péter Albert 50 frt, Benkő György 50 frt, Gruzda Domokos 50 frt, Vinci Domokos 50 forint, Kis Péter 50 frt, Fogarasi László 50 frt, Ferenci József 100 frt, Matéka József 50 frt, Gáspár Sámuel 50 frt, Molnár János 50 frt, Fábíán Miklós 50 frt, Pataki Lajos 70 frt, Kertész Mózes 100 frt, Jánosi György 50 frt, Vizi János 50 frt, Berdi Károly 70 frt, Bartha Dénes 50 frt, Bence Gergely 50 frt, Vajda Károly 100 frt, Orbán Gábor 50 frt, Péchy Árpád 50 frt, Benedek Ferenc 100 frt, Páljános Károly 100 frt, Bogdán Mózes 50 frt, Ónodi Veres Sándor 100 frt, Pap Dávid 50 frt, Miklós József 100 frt, Sőfalvi Miklós 50 frt, Szilágyi Mihály 50 frt, Diószegi Mór 50 frt, Tóth Imre 50 frt, Szabó József 50 frt, Dienes József 50 frt, Fábíán Simon 100 frt, Kis Pál 70 frt, Bogdán József 50 frt, Molnár Ferenc 50 frt, Erdélyi Sámuel 50 frt, Demeter Mózes 50 frt, Székely Albert 50 frt, Pataki Lajos 50 frt, Varga János 50 frt, Bartalus Sámuel 100 frt, Székely Sámuel 50 frt, Vas Ferenc 100 frt, Bőjthe Miklós 50 frt, Kis Sámuel 100 frt, Barthos Sándor 50 frt, Horváth István 50 frt, Solymosi Lajos 50 frt, Bencédi János 50 frt, Nagy József, hévizi, 50 frt, Kovács István, ujszékel, 50 frt, Borbát Márton 50 frt, Álbú Endre 100 frt, Miklósi Gyula 50 frt,

Ágoston Pál 70 frt, Benkő János 50 frt, Góc Zsigmond 100 frt, Muzsnai Sándor 50 frt, Nagy Elek 50 frt, Ágoston Mózes 50 frt, Maksai Áron 50 frt, Bőjthe Sándor 40 frt, Baka János 50 frt, Szász József 100 frt, Bartha Imre 50 frt, Biró Áron 100 frt, Szabó Ferenc, bodolai, 50 frt, Bartha Károly 50 frt, Márk Mihály 100 frt. Összesen 4,480 forint.

Ezek szerint az erdélyi egyházkerületben a segélyösszegek:

egyházak részére	9,000 frt.
lelkészek részére . .	4,480 frt.
Összesen:	13,480 frt.

Az igazgató-tanács üléséből.

Kolozsvárt, 1886. október 30-kán.

Elnökölt br. Kemény Gábor egyházkerületi főgondnok úr önmaga. Jelen voltak főt. Szász Domokos püspök, és br. Bánffy Dezső egyházkerületi főgondnok ő maga, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő közjegyző, Gyarmathy Miklós, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla, Székely János, igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán tanügyi előadó, Szabó Ádám számvevő, Deák József pénztáros és a titkár.

A múlt üléstől elnökileg ellátott ügydarabok bejelentése s ellátásuknak jóváhagyó tudomásul vétele után, pénztáros utasítatik, hogy a Székely-Mikó kollegium javára b. e. gr. Mikó Imre e. kerületű főgondnok által tett alapítványának $5\frac{1}{2}$ és 5 %-os magyar földhitelintézeti zálogleveleit f. évi november 1-én készpénzzel váltsa be, miután az $5\frac{1}{2}$ %-os záloglevelek beváltását az intézet kimondotta, s a beváltási összeget további intézkedésig helyezze takarékpénztárba. Az alapítványi vagyonnak kényszer-helyzetből folyólag más értekekben elhelyezésének felségileg engedélyezése végett tett fölterjesztés ellátása szorgalmaztatik, s az elnökség felhatalmaztatik, hogy az engedély leérkezte után, belátása szerint, intézkedjék a takarékpénztári tőkének állami értékpapirokba elhelyezése iránt.

A magyarói egyházközség papja által, az egyházmegyei tanács határozata ellen, beadott felfolyamodványnak ellátásával kapcsolatosan kimondatott, hogy az egyházi hivatalnokokat nem a megválasztás, hanem egyházukba való beköltözés és rendes hivatali működésüknek megkezdése napjától illeti a díjlevél szerint megállapított fizetés; továbbá kimondatott, hogy miután felfolyamodó az 1885 Szent-Györgynaptól folyamatba indult, özvegy-árvai kegyéj-javadalom lejárta előtt egy hónappal foglalta el állomását: 1886 évi szeptember 1-től, mint a beköltözés és rendes szolgálat megkezdése napjától, ez évi szeptember 29-ig, vagy is a kegyévi javadalom lejártáig félfizetés, és 1886 szeptember 29-től a teljes papi fizetés illeti.

A magyarói egyházközség erdő-eladása és vagyoni ügyeinek kezelése körül észlelt szabálytalan intézkedések, és káros mulasztások ügyállásának megvizsgálására felkért Horváth Mihály, görgényi egyházmegyei főgondnok és Rákosi Lajos, marosi egyházmegyei esperes afiai beadván eljárásukról szóló részletes jelentéseket, a csatolt ügyiratokból kitűnően, hogy az utasítások és szabályok több alkalommal figyelmen kívül hagytak, s az egyházközség vagyoni ügyei rendetlenségbe

vannak: az ügyiratok áttétettek főt. püspök afiához elbírálás, és szükség esetében, a vétkesek ellen a fegyelmi eljárás megindítása végett.

A beszercei egyházközség által fölterjesztett papi díjlevél helybehagyatott azon módosítással, hogy a paplakás és a stóla becsértéke a papi fizetés becsértékének összesítéséből kihagyandó, és hogy a díjlevélbe utólagosan bevezetendő, miszerint a fiok egyházakba mikor tartozik e pap beszolgálni, s az egyházközség meghallgatásával vélemény adásra hivatott fel az egyházmegye az iránt, hogy a néptelen kentelki fiok egyház parochialis belső telkét és külsőségeit nem volna-e előnyös, eladni?

A brádi egyházközségnek Ribice és Mésztákon-község határán levő Nemes-féle szerzett fekvők megvételére nézve beadott ajánlat minden előzőleg tett ajánlatoknál előnyösebb levén, némi módosítással elfogadtatott s utasított az egyházközség, hogy ezen birtokrészhez tartozó, azonban Ribicei Ferenc által elfoglalt két darab fekvő birtokba vétele iránt folyamatban levő per gyors lejárátását szorgalmazza.

A hétfalusi fiók-egyház azon kérése, melyben Hosszufalu községében anyaegyház szervezésére segély utalványozásáért folyamodott: áttétettek főt. püspök afiához a belmissio szervezésével kapcsolatos elintézés végett. r. l.

Értesítés a „Préd. Tár“ ügyében.

Emlékezhettek paptársaim, barátim, mint e lapok olvasói, hogy a „Prot. Közl.“ 35-ik számában úgy a pályázati, mint az előfizetési határidőt a „Préd. Tárra“ nézve meghosszabbítottam novbr. 1-ig. E napon immár túl levén, kötelességemnek tartom, értesíteni az érdeklődőket, hogy bár az anyagi támogatás teljességgel nem felel meg egy ilyeszerű vállalkozás föltétlen sikerének; mindazon által, azon reményben, hogy még ezután is fognak jelentkezni, és mert azon erős meggyőződésben élek, hogy egy ily irodalmi vállalat okvetlenül hódítani fog a még most tartozkodók között is: elhatároztam, hogy a „Préd. Tár“ új folyamatát megindítom.

Nyilvánvaló, hogy viszonyainkhoz képest, a legjobbat óhajtom adni. Óhajtom, hogy ne csak egy megjelenet, de különben felesleges könyvvel legyen több a könyvtárak boltjában, de hogy az szükségét pótoljon, hogy úgy az olvasóknak, mint paptársaimnak valódi gyönyört adjon, hogy irodalmi színvonalon álljon, hogy a tisztességes critica ne surranjon el felette, ne mellőzze hallgatással, hanem méltassa figyelmére és találjon benne valami olyat, mely legalább reménnyel biztat, hogy egyházi beszéd-irodalmunk fejlődésre képes és hogy idővel gazdag aratásra számíthatunk.

Vajjon, fog-e sikerülni? Ezt egyelőre nem tudhatom; csupán hinni és remélni bátorodom. Hiszem és remélem, hogy a pályázat, melyet szerény anyagi helyzetem miatt csak igen szerény összegben tűzhettem ugyan ki, nem marad eredménytelen; hogy tán részt vettek abban a hivatottak és remélni lehet, hogy egy néhány ifjabb tehetség is megpróbálta, csatogtatni szárnyait. A versenyre, a mint alább olvasható, elég öröndetes számban jelentkeztek; az ítélet majd eldönti, hogy kié lesz a koszorú. Pályabírákúl szerencsés voltam megnyerni, egyetemi tanár, Dr. Szász Bélát, Baló Sándor,

kolozsvári, és Deézsi Gyula, gyalui paptársaimat. A munka elég nagy, és fárasztó, miután a lehetőség indokolt véleményünket közre fogom bocsátani; de remélem, hogy jan. 1-ig elkészülhetünk és a jövő év első hónapjaiban a „Préd. Tár” okvetetlenül megjelenik.

Mindenek felett pedig mély hálával és valóságos lelki örömmel jelentem, hogy a magyar ref. egyház öt püspökének ígéretét bírom, hogy vállalatom számára egy-egy beszédet fognak rendelkezésemre bocsátani. Oly megtisztelő szerencse, a minővel még nem dicsekedhetett senki a magyar egyházi irodalomban. Ki ne ismerné Révész Bálint mély vallásos közvetlenségét; Kún Bertalan apostoli egyszerűségét, Pap Gábor rokonszenves, meleg szívét, Szász Károly költői szárnyalását és a mi püspökünk szónoki erejét? Ez öt oszlopfőfiut így egymás mellett látni, tisztelni, csak a mi „Préd. Tárunknak” adatott, mely egyszersmind hivatva van, hogy ezen formában az öt reformált egyházkerületnek szellemi unioját képviselje. Meg vagyok győződve, hogy paptársaim érezni fogják ennek becsét, irodalmi értékét, sőt erkölcsi jelentőségét és e tekintetben dicsekedésemet nem fogják hivalkodásnak venni, hanem nyilvánulását ama nemes becsvágynak, hogy komolyan veszem a magam elébe tűzött célt, s azt megközelíthetni, a legjobb erőket törekszem, megnyerni.

Ezek után, hadd, álljon itt a beküldött [pályamunkák] sorozata, a mint következik.

1. Ingyen vettem, ingyen adom. 2. Vallás és tudomány.
3. A hiven betöltött kötelesség vigasztalása. 4. Azért jöttem,

hogy szolgáljak nektek. 5. Közöséges egyházi beszéd. Text. Közülünk senki sem él ömagának, sat. 6. Az örök harc és az örök béke. 7. Miért kell erősek lenni hitünkben? 8. Az erénynek nehéz, de biztos útja. 9. Reformáció évfordulati emlékünnepe. 10. A vallásosság a jelenkorban. 11. Kevélység és alázatosság. 12. A rossz társaság. 13. Az ur bősége megmarad örökké! 14. Legyünk bocsánatra készek. 15. Mi teendők az újesztendőben? 16. Hirdetek nektek nagy örömet. 17. Egy a szükséges dolog. 18. Bajainknak oka és gyógyszere magunkban van. 19. Pályamű. Zsolt. 86, 5. 20. Advent első vasárnapjára. 21. Az istenben való bizalom hatása miben nyilvánul. 22. Légy áldás! 23. Husvét másodnapján. 24. Calvin emlékünnepe. 25. A tél haszna, ebből folyó tanulság. 26. A nevelés. 27. Ne féltsétek Krisztus anyaszentegyházát. 28. Karácsoni templomi beszéd. 29. Az igaz keresztyén élet jutalma. 30. Nyilván cselekedj a jót. 31. Templom szentelés alkalmával. 32. Miképpen élünk, hogy a célt megközelítsük? 33. Boldogok a békességre igyekezők. 34. Kivándorlás ellen. 35. Népszerű. Közöséges. 36. Tanítatásra buzdító. 37. Adventi. 38. Krisztus idevitő és megtartó. 39. Beköszöntő beszéd. 40. Hit, remény, szeretet. 41. Esketési beszéd. 42. Krisztus élete mibennünk. 43. Az igazság próbatétele. 44. Egyházi beszéd, jó termés idején. 45. Kettős harc. 46. Áldozó csütörtöki beszéd. 47. Maradj velünk! 48. Téli egyházi beszéd. 49. Jezus a diádalúton. 50. Az ének. Kolozsvártt, nov. 2. 1886. Szász Gerő.

T Á R C A

Egyháztörténeti adalékok.

IV.

A vajasdi ekleksia fekvősegei, pap és mester fizetése az 1658-iki tatár dúlás után.

A vajasdi ref. ekleksia predikatorinak régi fizetésének sorozata, a fejezővárosi venerabilis tractus protocollumában az akkori fejedelem kegyelmes parancsolatjából, mind a venerabilis tractus esperestje és mellette levő adjunctusi, mind a nemes vármegye hites szolgabírája is a megírt tractusban levő ekleksiai visitatiojára, a pogány tatárság által Erdély országának 1658. esztendőben való felégettése után (melynek is szomorú és veszedelmes alkalmatosságával, az ekleksianak literale instrumentumi is elvesztevek) ki bocsáttatott visitatorok által az akkori idősb és régibb embereknek, s halgatónak hitek után anno 1667. esztendőben, mense Augusto, ekleksien irattatott be, mely is így következik:

A Predikator fizetése.

1. Minden házas ember egy-egy forintot ad, özvegy asszony 50 pénzt.
2. Minden háztul két-két véka búzát.
3. Temetéstől 50 pénzt.
4. Kereszteléstől egy tyúk, s egy kenyér.
5. Esküdtetéstől 50 pénzt.
6. Tűzre-való fáért akár három forintot, akár hét székér fát adnak.
7. Két hold földet megszántanak, a predikator búzájával elvetik, el is boronálják.

NB. E szántásnak dolgában sem Péter, sem Pál, sem magyar, sem oláh ki nem vétetik, hanem ebben minden marhás embernek, lakosnak (ha régi magyar gazda embernek fundusán lakik, ha oláh, ha cigány is) concurrálni kell, a városnak régi constitutioja is ezt tartja, erre pedig minden possessor köteles, hogy magát ehhez alkalmaztassa; mert eleitől fogva valaki Vajasdon magának possessor szerzett quoquo modo, a lakosok közzé hittelt kellett magát incorporaltatni és magát akkor a város constitutiojának megtartására is kötelezte és így a predikátor földinek megszántására directe igen köteles és magát onnan ki nem vonhatja senki is, ha marhája vagyon. A matrixnak is tenora úgy tartja, s diktálja, mert nem úgy írták, hogy csak a helyben lakók menjenek a predikátornak szántani, a kün lakók ne menjenek, hanem közöségesen vagyon feltéve az első punctumban: minden ember. Ettől függ a több punctum is: mert minden háztul két véka búza, minden, a ki temet 50 pénzt, minden, a ki esküdtet 50 pénzt, minden, a ki kereszteltet, etc. A szántásban is nincsen senki, e ki excipialtatnék. Ez is sokat tévesen, ha a szántást nem egy, vagy két ember rendelte, hanem egész ekleksia ebben megegyezett, mert communi voto rendelték ezt a fizetést. Azért minden ember szántással tartozik, ha vajasdi possessornak és a város incorporatus tagjának tartja magát.

Schola-mester fizetése.

1. Minden ember 50 pénzt.
2. Minden ember egy-egy véka búzát.

3. Minden háztul egy-egy kenyeret, s egy-egy tál étket.
4. Temetéstől 25 pénzt.
5. Három szekér tűzrevaló fát adnak közönségesen.

Ö r ö k s é g e k.

1. Van egy prédikátor számára való ház, melynek felül való szomszédja Szathmári Istvánné, alul Balog Péter.

2. Van egy Scholaház hely, melynek felül való szomszédja a templom, alul Lippai Istvánné. Ezt eladták és a templom mellett való örökséget rendelték Schola helynek, melynek másfelől való szomszédja Borbély Tamás.

3. Van a külső lábban egy hold föld, melynek egyfelől való szomszédja Szathmári István, másfelől Balog Péter.

4. Van a közép-láiban egy hold föld, azon emberek szomszédi.

5. Van a rétre dülőben is egy hold, azon vicinitásban.

6. Van a Bilak alatt is egy hold, azon vicinitásban.

7. A kert alatt is egy hold, a hosszú lábban is egy hold azon vicinitásban.

8. A köves úton is egy hold, az országutjára dülőben, iidem vicini.

9. Van a zálagos földön is egy hold, mindeniknek a feljebb megírt emberek szomszédi. Item kettő azon zálagosan.

NB. Valamennyi földnek vagynak akármely ház után, annyinak kell lenni a predikátor háza után is minden fordulóra.

R é t e k :

1. Van a zálagos rétek között egy rét.

2. Van Karkó-felől hosszúnyilas egy.

3. Ugyan itt idebb a forrás felé egy nyíl, mindenik a feljebb megjegyzett emberek szomszédságában vagyon.

NB. A vajasdi reformata ekklesia reditusihoz accedáltak is. Minthogy a vajasdi határon kell által menni, a vajasdi uraimék engedelméből a gáltói malmok gátjának és vizének per hoc contractusok szerént s tartozik a gáltói minden mostani possessor T. Szilágyi András és Felesége, Diósi Sára asszony a malomnak mindhárom köve után proveniálható mindenféle reditusának dézmájával, vagy tizedével. Ezen accessorium általmegyen ad posteritatem et successores istiusque sexus. Transsumptum fideliter ex ipso protocollo antiquo, in Igen, 12 Octobris, 1744.

Per Johannem Pelsőci, Tractus Albensis Seniore.

(A gyulafehérvári városi levéltárban.)

V.

A görgény-szentimrei papnak és mesternek a görgényi fiskalitásból a Rákoci-mozgalomig (1703) járt jövedelmének kimutatása.

Damus in testimonium per praesentes quod ex fiscalitibus Görgényiensis ex collatione pie defunctorum principum usque ad initium rebellionis, Salarium ecclesiasticum pro Domino praedicatore et rectore semper et sine omni disputatione fuit extradatum juxta specificationem praesentem, in cuius rei fidem damus has nostras litteras testimoniales. Datum Cibinii, die 28 April. 1709.

Stephanus Tisza de Boros Jenő, juratus assessor Comitatus Tordensis. Samuel Néményi, de Poka, alt. Supr. prot. Comitatus Tordensis.

Eredetije a gr. Teleki család közös levéltárában M.-Vásárhelyt, 1010.

A görgényi fiscalitásból a görgény-szentimrei rev. predicatornak és mesternek esztendőnként conventio szerint járt szokott fizetésnek laistroma.

A predikátornak

Ötven kalongya búza. Negyven veder bor. Tíz forint Tíz bárány. Egy kövér disznó. Száz vágás só. Tizenhat vék köles, seu nyolc véka kása. Négy véka borsó. Négy vék lencse. Négy ejtel vaj. Négy ejtel méz. Negyven font sajt és turó. Egy malomból a szombati vám.

A mesternek:

Huszonöt kalongya búza. Husz veder bor. Öt forint Négy bárány. Egy kövér disznó. Ötven vágás só. Nyolc véka köles, seu négy véka kása. Két véka borsó. Két vék lencse. Két ejtel vaj. Két ejtel méz. Husz font sajt és turó. Az harmadik szombati vám. 1709, Szeben, 14. máj.

Eredetije a gr. Teleki család közös levéltárában M. Vásárhelyt, 1011.

Közli *Konc József.*

KÜLÖNFÉLÉK.

= Necrolog. Néhaj br. Kemény István özvegye br. Bánffy Katalin, október 31-én jobblétre szenderült életének 74-ik esztendejében. Mély meghatottsággal állunk meg a ravatal mellett, mert lelki szemeink előtt áll a csom bordi báró Kemény István, ki hat évvel előtte megemelkedett szellemű nejét az elmúlásban, ki maradánoág véste be nevét a vallásukat és hazájukat nagyon szeretől szívébe; és előttünk áll a losonci báró Bánffy-család, mely legjobb erőit, igaz buzgóságát és meleg szeretetét ma i egész odaadással szenteli a maradó dolgoknak. A vigasztalásnak és enyhületnek lelke virrasszon a két főrangú családnak felett, melynek fájdalomában őszintén vesznek részt mind azok, kik tisztelettel hajolnak meg a valódi érdemek előtt.

= Hálás köszönet. Nagy-Szeben város tekintetes tanácsa, a nagy-szebeni ev. ref. egyház községnek temploma és papi lakának megújítása következtében származott tetemes mintegy 3760 frtra menő adóságának törlesztésére, egyszerűsmindenkorra, nagylelkűen 300 frtot adományozott. Ugyancsak t. Szalay Ferenc építész és egyházközségi algonduok úr, mint vállalkozó, a nevezett 3760 frt. összegből, az építkezést felülvizsgáló egyházközségi közgyűlés alkalmával 264 forintot, az egyház-község tartozásából, elengedett. Mind Nagy-Szeben város tekintetes tanácsa. mind pedig a t. építész Szalay Ferenc egyház-községi algonduok úr, fogadja itt e helyen is egyház-községünknek őszinte szívből jövő hálás köszönetét. Nagy-Szeben, octbr. 31. 1886. *Nagy József* ev. ref. pap.

= Nyílt kérdés n.-enyedi pap, dr. Bartók György úrhoz. Az épen most tervezett „Predikátori Társ” kiadhatása ügyében, e lapok hasábjain megjelent közlemények. eszembe juttaták, hogy néhai b. Mihályi Károly kiadatlan egyházi beszédeinek kiadása, már 1881-ben tervbe lett véve, sőt az „Egyházi és Iskolai Szemle” 1881—12 sz., 1881—33 sz., 1882—4-ik számainak tanuskodása szerint, 2 frtjával 233-an e műre elő is fizettek. Úgy hiszem, nem veszi rossz néven nagyon tisztelt paptársam, ha azon kérdést vagyok bátor intézni e helyen miért nem jelent meg, mind e mai napig, a néhai tudós tanár és ékesenszóló pap munkája? Azt hiszem, hogy a 233 előfizetőtől bevett 466 frt,

a kiadási költségeket fedezi. Ha igen, mi oknál fogva késik hát a kiadás? Hisz, a szerkesztésre tán elég idő lehetett hat év? Kérdelem hát: mennyi ideig lesz megfosztva még a protestáns papság ily értékes munka használatától, szellemi élvezettől, melyet ez ihletett lélekkel megirt, s mindeddig kiadatlanul hevertetett munka nyújtana? Felvilágosítást kérek! *Egy előfizető.*

= **Bedőházi János**, m.-vásárhelyi tanár előfizetésre való felhívást bocsátott ki „Anekreoni Dalok” című munkájára. Az egyszerű, puritán felhívás még azt sem mondja meg, hogy eredetiből fordított és igen szépen, szabatosan és a hangulatot teljesen visszaadó dologgal van bajunk. Hát, mi melegen ajánljuk e dalokat olvasóink figyelmébe és pártolásába. Valaha élveztük az eredetit is, és gyönyörködtünk e fordításban is. Sajnálunk, ha a classicus világnak e sokat emlegetett poétája nem nyerne pártolást a mai Zola-féle irodalom hitványsága miatt. Bedőházi barátunk már csak azért is teljes figyelmet érdemel, hogy gazdag költői kedélyét nem tartja elpazéroltnak, hogy fordításban csillogtatja. Előfizetési ár 1 frt. 20 kr., mely M.-Vásárhelyre Csiki Lajos könyvárushoz küldendő.

= **Halálozás.** Dr. Szűcs Sámuel, kir. tanácsos, deési ev. ref. egyházunk tiszteletbeli főgondnoka, Belsőszolnokvármegye főorvosa, október 29-én, életének 80-ik évében

boldogabb hazába költözött. Egy hosszú életnek napja áldozott le a megboldogultban és ez élet akkor volt legboldogabb, ha a közügyeket előmozdithatta. A vallásos, buzgó protestánsnak emléke legyen áldott! Az utána maradt gyászos családnak vigaszt, enyhületet kívánunk a mindeneket megvigasztaló jó istentől!

= **Szügyi József**, orgonista-kántor, gymn. ének- és zenetanár Békésen, felhívást bocsátott ki „Magyar ev. ref. Choralkönyvre”, melyben a magyarhoni ev. ref. gyülekezetek által használt összes templomi és temetési énekek feltalálhatók lesznek orgonára alkalmazva, egyszersmind egyes énekek által is előadható négy hangú kidolgozásban. Összesen 175—180 a Chorálok száma, melyekben benne vannak az erdélyi egyházkerületi is. Előfizetési ár 3 frt., mely november 30-ig Békésre, a szerzőhöz küldendő.

= **Köszönetnyilvánítás.** Gróf Wass Minka, Zsuzsánna és Ottilia ő nagyságai f. évi október havában édes anyjuk és nagynénjük sirját Pacalon meglátogatván, ez alkalommal a pacali ev. ref. templom részére, egy egyszerűségében szép szószéktakarót ajándékozni, kegyeskedtek. Fogadják ő nagyságai úgy egyházam, mint saját magam nevében e nyilvános hálás köszönetet. Pacal, 1886. október hó 26-dikán. Tóth Imre, ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1982—1886.

Mindenik collegium mlt. Előljáróságának.

M. kir. vallás és közoktatási Minister úr f. hó 6-kán 38,101 sz. a. kelt leirata szerint, a nagyszalontai polgári iskolai tanfolyammal összekötött ref. gymnasiumnak a nyilvánossági jogot egyelőre a folyó 188⁶/₇ tanév tartamára f. évi augusztus-hó 8-án 31,101 sz. a. kelt rendeletével megadta; miről a mlt. Előljáróságot ezennel értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvártt, 1886. október 15-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1983—1886.

Mindenik collegium mlt. Előljáróságának.

A m. kir. vallás és közoktatási Minister úr ő nagyméltósága f. évi szeptember-hó 27-én 36,213 sz. a. kelt leirata szerint a karcagi ev. ref. gymnasium igazgató tanácsának f. évi július 26-án kelt azon határozatát, melylyel Jász-Nagy-Kún-Szolnok megyébe kebelezett Karcag városában 1872 évi április 22-én született, ev. ref. vallásu Bartha Gyula II-ik oszt. tanulót több rendbeli erkölcsi vétsége, alásülyedt erkölcsi vétsége és lopás büntette miatt az ország összes tanintézeteiből leendő kitiltásra ítélte, azon módosítással mindazonáltal, hogy a kitiltás csak a gymnasiumokra vonatkozzék, jóváhagyta.

Miről a mlt. Előljáróságot ezennel értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvártt, 1886. október 15-kén.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1981—1886.

Mindenik kolligium mlt. Előljáróságához.

M. kir. vallás és közoktatási Minister úr ő nagyméltósága mult hó 28-ról 37041 sz. a. kelt leirata szerint Nekám Dezső (szül. Gyöngyösön 1874, július 17-én, róm. kath. vallású) váci főgymnasiumi II-ik osztályu tanuló lopás és más erkölcsi sülyedés s javíthatlansága miatt, az ország összes középiskoláiból kizáratik. Miről a mlt. Előljáróságokat tudomás és a nyilvántartás eszközöltetése végett ezennel értesítjük.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvártt, 1886. október 15

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1979—1886.

Mindenik collegium mlt. Előljáróságának.

Vallás és közoktatási Minister úr ő nagyméltósága f. hó 6-ról 33,624 sz. a. kelt leirata szerint a balásfalvi gör. kath. gymn. hivatalos irodájából Brandien Miklós VII-dik oszt. tan. nevére 54—188⁵/₆ sz. a. Chibuleteanu Simon VII-dik oszt. tanuló részére 62—188⁵/₆ sz. a. Giurgiu Vazul VII-ik oszt. tan. részére 37—188⁵/₆ sz. a. Stojanu Vazul VII-ik oszt. tan. részére 39—188⁵/₆ sz. a. Nicula György VII-ik oszt. tan. részére 43—188⁵/₆ sz. a. Radu János VII-dik oszt. tan. részére 48—188⁵/₆ sz. a. és Moldova Gyula VII-ik oszt. tan. részére 51—188⁵/₆ sz. a. kiállított bizonyítványok ellopottak, s ezen bizonyítványok Minister úr ő nagyméltósága által semmisseknek nyilvánítottak.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvártt, 1886. október 14.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvárt.

Mai számunkhoz ¹/₄ iv melléklet van csatolva.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. NOVEMBER II.

45. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendőek: külmagyarutca 9 sz.

A vallás a törvénytől előtt.

Rajongók minden korban s minden téren voltak s lesznek elegendő. Talán, az igazságnak, Polykrates ez elveszett gyűrűjének, természetében rejlik alapoka azon különféleségnek, melylyel bármely terén találkozhatunk az élet és tudományos vizsgálódásoknak, hol az ész által nem igazolt tekintély föltétlen hatalmat követel magának. Csak is így történhetik meg aztán azon, valljuk meg, szinte érthetetlen jelenség, hogy míg a százados korra jutott csalódást csalhatatlan igazság ütlevele gyanánt tekintik; addig a már bölcsőkorában elfojtott igazságot hazugságnak, csalódásnak bélyegzik. A költő mondhatja ugyan, hogy a csalódás, ha életünk utolsó perceiben jelentkezik, úgy e perc csalódása örök igazsággá lesz s dicsoíthati a hős halálát, ki hitéért halván meg, semmiért mindent nyer: mi azonban, életben maradt, gondolkozni szerető emberek, a kételyek problémáival szemben, ismét csak a régi védtelen helyzetben maradunk s az önállóság nélküli megadáson, vagy a sok tekintetben kétes kimenetellel kecsesgató küzdelmen kívül, alig ha marad egyéb hátra számunkra. A kettő közül, hogy melyik jobb: ki merné eldönteni? Külső látszatra mindkettő egyenlően jogosultnak tűnik fel ugyan, de alig ha csalódom, midőn azt állítom, hogy a két eshetőség közül míg az előbbihez való csatlakozás az egyes egyént inkább megnyugtathatja, addig az utóbbi nemes emberi rendeltetésünknek inkább megfelelő, s ezredévek számos botlásai árán nyert tapasztalataink azt igazolják, hogy az ember csakugyan élni is akar azon isten által adott jogával, mely szerint mindeneket megvizsgálhat, „még az istenség mélysegeit is.“

Itt van előttünk egy, az emberiség életét talán örök idők óta legközvetlenebbül érdeklő tünemény: a vallás. Minden percben milliók ér-

zik jótékony áldásait. Ezredek hosszú zajlásain keresztül látjuk, sok helyen vérnyomokat hátrahagyott, nemzeteket s társadalmakat átalakító, jótékony hatását; de látjuk erőszakoskodásait is, melyekkel lenyűgözni törekedett a maga lábán járni is szerető s tudó emberi szellemet s a gyakorlat hamisan értelmezett jogánál fogva, nem ritkán ma is tekintélyt szeretne parancsolni magának oly téreken is, hová a puszták vakhit révén, bizony-bizony, alig ha teheti be lábának saruit is. S igazán, nem tudja az ember, az elfogultság, a szándékos félreértések szegény áldozatainak sajnálkozzék-e, vagy pedig mosolyogja-e azon aránytalan küzdelmet, melyben a megrögzött tévedések óriási serege, az értelmi vizsgálódás jogosultságát követelő maroknyi csapatával néz farkasszemet. Van valami megragadó, egy ily aránytalan erővel küzdő tábor szemléletében! Egy e nemű csatában láthatjuk az embert legigazibb mivoltában. Amott, a vakhit, megvényt gőg, kiváltságaira féltékeny tekintély, lenéző kicsinylés s ebből eredő türelmetlenség; emitt, a gyarlósága érzetében is, felemelt fővel járó emberi szellem, a csüggedést nem ismerő s bár lassan, de folyvást előre törő értelem; amannak birtokában a külhatalom minden eszköze; emennek, megnyugtató öntudatán s kutatásainak még most csekély és sokak által hazugságnak állított vívmányain kívül, semmi egyebe. Kétes kimenetelű harc, de hű képe a világnak s benne az embernek.

Mindez hagyján volna, ha a csata színhe-lye csupán a gondolatok világában s ennek fegyvereiben — a beszédben és írásban maradna; ha azon szoros viszonytól fogva, melyben az ember gondolatai, érzelmei és cselekedetei egymással állanak, nem csapna át a harc a társadalmi élet terére is; s különösen, ha a vallás és erkölcsiség egymáshoz való viszonyát nem tennék függővé bizonyos hitrendszerek, többnyire elavult

s tarthatatlanná vált ilyen, vagy amolyan értelmezésétől. Sajnos, hogy az eset egészen ellenkező.

Mindnyájan elismerjük, hogy az emberi értelem, a különböző befolyások következtében, különbözőképpen fejlődik; s ha, például, felteszszük is, hogy minden istentől alkotott fogalom egy és ugyanazon forrásból merítettet is, mégis el kell ismernünk azt a világos tényállást is, hogy e fogalom, a különböző viszonyok által gyakorolt befolyás következtében, különféleképpen alakult s ennek megfelelőleg vált gyakran egymástól teljesen eltérő hit és erkölcsi rendszerek alapjává is. Az egyes vallás-alakok méltatásánál csupán a józanész criteriumát használták és használhatják, különben az értelem nélküli értelem, (ha ugyan ilyen lehető!) mondjuk, kedélyélet, mely minden pillanatban változó lehetlenné tenne minden nemű osztályozást, mely utóbbi különben sem lehetne az igazságnak mérvadója gyanánt tekinteni.

Más szavakkal: hit és tudás, e két fogalom helyes, vagy helytelen értelmezésén fordul meg minden, a vallást illető, okoskodás, vizsgálódás. Régi nevek, százados versengések maig sem tisztázott emlékei. Bölcselkedés útján, alig ha lesznek tisztán értelmezhetők valaha. De a gyakorlati élet elébe került a tudósok szellemi gymnasztizálásainak. Tapasztalás, ez századunk dicső jelszava; ez azon mérték, melylyel az ész valamely dolog lehetőségére nézve bír. Ezzel ugyan nincs kizárva a hit eszmélődéseink világából; de a régi értelmezéshez képest, ma egészen mást értünk alatta. Ma hihetünk valamiben, ha azt elménk, mint tapasztalásaink által föltételezhetőt s igazolhatót, elfogadja de ez különbözik azon hittől, melyet józanésszel lehetetlennek kell ismernem. Ez utóbbi: vakhit, mely a tudománynak örökké ellensége volt; mert, mint tudjuk, ennek legkedvesebb gyermeke a csoda. S ha elismerjük is, hogy a múltban és jelenben minden vallás csodákon épült fel, a vallás fogalmának mai tisztultabb értelmezéséhez mérten, azt is be kell ismernünk, miszerint, ha egy csodák hitén alapult vallásnak van oka a tudományt rettegni, akkor jobb, ha minél előbb legyőzi őt ellenfele. Tapasztalás tanítja, hogy a tudomány világa elől, miként napfény elől a vakondok, fut a tévhit, a csodák világa; s voltak idők, midőn a tudományok terjedése ellen emelt gátak sok-

kal erősebbek s számosabbak voltak, mint ma; mikor azon férfiaknak, kik annak terjesztését életfeladatukká tették, törekvésüket életükkel s szabadságukkal kellett megfizetniök: de a tudomány azért tovább is élt és hódított mai napig.

Gyávaság volna, e harcot föladni, kiváltképpen most, a mikor a tudománynak a vakhit felletti győzelme egyetlen józan értelmű ember által sem vonható többé kétségbe; a mikor az ember lényegével összeforrt vallásnak legnagyobb szüksége van arra, hogy a csodák s babonák tutorságától felszabadittatva, alapját képezze a társadalmak egészséges átalakulásának, mely átalakulásnak sokan s nem csupán moőolyra méltó rajongók, de komoly, tudományos férfiak is, éppen a tanainak alapját képező s ma már tarthatatlanná vált hittételek miatt, a vallást egyenesen útjában állónak tekintik. S nincs miért csodálkoznunk efféle jelenségeken, ha látjuk, miszerint az emberiség századok meddő várakozásai-ban kimerülve, az értelmi felfogásával ellentétbe jutott vallást is, egy a nemű bűnbaknak tekinti, melyre a kor social-demokratikus mazgalmai között, mint a mind inkább növekvő elégtelenség s igazságtalanság kiáltó példájára, hivatkozik.

Egyházi lapjaink nem vettek maig tudomást, egy, talán sokak előtt kicsinységnek látszó, pedig nagyon is komoly, figyelmet érdemlő eseményről, melyben én többet látok szegény, eléhezett munkások zavargásánál s szót sem érdemlő rajongók, vagy túlzók kepelésénél, Don Quijote szélmalom elleni harcánál. Hadd, álljon itt ismertetésére egyik napi lapunk törvényszéki rovatának közleménye, rövid kivonatban.

A királyi főügyészség sajtópört indított egy, a fővárosban lakó 57 éves, nős, gyermekes, református író ellen, a tulajdon és hitfelekezetek elleni izgatás címén, ki ez év március havában megjelent „Könyvek-könyve“ című heti lapjában a „földfelosztás és magánbirtoklás“ megszüntetését, mint korunk zürzavaros társadalmi s vallásos életének egyedüli panaceáját állította fel. Eltekintve nevezett író kommunisztikus tendenciájától, jellemzőnek találok azon sajátos viszony jelölésére, melybe a vakhit nevében kárhoztatott vallás, korunk tudományos felvilágosodásával szembe helyeztetett, idézni szavaiból a következőket: „A vallások csak nagyobb nyomorba és szolgaságba sülyesztették a világot, mert mind

ujabb tévelygésbe vetették az igazságot, mind eltagadták. Pedig, úgy mond, a világot csak az igazság fogja megváltani. Jézus maga mondá „az igazság szabadokká teend titeket.“ Tovább így szól: „Sok része annak, a mit (Jézus) hirdetett és tett (vagy némelyek szerint, a mit csak az evangyelisták és később a papok fogtak rá és irtak be az evangyeliomba) valóban, nem igazság, hanem a régi mese folytatása volt. És a régi mese föntartotta magát mai napig, hiszik még milliók, vagy legalább állítják, hogy hiszik. Én ugyan tudom, hogy nem hiszik, csak a buták, maguk a hirdetői legkevésbé: a papok; de mit tegyenek szegények, abból élnek s a többiek vagy közönyösek, vagy mint ravaszok, hagyják tovább élni a költeményt és terjedni, mint igazságot, hogy a nép higgyen és vakuljon és szolgáljon tovább és ők uralkodhassanak tovább.“

Nem először hallunk e nemű hangokat, miveltek és miveletlenek részéről, mióta Voltaire ismeretes „ecrasez l'infâme!“ szavait kimondotta. Nálunk azonban, a jelenlegihez hasonló eset még nem sokszor fordult elő. S mi, bár nem ismerjük ama fennirt szavak írójának egyéniségét s körülményeit, de bár hogy értelmezzük is szavait, annyit kiolvasunk belőlük, hogy jelenlegi vallásos intézményeinket leginkább azért ítéli el, mivel az annak alapját képező hittételek ellenkezésbe jutván korunk tudományos világnézetével, a vakhit és bigottság szolgálatában állani láttatnak általa. Nem nehéz, azonban, a vallást e nemű vád alól felmentenünk, mihelyt annak igazi lényegét elkülönítjük a dogmák holt betüitől. Ennek rég eljött már ideje, de úgy látszik. társadalmi viszonyaink még nem értek meg e nemű nagyobb átalakulások keresztül vitelére. Oktalanság volna templomi szószékeken kezdeni meg a reformokat, de annál inkább kötelessége egyházi tudományos férfiainknak, az észszerű öszhang útját egyengetni a bibliai holt hit s korunk tudományos ismeretei között. Már Schleiermacher kimondá, miszerint „a közönséges bibliai hit holt hit s nem annak van vallása, ki egy szentírásban hiszen, hanem annak, kinek ilyenre nincs szüksége, sőt önmaga is tudna egyet csinálni.“

Az említett vallásujtó pörére, legközelebb, visszatérünk; feltüntetve egyszersmind a legtöbbek által rosszul értelmezett vallás viszonyát a

tudományokhoz s az erkölcsiséghez; jelen sorainkat Lang Henrik amaz ismert szavaival zárva be: „Csak szépitgessetek tovább, használjatok ékes szavu phrasisokat, mutogatva egész lábatoikat, vagy oroszán karmaitokat, a hogy jön: „Lesz idő, a mikor szent Ilion összeomlik.“ A tudomány előhalad s megutálja a középkori szemétdombokat; az államok tovább fejlődnek saját törvényeik s nem a ti kanonaitok alapján s az emberek, ha vérig hajsztattak s békés életök megzavartatott: egy napon majd el kezdik dörzsölni szemeiket. Mikor következik ez be: nem tudjuk; mi nem vagyunk ábrándozók s tudunk várakozni; mi tudjuk, hogy isten előtt ezer esztendő csak egy nap s a történelem számos hullát mutat fel előttünk, melyek ezredeken keresztül csak látszólagos existenciával bírtak; de azt is tudjuk, miszerint csak annak van igazi léte, mit az emberi szív és lélek együtt érzése előtt, mint igazat és valót, igazolni tudunk.“

Szalay Károly.

Az egyházmegyékből.

Bikfalva nov. 2. 1886.

Sepsii egyházmegyénkben a papi értekezlet megalakult! E néhány szó öröndetes eseményt jelezhet azoknak, kik a papi értekezleti körök felállítása érdekében oly nemes hévvel buzgolkodtak. Mert, a most ezen, majd más egyházmegyében megalakuló értekezleti körök bizonyítékai annak, hogy a szavak nem hangzottak el hiába, helyet találtak a szivekben és azokat akarásra, cselekvésre indíták. Hát, ez alkalommal nem szólva a papi értekezletek céljáról, hatásáról, melyek annyszor s oly mélyrehatóan meg lettek vitatva a Protestáns Közlöny hasábjain, egyszerűen a száraz tények elősorolása által halvány képét akarom nyújtani értekezleti gyűlésünknek. mely sokkal élénkebb volt, mint e sorok rajzolhatják, mert hathatósan tanuskodott arról, hogy még nem halt ki a keblekből az érdeklődés minden olyan iránt, a mi növeli egyszer a körünkben oly laza társas szellemet, másfelől sok és nevezetes feladat teljesítésére segít, ösztönöz és utat nyit.

Október 25-én tartatott meg alakuló gyűlésünk Sepsi-Szentgyörgyön. Bár egyházmegyénk ügybuzgó, munkás s minden nemes eszmét felkaroló esperesének még az 1884-ik év május 19-én tartott egyházmegyei könyvtári gyűlésen tett azon indítványát, hogy a könyvtári alapszabályok módosítása alkalmával gond fordíttassék arra, hogy a könyvtári gyűlések összeköttesen az egyházmegyénkben létezett, de idővel megszűnt, papi értekezletek felelevenítésével, gyűlésünk határozattá emelte, ez indítvány és határozat teljesedésbe csak most ment át. De az ige testté lett! És hogy a papi értekezleti kör

megalakítása mennyire szükséges, mennyire nélkülözhetetlen, különösen a mai viszonyok között, mikor minden téren alakulnak az egyesületek különböző célok megvalósítása érdekében, mindnyájan éreztük, kik e gyűlésen jelen valánk; legalább ezt mutatja az érdeklődés, melyben ez első gyűlés részesült. Beszéljenek a számok. Egyházmegyénk, ez idő szerint, 38 lelkésze közül, ideszámítva a püspöki vizsgálat alatt álló egyházak lelkészeit is, 28 volt jelen.

Gyűlésünk lefolyása következő volt. Első válaszeres, Csiszér Gábor, megnyitó beszéde. Ebben különösen hangsúlyozta, hogy korunk az előre törekvés kora. A lázas tevékenység, mely nyilvánul a társadalmi életben, minket is ösztönöz, hogy előre haladjunk és e törekvést a gyakorlati életbe is átvigyük. Mert csak így kölcsönözhetünk minél több erőt munkásságunknak, így növelhetjük papi tekintélyünket, mely ma oly csekélynek látszik. Hol ennek oka, mi gyógyszer? Ime, a papi értekezletek feladata, eme törekvés ápolása, eme kérdések megoldása! E helyesléssel fogadott megnyitó beszéd s ideiglenesen e gyűlésre elnök és jegyző választása után, egy öt tagú bizottság neveztetett ki, mely az értekezleti kör szervezetének megállapítása végett, alapszabályokat készítsen.

Ezután Vén Mihály felolvasta elméleti értekezését, a Jézus Krisztus személyiségének jelentőségéről a ker. hittudatban; nyomban utána Kiss Lajos, a gyakorlati életre vonatkozó értekezését, melynek kapcsán néhány kérdést állított az értekező elébe megvitatás végett. A méltánylással és elismeréssel fogadott értekezések közül első bírálat végett kiadott, a második visszadott értekezőnek a kérdésekre javaslatok megtétele végett, mely javaslatok után lesznek a kitűzött kérdések, a következő gyűlésen, megvitatandók. Az újabban kiadott számadási, vagyonkimutatási, anyakönyvi mintázatok az egyöntetű eljárás megállapítása céljából kiadottak egy 3 tagú bizottságnak, mely véleményét a nov. 17-én tartandó őszi közgyűlésre terjesztsze be.

Ezek után az értekező egyik legfontosabb tárgya, a „Prédikatori Tár“ ügye, került szőnyegre. Örömmel fogadta értekezőnk ezen irodalmi vállalat újból megindítását s kimondta, hogy mindenik lelkésztől elvárja az anyagi pártolást, a mikor az előfizetést erkölcsi kötelességének tartja, a minek megkönnyítése végett esperesafia aláírási-iv kibocsátására kéretett fel. Vajha, az értekezőn nyilvánult érdeklődés és öröme ne lenne csak jóindulat, hanem látható jelekben, tényekben is nyilvánulna! Vajha, mint már annyiszor történt, ne szenvedne hajótörést a nemes törekvés a rideg közönyön, mely annyira tért kezd foglalni mai napság a szívekben! A jövő gyűlés idejének meghatározása után, mely a jövő év márciusában lesz megtartandó, a melynek fő tárgya a végleges szervezkedés lesz: esperes-elnök meleg szavakban újra szívére kötötte a lelkésztársaknak az értekező ügyét és a gyűlést bezárta.

Elhagytuk a gyűléstermet gazdagabban azon ta-

pasztalattal, hogy mily nagy mulasztás volt, eddig meg nem kezdeni az értekezleteket, azon elhatározással, hogy ha későn is, de megkezdjük a munkát, tovább folytatjuk nem lankadó erővel és előre törekszünk becsülettel. Adja isten, hogy azon érdeklődés, mely oly kecségetőn nyilvánult ezen alakuló gyűlésen, ne lohadjon, hanem az idővel erősödjék annyira, hogy értekezleteink hű tükrei legyenek munkaszeretetünknek, előrehaladásunkra irányzott törekvésünknek, szolgáljanak bizonyosságul annak, hogy élünk!

Vén Mihály,
ref. pap.

KÜLFÖLD.

Itáliában a két protestáns egyház, a Chiesa Valdese és a Chiesa Libera, még nem egyesült véglegesen egymással. Pedig, mint lapunk olvasói tudják, még a múlt 1885-ik év február 11- és 12-ik napjain megállapították volt a két egyház megbízottai az egyesülés módjait, 13 pontban Firenzében; és ugyancsak még a múlt 1885-ik év őszén mindkét egyház zsinatja elfogadta a 13 pontot az egyesülés alapja gyanánt.

E lassúság, egyrészt azon számtalan akadályról tanuskodik, melyeket egy ily végleges egyesülés alkalmával félre kell hárítani, midőn sok habozó és nyugtalankodó szívet oly nehéz lecsendesíteni; másfelől pedig azon valódi presbiterian szellemről, mely az itáliai protestáns egyházakban uralkodik. Ugyanis, az említett 13 pontot megküldték a két egyház minden egyes községének és végig tárgyalták azokat külön az egyházközségi gyűléseken és külön az egyházmegyei gyűléseken is. Az egyháztagok mindenütt szokatlan nagy érdeklődést tanúsítottak ez ügy iránt, mely különösen a vándori egyház félreeső hegyi községeiben élénk nyugtalanságot okozott. Így például, La Tour nevű községben nem kevesebb, mint öt hosszú ülést kellett tartani a 13 pont letárgyalására.

E tizenhárom pontot érdemesnek találjuk szószserinti fordításban közölni.

1. A Chiesa Valdese és a Chiesa Libera-nak az egyesülés tárgyalására kiküldött megbízottai megegyeztek a két egyház teljes egyesülésében, hogy azok jövőben csak egyetlen és ugyanazon egyházat képezzék.

2. A Chiesa Libera-hoz tartozó papok és evangyelisták ugyanazon jogokat és előjogokat élvezzék, mint a Chiesa Valdese-hez tartozó papok és evangyelisták.

3. A Chiesa Valdese „sinodo“-ja függetlenül fenmarad az „Assemblea Generale“-tól a kormányzatra nézve; míg eljő a pillanat az egyházi építmény betetőzésére az „Assemblea Generale“-val együtt.

4. A „Tavola Valdese“ fogja tovább is az egyházat képviselni a kormánynyal szemben, mikép eddig is az képviselte.

5. Az egyháznak neve legyen, kivéve a völgyeket, Chiesa Evangelica d'Italia, az egyesülés utáni első zsinatra hagyván hátra a cím végleges megállapítását.

6. A két egyház egyesüléséből jogilag következik, hogy a Chiesa Libera és a Chiesa Valdese egy megye (distretto) határán fekvő egyházközségei, megyei gyűlés alakjában, egyesüljenek.

7. A megyei gyűlések (Conferenze Distrettuali) és az általános gyűlés (Conferenza Generale) berendezésére és összehívására nézve a két egyház megbízottai megegyeztek abban, hogy ideiglenesen a Chiesa Valdese tényleges szervezetének előírt szabályait vegyék fel.

8. Meglevén az egyesülés, fennemlített szervezet, mennyiben ez a váldesi missioi egyházak berendezését illeti, előbb az egyházközségek egyes gyűléseiben megbiráltatván, a megyei gyűlések és az általános gyűlés által újra teljesen átvizsgálattik.

9. Mig a Chiesa Valdese theologiai képezdéje Firenzében megmaradna az egyház theologiai képezdéjének, kívánatos lenne, mennyiben azt az eszközök meg fogják engedni, a Chiesa Libera theologiai képezdjét Rómában átalakítani evangyelista tanítók számára, melybe gyengébb tehetségű tanulók vétetnének fel, az igazgatóságra bizván a székhely ott állandósítását.

10. Feltéve, hogy nem gondoskodnak erről máskép, az összejöttek szükségét érzik egy oly iskola felállításának, mely az elemiekre következnek.

11. A szent szolgálat jelöltjei, kik tartoznak a theologiai tanulmányokat teljesen bevégezni, a kéz-rátétel előtt megvizsgálatnak vallásos meggyőződéseik és érzelmeik felől, az egyház papjai által.

12. A hitvallomás tekintetében az együtt ülésező megbízottak megegyeztek, hogy a theologiai kandidátusok, a kéz-rátétel előtt, tartoznak aláírni a Chiesa Valdese tényleges hitvallomását; de szükséges, hogy az egyesült egyház első általános gyűlése módot találjon egy rövidebb és egyszerűbb hitvallomás készítésére a Chiesa Libera tényleges hitvallomásának alapján, mely a Chiesa Evangelica d'Italia számára szabályul szolgáljon.

13. Az érdekek és javak tekintetében, az igazgatóságok foglalkoznak az ügyek gyors elintézésével, a 4-ik ponttal egyetértően.

Folyó 1886-ik év szept. 6--10 napjain tartotta a váldézi egyház rendes évenkénti „sinodo“-ját. Ki kellett mondanania a végleges elhatározást az egyesülésre nézve. A 13 pont, mely már egy év óta tartotta izgatottságban a kedélyeket, még egyszer tárgyalás alá került s három napi élénk vitatkozásra adott alkalmat, míg végre, két pontját módosítva, elfogadták azt.

A 2-ik pontot következőleg módosították: „A Chiesa Libera-hoz tartozó felszentelt papok és evangyelisták“, stb. E változtatást azért tették, mert a Szabad Egyháznál a papok és evangyelisták között nincs akkora különbség, mint a váldézi egyháznál, hol csupán a felszentelt papoknak van joga, részt venni a zsinatban. És a Szabad Egyházban csak 6, vagy 7 a felszentelt papok száma. Ezért, szükségesnek látták e módosítást, a félreértés és zavar kikerülése végett.

Még fontosabb változtatást tettek az 5-ik pontra nézve. E pont úgy a zsinat előtt, mint magán a zsinaton a legtöbb vitatkozásra szolgáltatott alkalmat. Mi legyen az egyesült egyháznak a neve? Miért ne lehetne megtartani a régi és tisztelt váldézi nevet? E kérdések foglalkoztatták, első sorban, a lelkeket. És mi, kik tudjuk, mily szívóssággal ragaszkodik az emberi lélek a régi hagyományokhoz, teljesen érteni fogjuk (bár teljesen méltányolni nem), ha a váldézi egyház zsinatja kimondotta, hogy ő e régi és tisztelt névről nem tud lemondani, az egyház nagy romlása nélkül. A váldézi egyház zsinatja tehát az ötödik pontot így szövegezte: „Az egyesített egyház neve legyen Chiesa Evangelica Valdese (egyhangú szavazat), de az egyes egyházközségeknek szabad lesz egyszerűen e nevet venni fel: Chiesa Evangelico di.. (általános szavazattöbbség) és egyszerűs mind azon remény fejeztetik ki, hogy jőne minél hamarább a nap, midőn az egyháztagok megnövekedett száma, vagy a többi itáliai felekezetekkel való egyesülés igazolná e nevet: Chiesa Evangelica d'Italia. (Ez utóbbi záradék csak nagyon csekély szavazattöbbséggel ment keresztül.)

A többi pontokat lényeges változtatás nélkül, elfogadták.

Ezután, általában az egyesülésre szavaztak, még pedig névszerinti szavazással, „igen“, vagy „nem“-mel. „Igen“ volt 70 közül 67 szavazat, az illető három elállott és nem szavazott. Tehát, a váldézi egyház egyhangú szavazattal nyilvánította ki, hogy akarja az egyesülést.

Mire e sorok napvilágot látnak, valószínűleg az itáliai Szabad Egyház is (Chiesa Libera) bevégezte zsinati tanácskozásait. Nagyon sajnálnók, ha az egyesült egyháznak adandó név feletti veszekedés miatt az egyesülés lehetlenné tétetnék, mert mi nagy reményeket kötöttünk e két egyház egyesüléséhez.

r—gy.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

VI.

Csulai György (1650—1659.) volt püspök számadása kivonatban. 1664.

Extractus.

Summarius rationis super perceptione et erogatione pecuniarum Collegii Albensis Transilvaniae fidei procurationis causa manibus reverendi ac clarissimi domini Georgii Csulai, Episcopi ecclesiarum orthodoxarum in Transilvaniae regno existentium, datarum, comissarum, concreditarum, ac a die 20 januarii, anno, 1650, usque diem similiter 20 julii anno 1659 per eundem perceptarum medio reverendorum ac clarissimo-

rum dominorum Joannis Dadai, senioris dioeceseos Küküllőváriensis et pastoris ejusdem loci.

Joannis Rosgoni Tordensis.

Stephani Vasárhelyi Székiensis et senioris ejusdem dioeceseos, Matthei Pathai Szentkirályiensis ecclesiarum pastorum.

Item egregiorum et nobilium Stephani Bardi et Benedikti Arkosi, requisitorum literarum capituli abensis Transilvaniae ex speciali suae celsitudinis commissione ad id deputatorum axaminatus.

Perceptio pecuniarum.

Az Collegióm pénze, kiket Csulai György uram perci-

piált mind az oláh-nyelvre transferált könyvek *) árával együtt tészen flor. 30,739//40.

Item diversis vicibus interesből és egyebünnet percipialt flor. 39,507// generalis summa perceptionis pecuniarum tenet flor 70,246//40.

Erogatio pecuniarum.

Az Collegium, ecclesiák és egyéb derekas kiváltképpen való szükségekre való erogatio teszen flor. 42,751//88.

Item in paratis vagyon kün bizonyos személyeknél be várando adósságban interesse pénz flor. 27,994//52.

Generalis summa erogationis pecuniarum tenet flor. 70,246//40. Datum Alba Julia, die 20 julii, anno domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Joannes Dadai, pastor et senior Küküllővariensis.

Joannes Rozgoni, pastor exclesiae Tordensis orthodoxae mp.

Stephanus K. Vásárhely pastor et senior Székiensis mp.

Mataeus Pathai, prosenior dioeceseos enyediensis, mp.

Stephanus Bardi, requisitor, mp.

Benedictus Árkosi, requisitor, mp.

Haec paria sine ullo diminutione et augmentatione sunt transsumto ex revisione synodi generalis habita Enyedini. 1664. die 22. junii confirmata.

Procuratum per me, Colomannum Igaz juratum notarium.

A gróf Teleki-család levéltárában. Miss. 1005.

VII.

Csulai püspök fiának, Csulai Györgynek és vejének, Szárási Andrásnak szerződése az enyedi collegiummal 6218 frtnyi atyjokról maradt deficit kiegyenlítése tárgyában. 1676.

Mi Fejérvármegyében Koslárdon lakó Csulai György és Sárdon lakó Szárási András, mind a ketten nemes személyek, adjuk tudtára mindenknek, az kiknek illik, ez írásunk által, quod in hoc anno presenti 1676, die 26. Martii itt Fejérvármegyében Nagy-Enyeden alkudtunk meg az tiszteletes nagy-enyedi collegiumnak méltóságos uri és alább való fő és vice kurator urainékkal az szegény idvezült atyánk urunk számadásában emergalt debitumok, úgy mint de florenis 6218 és tiz pénz dolga végett in florenis négyezer, az többit elengedvén ő kegyelmek, mivel hogy az veszedelmes üdők interveniálván, az szegény atyánk urunk s anyánk asszony is deficiálván, én Csulai György neveletlen árva állapotban maradtam; jöllehet fenn megirt sógorom Szárási András uram az nénémet elvevén, kivel én anyával egy testvér voltam; az nénémnek volt ugyan ő kegyelme gondviselője, de én tutorság alatt levén, azt sem tudtam az szegény szüleimtől mi maradtott s mi nem; most is elég igyefogyott állapottal vagyok. Annak okáért satisfactiot akarván tenni az collegiumnak, az megirt adósságról így rendeltük annak megfizetését:

1. Isten elhozván ez esztendőben esendő szent Péter napját, akkor az tiszteletes collegium egyik curatorának, úgy mint Szabó Keresztély uramnak ide Nagy-Enyedre ezer forintot paratis in pecuniis beszolgáltatjuk, flor. 1000.

*) Érti a Bethlen Gábor által oláh-nyelvre fordítottat és II. Rákóczi György által 1648-an Gyulafehérvártn kinyomatott palatina katekésist és a négy evangeliumot.

2. Az borbándi portiot, mely vagyon nálunk inscribálva in florenis 500, azt az collegium kezében bocsátjuk mindigárást.

3. Jövendő esztendőben, úgy mint in anno 1677 similiter szent-péter napjára ugyan Szabó Keresztély uram kezéhez, vagy peniglen más vice curator kezéhez administralunk florenis 1000.

4. Hasonlóképen harmadik esztendőben is, úgy mint in anno 1678 administralunk 500 flor.

5. Az mi az negyedik ezer forintnak állapotját nézi, ha semmiképen az curator urak intercessionkra le nem engednek, azt is azután esendő esztendőben tartozunk egészben letenni.

6. Ezt is nem pretermittálván ez fenn megirt summákban ante terminos profixos száz s ötven forintokat administralhatunk, azt is tartoznak vice curator uraink percipialni s arról minket quietaltván.

Mely ígéretünket ha nem praestálnánk, vagy praestálni nem akarnánk in terminis praescriptis presentium literarum nostrarum per vigorem obligáljuk arra magunkat, hogy ezen Fejérvármegyében Koslárd nevű jószágunkat pro florenis 1500, szent-imrei portionkat pro flor. 500; varadgyai portionkat pro flor. 400; borbándi jussunkat pro flor. 500; Kolozsmegyében Fejérdi portionkat pro flor. 1300. Az collegium fenn megirt curator semper et in anni tempore exclusis omnibus juridicis remediis hactenus excogitatis et deinceps excogitandis praeclusa omni certificatione, nec gratio principis hac in porte Suffragante magok, vagy arra rendeltetett emberek által az fenn megirt jószáginkat, ha semmit nem administralunk az summában integre; ha peniglen administralunk a héjával csak annyi értő, a mennyi restálva az tiszteletes collegium számára elfoglalhassák s foglaltathassák és birhassák szabadosan mindaddig, valameddig mi azt az collegiumtól ki nem válthatjuk. Melynek nagyobb bizonyosságára és erősségére adjuk ez írásunkat az aláb megirt és ez levelünket subscribált böcsületes nemes emberek előtt sub bona fide christiana, melynek nagyobb bizonyosságára és erősségére mi is adtuk ezen levelünket kezünk írásával és pecsétünkkel megerősítvén.

Csulai György, Szárási András, coram nobis Paulo Nagy m. pr. Jurato scriba et notario Tabulae suae celstudinis principalis juridiciariae et Joanne Donat.

Hiteles átiratban (1677. junius 8-ról) a gr. Teleki család levéltárában. 7661. Közli *Konc József*.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A folyó hó 7-én tartott igazg. tanácsi ülésben püspök aa. bejelentette, hogy az idei konvent által egyházkerületünk számára megszavazott összegek, tehát szűkölködő egyházak számára 9,000, lelkészeknek, tanítóknak 4,480, missiói célokra 5,750 és így 19,230 frt. a központból már leküldetett és a pénztárba elhelyeztetett. Kinek jutna eszébe, csak egy pillanatig is kételyeket támasztani a felől, hogy e humánus és szent célu alapot minden bírálaton felül álló lelkiismeretességgel kezelik az arra hivatottak. De e gyorsaság, melyet az igazgatóság ez alkalommal is tanusított, csak újabb alkalmat ad nekünk, kifejezni föltétlen bizodalunkat, tisz-

teletünket és kérni egyházainkat, hogy az országos domesztika iránti buzgóságot, áldozatkészséget fokozni igyekezzenek. Örvendjünk, hogy részünkbe jutott az alkalom és szerencse: fillérekkel építeni fel istennek országát.

= **Köztudomás szerint**, sz.-udvarhelyi kollegiumunknál építkezések történtek. Ennek, úgy hisszük, mindenki szívéből örvendett. Egy intézetnek gyarapodása, az új idők követeléséhez való alkalmazkodása mindenkiben a legbensőbb megelégedést keltette. De már az egyáltalában nem örvendetes, hogy az új építkezések okul szolgálnak arra, hogy az igazgatóságnak, és a tanári kar egy részének alkalmat adnak egy kis csendes házi perpatvarra. Arról van szó, hogy a második emeleten levő helyiségek foglaltassanak le tanári szoba, tanszer, ifjúsági könyvtár és a nyolc gymn. osztály részére. E terv ellen volt az elnök, az igazgató és tanvezető tanár, mert új építkezés levén, az egészség kockáztatása nélkül, ez emelet ezekre nem használható. Ugy látszik, még is elhatározatott. Legalább azt bizonyítja ama röpirat, melyet a napokban kaptunk ily cím alatt: „Gönci Lajos, tanvezető tanár, Ellenindítványa a sz.-udvarhelyi ref. kollegium kibővített helyiségének új berendezése tárgyában,” mely nyomtatásban küldetett meg nekünk, s mely e szerint, kétségen kívül, széles körben való elterjesztésre van számítva. Tartozkodunk, véleményt mondani oly dologban, melynek részleteit nem ismerhetjük; de nem tartozkodunk, sajnálatunkat kifejezni a felett, hogy a kulturának ily magas fokán álló testület, egy professorátus, nem bírja elintézni a rábizott intézetnek dolgait a nélkül, hogy, mint egy közönséges ember, ne hurcolja magán-ügyeit a piacra és ne provokálja a nyilvánosság bírálatát. A nyilvánosságnak, természetesen, minden dologhoz van joga; a mi intézeteinknek kiváló érdeme, hogy nem rejtőznek el a világ szemei elől: de ezt a dolgot mi egyáltalában nem szeretjük és óhajtjuk, hogy felső hatóságaink lássák, hallják meg és találják meg correctivumát, hogy utja el legyen zárva az ilyen scandalumoknak. Hová fog az vezetni, ha a ponyva-irodalom a mi véleménycinknek füzeteivel lesz megrakva és minden magánvélemény nyomtatódik (!) Van hatóság, van törvény, van főlebbvitel: hát, minek tengeri vihart idézni elő egy pohár vízben?

= **Dr. Neményi Ambrus**, országgyűlési képviselő úr szíves közbenjárása folytán, iskolánk részére a nm. vallás és közoktatásügyi miniszter úr 9 példány tanszert, 33 példány tankönyvet kegyeskedett ajándékozni. Iskolaszékünk nevében, a nyilvánosság terén is, hálás köszönetemet nyilvánítom, mindenek felett a nm. miniszter urnak, ugyszintén kerületünk képviselőjének. Monó, 1886. nov. 2. Ferenci Endre, ev. ref. pap, isk. sz. elnök.

= **Vezércikkbe való dolog**; de mig alkalmat keríthetünk rá, hadd, álljon itt e rovatunkban. Poroszországban azzal a gondolattal foglalkoznak, hogy az országos evangélikus, tehát, lutheranus egyház fejekint állítsanak fel Berlinben egy evangélikus érsekséget, melynek viselője aztán természetesen előjárója volna a többi püspököknek, kik alatt megint állanának az esperesek. „Auch eine schöne Gegend!” mondaná a flandriai. Mi pedig szívünk mélyéből elszomorodunk. Luther, Melanchton, Zwingli, nem fordultok meg bemohosodott sirotokban? Ezért volt a harc, ezért az önfeláldozásnak oly mértéke, mely háromszáz esztendőn keresztül dicsőítettet, mint az emberi szellem diadalma és a melynek országok és nemzetek új fundamentumokat köszönhetnek, melyeken nem csak a szabad alkotmányok, egy fejlődésre képesebb társadalom, hanem a szabad vizsgálódás és a hit és a lelkiismeret függetlensége nyugodtak!? Hányszor el volt mondva, hogy vallásos reform csak a német philosophiától volt jogosan várható; hogy csak borongós metaphisikája és contemplatív temperamentuma képes arra, hogy még most is tovább vigye a fejlődést és ime, éppen Németországban mutatkoznak a reakciónak, a visszaesésnek megdöbbentő jelei! Vajjon. Bismarck herceget nem fogják-e a jövő századok egy sorban emlegetni Herosztratussal? Utóvégre is, Artemis templomának fölégetése kisebb bűn és isten ellen való vétek volt, mint az emberi szellem megtapodása. Ha Németország mostani dölyfös és hátramenő irányára gondolunk, méltán kérhetjük az irás szavaival: Jöhet-e valami jó Nazaretből?

= **Az sem utolsó dolog**, hogy közelebbről Berlinben dr. Stahn bucsu-beszédét tartotta meg és ez alkalmattal az ablakokat elhomályosították és a templomban gyertyákat gyújtottak, mint valami színházban. Hogy mit akartak ezzel elérni, ahhoz német alaposság és bölcsesség kívántatik. Mi is képesek vagyunk, felfogni a symbolumok jelentőségét és becsét; de szebb symbolumot nem ismerünk, mint istennek ragyogó napját, melynek omló sugarai bevilágítják a világokat, mint isten szent lelkének áldása a hívő és istenbe bízó keresztyén embernek kedélyét és szellemét. Ez esetben csak kettő képzelhető: vagy tulhajtott, beteges rajongás; vagy hódolat a realismus iránt, mely az érzékek, az ösztönök mesterséges kielégítésében keres és talál elégtételt. Mind a kettő örvény és szerencsétlenség; lejtő, melytől minden eszközzel védekezni kell. Magyar népünket nem kell féltetni: megmenti józanessége, ép ösztöne, mely több gyönyört és lelkének több táplálékot talál a természet egyszerű fenségében, mint a mesterséges hókusz-pókusokban.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1874—1886.

Mindenik ref. kollegium méltóságos tt. Elöljáróságának.

A közoktatási miniszter úr f. évi 33,753 sz. alatt tudatja, hogy a Bartalus István és Gyertyánffy István által szerkesztett „Négyes dalok zsebkönyve” című férfi énekgyűjtemény második kiadása megjelent. Minthogy ezen énekgyűjtemény szakbírálok véleménye szerint a műneknek középiskolákban és tanítóképző intézetekben való tanítására kiválóan alkalmas, a miniszter úr azt az illető hatóságok figyelmébe ajánlja. Miről a mtt. előjáróság további szíves intézkedés végett ezennel értesítettik.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától. Kolozsvárt, 1886. november 2-án.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1873—1886.

A ref. kollegiumok mt. Elöljáróságának és a ref. iskolaszékek t. lelkészelnökeinek.

A közoktatási miniszter úr f. évi 26,800 sz. alatt tudatja, hogy a Rizner Lajos által szerkesztett „Kratky Zemepis” stb., valamint a „Degepis uhoroka” stb., című tan-

könyveket, mert a haza tényleges állapotát szándékosan hamis világításban tüntetik fel, s mert a történeti igazsággal merőben ellenkező tanokat tartalmaznak, a hazai összes tot iskolák használatából kitiltotta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától. Kolozsvártt, 1886. november 2-án.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Sz. 2069—1886.

Mindenik collegium mlt. Elöljáróságának.

Az aradi m. kir. állami főreáliskolánál betöltendő egy rendes tanári állomásra, melylyel a francia és német nyelv és irodalom tanításának kötelezettsége, 1200 frt. évi fizetés, 200 frt. lakáspénz és a szabályszerű ötdéves pótlék élvezete van összekötve, a vallás és közoktatási minister úr ő nagyméltóságának f. évi október 19-nől 41,438 sz. a. kelt leiratával pályázat hirdettetett.

Pályázók a vallás és közoktatási minister úr ő nagyméltóságához címzett kérvényüket, melyben születési évük és helyük, vallásuk, nős vagy nőtlen állapotuk, hadkötelezettségi viszonyuk, végzett tanulmányaik és képesítéstik, nyelvismereteik és eddigi szolgálataik okmányokkal igazolandók, alkalmazásban létük esetén előjáróságuk útján, különben pedig közvetlenül a nagyváradi tankerületi kir. főigazgatósághoz, folyó évi november-hó 30-ig küldjék be.

Felkérjűk a mlt. Elöljáróságokat, hogy sziveskedjenek ezen pályázati hirdetést az illető tanárakkal közölni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató tanácsától. Kolozsvártt, 1886. november 1-én.

Parádi Kálmán,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1886—1886.

Mindenik collegium mlt. Elöljáróságának, s mindenik ref. iskolaszék t. lelkészelnökének.

A közoktatási minister úr f. é. 25,390 sz. a. tudatja, hogy a Z. Lauček Dániel által szerkesztett „Sv cyrilla method apostolovia Ilovanski“ (Turoc-Szt.-Márton, 1885) és a Lasinek F. és Kollár M. által irtt „Život ss. cyrilla a methoda, apostolov slovanskijeh (Nagyszombat, 1885) című műveket a történeti igazsággal ellenkező, fajgyűlöletet ébresztő és a tót lutheranus népet atyjai vallásának elhagyására ösztönző állításai és tartalmuk miatt, a hazai tót tannyelvű iskolák ifjúsági és népkönyvtárákból szigoruan kitiltotta, és ezen könyveknek jutalom-könyvek címén az iskolás ifjúság közt leendő kiosztását megtiltotta.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától. Kolozsvártt, 1886. október 30.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

Szász Domokos,
ref. püspök, mint elnök.

Szám 1589—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a kolozs-kalotai egyházmegyébe bekelezett jákótelki l. egyházközség lévítai állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Ez állomás évi javadalma az 1881-diki hivatalos kimutatás szerint, lakáson kívül, 110 frt. 84 kr.

Pályázati határnap f. évi december-hó 8-dika. Folyamodványok nt. Szakács István esperes aához Sz.-Lónára (u. p. Gyalu) küldendők. Kolozsvárt, 1886. november-hó 8.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök

Sz. 1551—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe bekelezett kebele-szentivány, kebele-boos,

agárdi egyházközségek levita-tanítói állomására ezenel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma, tisztességes lakás, beltelek és gazdasági épületeken kívül, 250, kétszázötven forint o. é.

Pályázati határnap f. évi december-hó 8-dika. Folyamodványok nt. Rákosi Lajos esperes aához Lukafalvára (u. p. Nyárádtő) küldendők. Kolozsvártt, 1886. november 8-án.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 455—1886.

KÖRLEVÉL.

Melynél fogva az erdővidéki ref. egyházmegye képviseleti közgyűlésének minden illetékes tagjai tisztelettel meghívotnak folyó hónap 22-én délelőtt 9 órakor Baróthon a köztanácskozási házban kezdendő közgyűlésre. Az esperesi beszámoló után, tárgyak: a) felsőbb leiratok, rendeletek közlése; b) az 1886-dik évi állam-segélyből részesülés végett, a mltsgs. áll. ig. tanács 1515—1882 sz. a. rendelete értelmében fölszerelt és az esperesi hivatalhoz folyó hónap 17-ig beküldendő folyamodványok elbírálása; c) lehető indítványok, vélemények.

A közgyűlés lefolyása után következő egyházmegyei törvényszékre, a bíró urakat hasonlóan tisztelettel hívom. Bardocon, 1886. nov. 5-én.

Zajzon Mihály,
ref. esperes.

Sz. 1610—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi egyházkerületben a n.-enyedi egyházmegyébe bekelezett istvánházi IV-ed osztályú egyházközség kántortanítói állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma: Az egyházmegyeileg megállított fizetés összege, a későbbi szaporulattal, 200 frt.

Pályázati határnap f. évi dec. 1-sője. A folyamodványok nt. Hegedüs Lajos, esperes aához Gerendre küldendők. Kolozsvártt, 1886. nov. 8.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1602—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a szilágy-szólnoki egyházmegyébe bekelezett ákosai egyházközség papi állomására, és pedig a már megválasztott ugyanakkor más egyházközségben is megválasztatván, s azt fogadta el, másodsor pályázat hirdettetik.

Javadalma: pénzértékben, egyházi hivatalos becslés szerint, tisztességes lakhely, gazdasági épületek, beltelken kívül, 440 frt. 59 kr.

A megválasztandó köteles, magát a szilágy-szólnoki egyházmegyébe bekelezettni, a gyámpénztárnak és a szilágy-sági „Wesselenyi egylet“-nek tagja lenni és minden egyházhatalóságilag megállapított terheket hordozni.

A törvény értelmében szolgálata első évében a fizetésnek felét élvezi.

Pályázati határnap f. évi november-hó 30. napja. Folyamodványok nt. Nagy László esperes aához Sz.-Somlyóra küldendők. Kolozsvártt, 1886. november 8.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 473—1886.

MEGHÍVÓ.

A kültügyi ev. ref. egyházmegye őszi r. k. közgyűlését folyó-hó 24-én d. e. 9 órakor kezdve fogja megtartani D.-Szt.-Mártonban: a mikorra, van szerencsém, az igen tisztelt közgyűlési tagokat meghívni. V.-Gálfalva, 1886. nov. 2-án

Kovács Elek,
kültügyi ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. NOVEMBER 18.

46. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztőségi iroda — hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A gymnasiumi vallástanítás érdekében.

Gyakran halljuk a jobb érzelmű, vallásos kedélyű embereket panaszkodni, hogy a mai kor legkiválóbb jellemvonása a vallástalanság, helyesebben, a vallástól való idegenkedés. S csakugyan, a figyelmes szemlélőnek nem kerülheti ki figyelmét, hogy népünk napról-napra mind inkább hanyagolja a templomot s keveset csinál a vallásból. Az egyházi ügyek alig érdekelnék másokat, mint a kik az egyház igazgatására s vezetésére tényleg befolytak s hogy valóban ritka az olyan ember, a ki komolyan érdeklődne az egyház s a vallásos dolgok iránt. Még azok között is, a kik legalább külsőleg vallásosoknak mutatják magukat, az u. n. templom-gyakorlók között is, vajmi kevés, a ki lelki szükségei kielégítése végett, valódi buzgósággal megy templomba. De annál több az olyan, a ki csak azért keresi fel a szent helyet, hogy megnézzze, vajjon ki ment ma a templomba, miről prédikál a pap, vajjon elkészült-e a prédikációra? S aztán, kiméletlenül megbírálja úgy a papot, mint a közönséget.

Ha szétnézünk templomainkban, csak elvétve találunk egy-egy miveltebb embert. A templom látogatói leginkább a köznép, a szegény sorsu emberek, öregek. Hát a fiatalok, a mivelte osztály? Ezeket, bizony, bárhol inkább fel lehet találnunk, mint a templomban.

Nem szólok a falvakról. Falusi köznépünkre panaszkodni, még most legalább, nincs nagy okunk. Az az egy pár uri ember, ki köztük él, sokszor csak szokásból is elmegy. De szólok a városi egyházakról, a hol hovatovább, mind sajnosabban tapasztalhatjuk, hogy a művelt osztály sokszor vagy épen nincs, vagy csak egy-két ember által van képviselve; sőt már a köznép is csak nagyon fogyatékosan jelen meg a templomban. Oka ennek az, hogy a köznép sem egy-

házi, sem más politikai dolgokban nem tesz a maga fejétől semmit, hanem az értelmesebb emberek példáját szokta követni, meg levén győződve arról, hogy a mit az urak tesznek, az jól van téve, nekik is úgy kell tenniök.

Kisebb falusi egyházainkban a vallástól és a templomtól való idegenkedés, habár még most nem is észlelhető úgy, mint nagyobb városi egyházközségeinkben, de félő, hogy oda is át fog szivárogni.

Nem én vagyok az első, ki ezt így tapasztalta. Sokan észrevették már ezt; sokan írtak már erről. Egyik egyben, másik másban kereste az okot.

Nekem nem céлом, értekezést írni a vallás iránti idegenkedés okairól, hanem csak egy körülményre óhajtom felhívni az intéző körök figyelmét, azon reményben, hogy talán nem fog egészen figyelmen kívül hagyatni szerény észrevételem. Nem régen egy mivelte, tanult emberekből álló társaságban voltam. Volt ott ügyvéd, doktor, hivatalnok, stb. Társalgás közben, a vallásra, a vallásos kérdésekre fordult a beszélgetés. Nekem ugyan nem szokásom a nyílt társaságban a vallásos kérdések feszegetése, de akaratom ellenére is, belesodortattam. Panaszkodtam a vallás iránti közöny, idegenkedés felett.

„Hja, kedves barátom, felelt a társaság egyik tagja panaszkodásaimra, annak igen sok oka van s ez okok legnagyobb része ti bennetek van. Nem szólok arról, hogy a papok nagy része tanításaival mennyire ellenkező életet folytat, csak az általatok hirdetett bibliai történeteket hozom fel. Hát miről beszéltek? Mit tanítottok? Beszéltek a világ teremtéséről. El akarjátok hitetni velünk, hogy a világ úgy, a mint van, semmiből teremtetett isten által, hat nap alatt. Már pedig tény, hogy a mint a valami semmivé nem lehet, úgy a semmiből sem lesz semmi. Aztán, beszéltek arról, hogy a láthatatlan isten alászáll-

lott s beszélt az első ember-párral s azt a paradicsomból kiűzte; hogy Mózes vesszőjének érintésére kétfelé vált a Verestenger s ő a népet száraz lábbal vezette át; hogy Jónás három nap ült a cethal gyomrában; hogy a kánai menyegzőben Jézus a vizet borra változtatta; hogy őt kenyérrel s két hallal ezreket elégitett meg, még is 12 kosár morzsát szedtek össze s több ehhez hasonló képtelen dolgokról. Ma már, barátom, sokkal okosabbak és felvilágosodottabbak az emberek, minthogy az ilyen beszédeknek hitelt adjanak, vagy hogy azokban gyönyörködjenek. Éljen minden pap úgy, a mint tanít s tanítsatok olyan dolgokat, a miket a mai kor felvilágosult emberei is elhiggyenek s a miben legalább gyönyörködhetnek.

Ime, tehát így vélekednek rólunk s a valásról a mai kor felvilágosult emberei. Mert én föltételezem, hogy nem csak az az egy ember, de igen sokan lehetnek még olyanok, kik ilyen véleményeket táplálnak.

Én ugyan igyekeztem meggyőzni, hogy a vallástanításról alkotott fogalma hibás, s hogy nagyon meglátszik rajta, hogy nem foglalkozik ezzel a dologgal, sem a templomi prédikációkat meg nem hallgatja, sem a vallás-tanítás jelenlegi módjával nem ismerős. Elmondtam, hogy mi erőszakkal senkit sem kapacitálunk a bibliai történetek elhívására, hogy mi éppen ellenkezőleg, a bibliában elbeszélte, természetfeletti, csodás dolgoknak látszó történeteket megmagyarázni igyekszünk. Meglehet, hogy azokat, kik e beszélgetésnek tanúi voltak, sikerült meggyőződnöm s jobb nézetre térítenem. De ki tudná megmondani, hogy még hányan lehetnek olyanok, kik így vélekednek?

Most már felteheti valaki azt a kérdést, hogy hát miért kellett ezt leírni?

Meglehet, hogy eme főbb pontokban vázolt beszélgetés senkit sem érdekel; de talán az ebből kivont tanulság igen. Engem pedig meggyőzött arról, hogy a legnagyobb baj, a vallás iránti idegenkedés legfőbb oka, gymnasiumi vallástanításunkban rejlik. És pedig azért, mert a vallástanítás nincs gyakorlott emberek kezében s a tananyag beosztásában nincs semmi rendszer behozva.

Elődeink azon meggyőződésben levén, hogy a népet felvilágosulttá kell tenniök, ha azt akar-

ják, hogy a reformáció áldásos voltát megértésük: igyekeztek iskolákat állítani fel. Ez iskolákban gondoskodtak mindenféle észfejlesztő s ismeretterjesztő tárgy tanításáról. Tanítottak nyelveket, mathesist, historiát, irodalmat, természet-tudományokat, és sulyt fektettek a vallás tanítására is. A mint egyik, vagy másik tudományág előhaladt: igyekeztek a tanítók is, az általuk tanított tudományág haladásával maguk is haladni s tanítványaikat a tudomány újabb vívmányaival megismertetni. Hogy a haladás könnyebben történhessék, a mint iskoláink anyagilag is gyarapodni kezdettek, az egyes tudományágaknak megfelelő rendes tanári székek állítottak föl. Így lett aztán idővel tanszéke a classica philológiának, mathesisnek, historiának, irodalomnak, természet-tudományoknak, német-nyelvnek, sőt újabb időben némelyiknek kettő is. Ez egészen helyes; senki sem panaszkodhatik ezért. De hát a vallástudomány is haladt, fejlődött, tökéletesedett, de e haladásról nem igen van tudomása sem a köznépnek, sem a művelt embereknek. Iskoláinkban is egészen háttérbe szorul a többi tudományok között. Tanítása erdélyi prot. gymnasiumainkban egészen fiatal emberek kezében van, kiknek sem a tanításban, sem a tananyag beosztásában, sem a tankönyvek megválasztásában kellő jártassága nincs, nem is lehet. Soha sem tekintettem magam kivételnek. Midőn aztán a fiatal ember a kezdet nehézségeit legyőzte s a hibákat, miket segítenie kellene, észrevette volna; szóval, mikor már sikeresen tudna tanítani: akkor megválasztják papnak; s mert célja mindenkinek, önállóságra jutni, a társadalomban magának állást foglalni: örömmel fogadja a meghívást s az ideiglenes vallás-tanítói, vagy ha úgy tetszik, vallástanári széket fölcseréli egy sokszor több gonddal s kevesebb jövedelemmel járó papi kathedrávára. Az eltávozott helyébe ismét egy új, kezdő ember jön s az is úgy jár, mint elődje: tapasztalatlan, járatlan e téren. Tanácsot, utasítást kérne, de kitől? Az öregebb rendes tanároktól? De hiszen, azok a fiatal embert kicsinylik s nagy kegy, ha szóba állanak vele. De ha még akad is egy-egy, a ki átlátja, hogy a fiatal, kezdő, tapasztalatlan embernek jó tanácsra, utmutatásra, épen úgy, mint az ujon ültetett plántának ápolásra van szüksége, hogy fejlődhessék, s félretéve a büszkeséget, kicsinylést, jó indulattal igyekszik őt vezet-

ni, neki tanácsot adni: de mert maga nem foglalkozik e tárggyal, épen ott nem tud utasítást adni, a hol legnagyobb szüksége van a kezdő vallástanítónak, a vallástanítás terén. A papokhoz folyamodnék, de azok sem foglalkoznak a vallástanítás kérdésével, elég gondot ad nekik a prédikálás s az administráció. Nem marad más hátra, mint a mit meg is tesznek a kezdő vallástanítók, kezökbe veszik az elődeik által hátrahagyott tankönyveket, s a nélkül, hogy megvizsgálnák: jó-e a tankönyv, beillik-e valamiféle rendszerbe, stb. tanítják ismét tovább. Hát még a hol a vallástanítói tanszék még csak formalitás kedvéért sincs meg, hanem 3—4 ember tanítja a vallást? Ott sikerről szó sincs, nem is lehet; nem azért, mintha talán egyik vagy másik nem a legjobb meggyőződése s lelkiismerete szerint tanítana; ezzel vádolni senkit sem akarok; de megtörténik lépten-nyomon, hogy egy dolog 2—3 osztályban is előfordul. Egyik magyarázza egyféleképen, a másik másképen, a mi aztán a tanítás sikerében megmagyarázhatlan károkat szül.

Kőpataky Gyula.

(Vége következik.)

A papi értekezletekről.

Abban mindnyájan egyetértünk, hogy legyenek papi értekezletek. Abban sincs nézeteltérés, hogy egyházkerületünk erkölcsi és anyagi fölvirágzásának mindmegannyi motorai a papi értekezletek. De már abban lehetnek eltérések mi közöttünk, hogy mik legyenek ezen értekezleteknek fő-főtárgyai. Legalább én azt tapasztaltam azon értekezleteken, melyeken eddigelő szerencsés lehettem jelen lenni, avagy csak hallani róluk reflexiókat. Egyikünk így, másikunk amúgy véli eredménydúsabbnak az értekezleteket. S úgy látszik, hogy igen sokan inkább a theoretikus, mint a praktikus munkát tartják célravezetőbbnek. Tudományos dissertációkat készítünk a vallásfilozófiából, biblia magyarázathól, exegezisből, ezeket fölolvassuk környezetünk szűnyokálása és ásitása közben s ezzel elértük célunkat: tudós férfiaknak tartanak. Látszik, hogy Jénában nemcsak sört ittunk, hanem Pfeifferert és Hilgenfeldet is meghallgattuk bőven. Papi tudományos akadémiái üléseket tartunk. Nagyképűsködünk, böleselkedünk, exegetálunk, vitatkozunk az eszkimók istentiszteletéről, a Budhaizmusról, Afrika vad népeinek hitéről, a peruiak kultuszáról; elmondjuk, hogy a Braminok vallásában is megvan ez a tétel: „ek Brumho, dittyo nashti“ (egy az isten s rajta kívül nincs más); értekezünk több efféle tudni-, de nem odavaló dolgokról. Ezek ugyan mind szép és ékes dolgok, sőt szükség is, hogy a jó theologus mindezeket ismerje, tudja s néha tárgyalja is; de alig hiszem, hogy az efféle dissertációk-

kal a tulajdonképi célját elérné a papi értekezlet. Mert bárminő alapossággal dissertálunk is a vallás-filozófiából azon az értekezleten, azért a hiveink nem lesznek valóságosabbak. Nagy tudományra valló értekezéseket tartatunk Hégel-, Schleiermacher-, Baco-, Spinoza-, Scholten- etceterákról, azért az értekezés után is ép olyan üresek lesznek a templom padjai. Ha mindmegannyi Tischedorffok leszünk is, azért a haranglábból nem lesz torony, a csengettyüből nem lesz harang s a domestikából is mindig lesznek restánsaink. Nemes célunk elérésére egy marok praxis többet ér egy véka theoriánál. Minek hirdessük szüntelen, hogy miből tettünk papi vizsgát, mit láttunk Utrechtben, Berlinben, Jenában, Tübingában, Heidelbergben, Marburgban és Edinburgban? Hiszen, ezekkel a kálvinista egyház sebeit sem fölsísmerni, sem meggyógyítani, nem fogjuk tudni. S ha már okvetlenül tudósodni akarunk: dissertáljunk inkább az egyháztörténelemből. Kútassuk föl egyházunk levéltárát s az abban talált adatokat dolgozzuk fel s mutassuk be az értekezletnek. Ez által egyházmegyénknek történetével könnyen és alaposan megismerkedünk s ezekből okulunk; mert hiszen, a multnak tudata deríti a jövő homályára a fényt. Vegyük elő a zsinati jegyzőkönyveket, tanulmányozzuk és írjuk össze azokból az administrációra vonatkozó határozatokat, tárgy szerint, hozzáadván a ker. közgyűlések által azokon tett módosításokat, a konventi s minket közelről érdeklő törvényekkel együtt. Ezeket rendszeresen kidolgozva, mutassuk be az értekezletnek, s minthogy „több szem, többet lát“, a netalán meglevő hiányokat kipótolva, mindnyájan tudni fognók azokat. Beszéljük meg az ig.-tanácsi, püspöki és politikai hatóságok rendeleteinek evidenciában tarthatási módozatait. Értekezzünk az anyakönyvek vezetéséről, az abból kiadandó kivonatok kiállításáról. Ismerkedjünk meg alaposan a válóügyekben követendő eljárásokkal, s ekkor nem történnek afféle ok nélkül való fáradságok, hogy 10—15 kilométer távolságról elbocsátja a pap a hívét az espereshez egy rend írás nélkül, a ki aztán nagy ügyetlenül előadja, hogy ő „válni akar Jucitól“; ebből aztán egyebet se lehet megtudni, mint legfönnebb azt, hogy Judit asszony bizonyosan a „Jóka ördöge.“

Irjunk prédikációkat, agendákat, alkalmi beszédeket, olvassuk fel az értekezleteken, bíráljuk meg szeretettel, satyra nélkül, s a javát küldjük be a „Prédikátori Tár“-ba; ezzel aztán elérjük azt is, hogy nyomtatásban jelenik meg a nevünk ingyen, sőt esetleg még fizetnek is érte, (kivált ha előfizetünk vagy 500-an rá, a mi mindenesetre többet ér egy basilika-sorsjegynél); de elérjük azt is, hogy az egész egyházkerület előtt declarálhatjuk írásban, hogy mi nem azért kapunk kicsépett kévét képében, mert elcsépett beszédeket szedünk ki a — nagyapánk zsákjából. S ekkor nem jár úgy egyikünk sem, mint az a pap, ki egész éven át váltogatva, két prédikációt mondott: „Tenger az élet“ és „Édes a boszu“, úgy, hogy már a disznópásztor is tudta mindkettőt könyv nélkül; s mikor aztán a másik évben egy második cik-

lushoz kezdett, melyben a prédikáció így kezdődött, hogy : „Tudjátok-e afiai, mit akarok mondani?!“ Egyhangulag rázúgták a hivek, hogy „Igen, instálom „Tenger az élet“, mert most e következik.“

Ne panaszoljunk a templomok üressége miatt. A jó beszédet, a lelkes imát, záporosó hulljon, mégis meghallgatja a nép kicsinye-nagyja, örege-ifja, gazdagja-szegényje.

Benkő Gyula.

(Vége következik.)

Az igazgató-tanács rendes üléséből.

I.

Kolozsvártt, 1886. nov. hó 7-én.

Elnökölt: főt. Szász Domokos püspök úr. Jelen voltak mlgos br. Bánffy Dezső és Lészay Ferenc főgondnok urak, dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, közjegyző, Domokos Antal, dr. Jenei Viktor, dr. Szász Béla és Székely János, igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Szabó Ádám, számvevő, Deák József, pénztáros és Bodor Antal, titkár.

Főt. püspök afa tudatja, hogy az egyetemes konvent megbizta az egyházkerületeket, hogy kebelükben külön belmissiói bizottságokat alakítsanak; tett indítványára kimondatott, hogy egyházkerületünknek az igazgató-tanács egy oly állandó közigazgatási testülete levén, melynek hatáskörébe tartozott a belmissiók vezetése is, külön bizottság alkotásának szüksége nem forog fen, s a belmissiói ügyeket az igazgató-tanács vezeti jövőre is.

A lörincrévei papi állomással egybekötött évi 320 frtra becsült fizetés fölemelése iránt tett azon kérdésre, hogy a kapudi papi állomás nem egyesíthető-e a lörincrévei papi állomással: esperes jelentvén, hogy a kapudi egyházközség elszigetelt helyzetéből folyó felekezeti és nemzetiségi szempontból itten a papi állomás fentartása nagyon kívánatos s az egyházközség tagjai nagy szegénységük mellett is készeknek nyilatkoztak, újabb áldozatot is hozni papi állomásuk fentartására: az egyesítés terve elejtetett. Kimondatott azonban, az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartásával, a lörincrévei papi állomásnak és javadalomnak a tanitói állomással s javadalommal való egyesítése; addig azonban, míg a jelenlegi énekvezér tanitói hivatalát folytatja s a tanitói teendők végzését a paptanító megkezdi, a paptanitói fizetés emelésére évi 80 frt államsegély szavaztatott meg.

A Bethlen-kollegium előjáróságának indokolt felterjesztésére megengedtetett, hogy a nagy-enyed-ponori útvonal kiépítéséhez a kollegium erdejéből kijelölt 1-6 hold erdőtalaj díjmentesen átbozsáttassék a megye-közönség rendelkezésére.

A szilágycsehi segédpapi állomásra tiszt. Diószegi Miklós, szil.-somlyói segédpap kinevezése tudomásul vétetett, s a segédpapi fizetésül megszavazott 200 frt államsegély, a segédpapi teendők tényleges megkezdése idejétől, folyóvá tétetik.

A s.-szentgyörgyi kollegiumi előjáróságnak a gymnasiumi vallástanítás ügyében adott felvilágosítása után, miután az ok, mely miatt Révay Lajos aa. a vallást tanítani, nem volt hajlandó, elenyészett, felhivatik nevezett aa. hogy e folyó tanév második évharmadán kezdve, a vallás tanítását átvegye s vallástanári működését újra folytassa. Az ügyiratok áttétetnek a Benke

István tanár ellen megindított fegyelmi kereset tárgyalására felkért legidősb államfőgondnokhoz, a már elrendelt közkeresetnél leendő figyelembe vétel végett. A f. évi április és május havak folytán tartott előjárósági gyűlések jegyzőkönyvei felrendeltetnek.

Ezekon kívül tárgyalatott még néhány jelentéktelenebb ügy.

II.

Kolozsvártt, 1886. nov. 14. én.

Elnökölt főt. Szász Domokos, püspök ur. Jelen voltak: dr. Kolozsvári Sándor, elnök-helyettes, Szász Gerő, közjegyző, Bihari Sándor, Domokos Antal, Nagy László, dr. Szász Béla és Székely János, igazgató-tanácsosok, Parádi Kálmán, tanügyi előadó, Szabó Ádám, számvevő, Deák József, pénztáros és Bodor Antal, titkár.

Az ülésen kívül ellátott ügydarabok bejelentése és el-látásuknak jóváhagyó tudomásul vétele után, tárgyalatott a gernyeszegi egyházközség több tagja által az egyházmegye köztörvényszékének a gernyeszegi papválasztás ügyében hozott határozata ellen beadott felfolyamodvány, melyben azon sérelmüket adják elő, hogy a gróf Teleki patronusi udvar szavazata az egyházmegye köztörvényszéke által 54 egész képviselő szavazatával egyenlőnek mondatott ki, holott a patronus ezelőtt sokkal kevesebb szavazati joggal birt s kevesebb szavazati jog illeti. A felterjesztett iratokból kitűnt, hogy a választás előtt nem volt megállapítva az, hogy a patronusokat hány szavazat illeti s az sem, hogy kik birnak egy negyed szavazattal, holott a választás alkalmával egy negyed szavazat is adatott be.

Az igazgató-tanács elvi határozatképpen kimondotta: hogy miután egyházkerületünk fentartotta a zsinati törvényben megállapított papválasztási törvénytől eltérő saját papválasztási törvényét s abból folyólag érvényben tartotta annak alkalmazására vonatkozó azon eljárást, mely szerint a pályázók minősültségét, a választási visszaéléseket tárgyzó ügyeken kívül, melyek, mint fegyelmi esetek, köztörvényszéki eljárás alá tartoznak, az egyházi közigazgatási hatóságok intézkedtek: a fenforgó ügyet, melyben a papválasztásra jogosultak szavazati jogaiknak megállapítása tétetett felfolyamodás tárgyává, az egyházi közigazgatási hatóság elbírálása alá tartozónak mondatott ki. Átteszi az ügyet az egyházmegyei tanácshoz, azon utasítással, hogy a fennálló gyakorlat szerint, a patronusokat annyi szavazat illetvén, a hányszor több értéket képvisel az általuk rendesen adott papi javadalom, mint a mennyit fizetnek az egy szavazattal bíró egész képviszők: szerezzék be az adatokat, annak megállapítása végett, hogy a patronus által külön a pap részére adott javadalom mennyit teszen s az hányszor több egy egész képvisző által a pap részére fizetett kepénél s a kiegészítés után, hozzon határozatot.

A somlyó-ujlaki egyházközség a pap-tanitói fizetésnek teljes fentartása mellett, az egyháztagok által elvállalt kepefizetés alapján, 203 frt. 90 kr. becsértékre számított fizetés-sel énekvezér-tanitói állomást szervezvén, kéri a kiállított új díjlevél helybehagyását, mely is a hiveknek buzgó áldozatkészségük elismerése s az egyházkerületi közgyűlés jóváhagyásának fentartása mellett, megerősítési záradékkal el-látatott.

Ezekon kívül ellátatott kevésbé közérdekű több ügydarab.

g. l.

T Á R C A.

Szerkesztői és kiadói gyönyörök.

Hát, az úgy van, tisztelt olvasó közönség, hogy az embert megszállja valami démon. Kiséri sétéiben, kézen vezeti az emberek között, nem szabadulhat tőle a magányban és vele megy ágyas-házába és még álmai között is ráteszi szívére forró kezét: míg a lidércnyomás alatt fel nem ébredünk. Ez a démon: a jó szándék; a törekvés valami jót csinálni; az a belső izgatottság, lelki háborgás, az ösztönök ama zaklatottsága, mely meg nem nyugszik, míg kielégítést nem talál.

Ezt a démont táplálom én szivemben már egy félszázad óta. Az ifjúság arany-korában sok bolondságra kergetett. Bizony, sok megbánni valóm van; de szégyenleni valóm nincs. A ki nem hibázott, az vesse rám az első követ. A legnagyobb és eléggé meg nem siratható bűnöm volt eleitől fogva, hogy rajongó szeretettel csüngtem az irodalmon. Gyönyört találtam a nagy szellemek munkáiban. Egy szép verset többre becstültem egy csikónál. Egy nagy költőt többre tartottam Julius Caesárnál, vagy Napoleonnál. Úgy voltam meggyőződve mindig, hogy a betű nagyobb hasznát hajtotta az emberiségnek, mint a kard. Ez a felfogás nekem sok bajt csinált. Mert elcsábított, hogy magam is belekapaszkodjam a tollba. Irtam sokat. Bár, eléggé jól ismerem magamat, hogy sajnálattal valljam be, hogy az emberiség nem sok hasznát fogja venni.

De utóvégre is, a démon diadalmaskodott felettem és ma is jól érzem magamat, ha a papíron végig futnak szépen olvasható, kerek betűim. Ez a démon volt az, mely arra ösztökélt, hogy annak idejében megalapítottam a „Protestáns Közlönyt.” Akkor is abban a meggyőződésben éltem, a miben ma: hogy egyházkerületünknek nélkülözhetetlen szüksége van egy ilyen lapra. Ha nem egyébert, hát azért, hogy az az ötszáz pap és nyolcvan tanár minden héten egyszer szorítson kezét egymással; érezze a szív dobogását, az együvé tartozás szükségét; legyen, mint az óra, mely ha nincs is aranyból, de üti az egyet, meg a tizenkettőt és egy jól járó óra ma már a legszegényebb házban is nélkülözhetetlen.

Azonban, szerkesztői minőségem hat első esztendeje éppen elég volt arra, hogy kifáradjak. Nem csupán azért, mert nehéz harcokat kellett kiállani, hanem mert a jutalom sehogy sem állott arányban a zaklatott munkával. Így ment át a lap mostani püspökünk, Szász Domokos kezébe; hogy a változott viszonyok következtében ismét én örököljem saját bűnömet. Azt hiszem, hogy főtiszteletű elődöm is sok szép és kellemes reminiscenciában gazdag e tekintetben; valamint, hogy én is őrizek egy nehányat és tudtam, hogy mi vár rám a mostani új ciklusban is. Mert Vörösmartyval szólva: „Szerkesztőnek lenni nagy és szép gondolat!”

Mert, tisztelt publikum, könnyű ám az nagyon, minden héten egyszer pontosan megkapni egy csinosan és a lehetőleg hibátlanul kiállított számot. Azután, jól melegeztet szobában, pipa-szó mellett elolvasni a vezércikket, meg a tárcát, meg az újdonságokat és megdicsérni ezt, vagy leszidni azt; lelkesedni, vagy hibáztatni és a végén, a szerkesztőt oda kívánni, a hová ő egyáltalában nem vágyik.

Ám, tessék csak megpróbálni! Minden áldott napon át-

venni a levélkihordótól egy rakás levelet. Azokat szépen felbontogatni és elolvasni. Minő lectura, teremő istenem! Mert, vannak szép kerek betűk, melyek szemünkbe mosolyognak és önkint kínálkoznak az olvasás gyönyörére. De vannak kéziratok, melyeket elolvasni, annyira, mint az inquisitio torturáját kiszzenvedni. Betűk, melyek mint éles szuronyok életünkre törnek és haragot dobálnak arcunkba. Betűk, mintha tentás-lábú legyek futottak volna végig a papíron és Kolumbus könnyebben fedezte fel Amerikát, mint ezeknek értelmét kitalálni; és a végén az sül ki, hogy a szerkesztő ezt, vagy azt a hibát követte el: mintha nem éreznők eléggé fogyatékos voltunkat. Az egyiknek nagyobb betűk kellenek, a másiknak meg apróbbak; az egyiknek igen komolyak vagyunk, a másiknak igen trivialisak; ez Bolgárországról szeretne olvasni, amaz tudós, dogmatikus cikket; némelyek nem szeretik a túlságosan békés irányt és szeretnék egy kis heccet; mások minden betűben sértést látnak és idegesekké lesznek egy erősebb kifejezéstől. Ez így megy minden nap.

És ez más jól van így. És ezek, istenemre mondom, valóságos szerkesztői gyönyörök! Nem csupán azért, mert gazdag forrásai az ember-ismeretnek és mert a léleknek egy egész világát tárják önkbe; hanem, mert felmutatják azokat az érzelmeket, gondolokat, vágyakat, melyek egyházkerületünkben dobogtatják a szíveket. Ezek szerkesztői gyönyörök, mert nyilvánvalóvá sz előttünk, hogy mennyi jóra-való tehetség, nemes akarat, buzgóság nyilatkozik itt, meg amott; hogy a szándék mindűtt megvan és csupán a biztató szóra, támogatásra van szükség, hogy a lélek szárnyakat eresszen, a meleg szív kivirágóék. Ezekből a levelekből minden nap látjuk, hogy egyházgyeink nem sokára valóságos melegágyai lesznek az erkösi, a vallásos élet föllendülésének és élető szervei a lobogó hazaszeretnek. Örövendve látjuk, hogy azok a szegény kalvista papok legnagyobb része ma-holnap, szőrhájókban apostolai lesznek a szent ügynek és kiköszörülnek egy szadnak nehéz bűnét. És ezt látva, a mi szerkesztői szívük is fölmelegszi; tette buzdul és a becsületes munka — ize gyönyör.

Azutájön a nyomda ideje. A nyomdász-gyerek sürgeti a kéziratot ki nem megy a szobánkból, míg legalább két columnával nem váltjuk életünket. Azután a correctura, a revisió és a tovább hétről-hétre. És mikor a lap megjelent, egy pár namúlva jönnek a neheztelések: Hogy az ő cikke hol van? irt változtatott meg a szerkesztő egy szót? Tán ez jobb, mint az ő dolgozata? Mért üldözi a szerkesztő ezt, vagy azt alkíró? Irigység! Bosszantás! És így tovább.

Mikéztán a negyedévnek vége, jön a legszomorúbb scena, a munda küldi a — számlát. A szerkesztő-kiadó fizet, ha v honnan.

És ifigyelmet kérek, tisztelt publikum. A „Pro t. Közlön yivatalos lap, melynek ott kell lenni minden egyházköztség véltárában. Subvenciót nem fizet senki, mint a rendes díj melyet vagy a pap, vagy a pap és egyház együtt fizet, vagy egyház magára. Már most, én dolgozom, mint szerkesztő, újdász, corrector, revisor, kiadó, úgy szólván, e g y e d ü l. Nem panam; isten legyen a tanum, hogy egész lelkeimmel

csüngök e laposkán és lelki gyönyört érzek, ha sikerül, néha egy jó számot adni. De az első hat esztendő alatt hátrálékokban az olvasóknál maradt 1500 forint, kik mind fogadkoztak, hogy majd így, majd amugy letörlesztik. Soha sem törlesztették. Ebben az esztendőben, most már november közepén vagyunk, még mindig hátrálékos fizetés gyanánt künn van 520 forint. Ha átmegy a jövő esztendőre, természetesen még kevésbé fog valaki fizetni.

Azt tettem hát, hogy esperes-társaimat felkértem, hogy figyelmeztessék az illetőket, hogy törlesszék tartozásaikat, miután nekem is fizetnem kell. Elismerem, hogy szokatlan formája ez az irodalmi pártolásnak, de felsőbb hatóságaink éppen a lap fentartása érdekében hozták e határozatot.

Egyik esperes barátom a következő sorokban tette meg figyelmeztetését:

„Nt. Szász Gerő úr panaszja következtében, ezennel hivatalosan felhivom tiszteletedet, hogy a „Pro. Közlöny“ előfizetési díjából hátrálékban levő 1 frt 50 krt, posta fordultával, illető helyére fizesse be.“

Micsoda? Még meri valaki figyelmeztetni az adóst a fizetésre? A szerkesztő és kiadó meri kérni munkájának jutalmát? Hallatlan! Az én figyelmeztetett paptársam, ki olvasni szeret, de fizetni nem, neki fohászkodik és a kétértelmű módon teszi tönkre az esperesét és a szerkesztőt:

„Nagytiszteletű úr! Mellékelten, van szerűcsém, tájékozás végett küldeni e végrehajtói megintés Kommentárt nem irok mellé; csak arra kérem Nagytiszteletet, hogy jövőre, ha bármi okból késedelmes leszek az elkészítésében, ne panaszkodj, hanem szüntesse meg az általam keletkezése óta hozatott „Prot. Közlönyt“ vele szemben, a következményekért helyt állok.“

Ez az úr, a ki ezt írta, nekem paptársam. Elképzelem, milyen elégedetten tette le tollát és felolvastván feleségének is, hozzá tette: ezt Szász Gerő nem teszi az alakába! És Szász Gerő, ime, kiteszi az ujságba. Mert Szász erő minden tőle kitelhető erejével azon munkálkodik, hogy leismeretesen betöltse kötelességét és elvégezze a rábizottakat. Hát, ugyan mért ne dicsekedhessék el vagy egyszer a nyert jutalommal is?

Mert ez a levél jutalom. Ritkán van az, gy a szerkesztőségben a posta érkeztekor emberek ne legyenek. És a mi a szerkesztőségbe érkezik, az közpréda. Közérővel bontatnak fel a levelek, közös erővel olvastatnak fe közös erővel örvendezünk, ha életre való jó dolgot kapunk és közös erővel kikacagjuk, ha valaki pöffeszkedik, m a béka. Ennek az urnak a levele valóságos homér kacagásban részesült.

A főtitkár, püspök ur, az igazg. tanács, az egyházkerületi közgyűlés a „Prot. Közlönyt“ hivatalos pá tette; megrendelte, hogy minden egyházközség megőrizze a hol hiányozni fog, ott a pap felelősséget von magármert nem vesz tudomást a felsőbb rendeletekről, a hivatalindexeket nem tartja evidenciában, egyházával nem közli egyházkerület közügyeit, és így tovább. De a lapot fenn tartani, tehát pap és egyház külön, vagy közösen gonkodik a csekély díj lefizetéséről.

És ime, egy pap, kinek vállaira nehezedik felelősség, kinek szívéen kell viselni egyháza javát, kinek yűtt kell

éreznie egyházkerületével, kinek örködni kell a jó rend megtartása felett, ki örömet kell hogy érezzen a fölött, hogy egy irodalmi vállalat prosperál, mely arra van hivatva, hogy csekély áldozattal alkalmat adjon, részt venni az egyházkerület közügyeiben; egy kalvinista pap, kinek buzogni kell és lelkesedni, ha nem akar haszontalan szolga lenni az a pap — durvaskodik, lenézi a felsőbb hatóságok intézkedését, megszüntetni kéri a „hivatalos“ lap küldését és veri a mellét, hogy „helyt áll ő a következményekért.“ Nő, ha ez nem kacagásra méltó dolog, ha ez nem nevetséges: akkor kiveszett az emberekből minden érzék a derült hangulatok és a vidámság iránt.

Ezt akartam elmondani. Alkalom adtán, majd többet. Hanem, a lapot nem szüntetem meg. Sőt mentől többen lennének olyanok, mint ez a tiszteletes atyafi, annál inkább fogok buzogni érdekében, mert ez mutatja: hogy e lapra égető szükség van.

Szász Gerő.

KÜLFÖLD.

Az emberi nem egy nagy egésznek képez. A különféle nemzetek közt szellemi közösség létezik. Bárhol szülessék is egy gondolat, egy eszme, egy igazság: az az egész emberi nemnek köztulajdona. Igaz ugyan, hogy a különféle nemzeti-ség, viszonyok, stb. külön bélyeget nyomnak az emberre, de azért az ember, mint érző és gondolkodó lény, miadig és mindenütt ugyanaz marad. Azon eszmék, vagy érzelmek, melyek tán egy más nemzet, vagy más éghajlat fiában keletkeztek, visszahangzásra találhatnak bennünk is. Azon jó, vagy rossz valami, mely jelenleg valamely nemzetnél izgatottságban tartja a kedélyeket, idővel nálunk is felütheti fejét. És jó, ha akkor készen talál bennünket. Azért lapunk mindig egyik főkötelességének ismerte, a külföldi főbb vallásos mozgalmakról lehető tájékoztatást nyújtani.

Hollandiában a haagai társaság a keresztyén vallás megvédelmezésére folyó 1886 szept. 6-ik és következő napjain gyűlést tartva, megbírálta a múlt évben kitűzött pályakérdésekre beérkezett pályamunkákat és kiosztotta a nyerteseknek az illető díjakat. Aztán, a társaság a következő pályakérdéseket tűzte ki.

1. A társaság kívánja: a lelkiismeret feletti különböző nézeteknek történelmi átnézetét és tudományos megbírálását.

2. A társaság kívánja: a fegyelem és a fegyelmi eljárás történetét a hitvallomás ügyében a hollandi református egyházban.

A pályaműveket jövő 1887 december 15-ike előtt be kell küldeni. A mi a határidő után érkezik, nem vétetik figyelembe.

Bármelyik pályakérdés sikeres megoldásának jutalma 400 forint. A szerzőnek joga van, azonban, a pénz helyett a társaságnak 250 forint értékű arany-érmét kérni s e mellett kap még 150 forintot; vagy pedig, ha a társaság ezüst érmét választja, a mellett kap még 385 forintot. A jutalmazott művet a társulat nyomtatja ki saját kiadványai közt. A pályaműveket hollandus, latin, francia, vagy német nyelven kell írni, de latin betűkkel és tisztán, olvashatóan. Ha német betűkkel, vagy pedig a bírálók véleménye szerint, tisztátalanul vannak írva, nem jönek bírálat alá. A tömörség, ha az nem szolgál ártalmára a dolog érthetőségének és a tudomány követelményeinek, ajánlásul szolgál.

A pályázók műveiket nem saját nevükkel, hanem egy jelígyével írják alá; nevüket és lakásukat pedig az illető jelígyével ellátott lepecsételt levélkében melléklík. A pályaműveket a társulat titkárához A. Kuenen, theologiai doktor és professornak kell küldeni Leiden-be.

A társulat engedélye nélkül, szerzőnek nincs joga a társulat kiadványai közt megjelent művekről fordítást, vagy második kiadást készíteni. Azon értekezés, mely nem jelenik meg a társulat kiadványai közt, a szerző által kinyomatható. A benyújtott kézirat, azonban, a társulat tulajdona marad, ha csak a társulat, a szerző kívánságára, le nem mond a tulajdonjogról.

Fennebbiekre különösen azon kitünőbb theologusaink figyelmét vagyunk bátrak felhívni, kik nem ok nélkül panaszkodnak a magyar közönség részvétlensége miatt s kik e részvétlenség súlya alatt megbénulva, tehetetlenségre látják magukat kárhoztatva. Itt nyitva a tér, hogy maguknak és hazájuknak tiszteletet és becsületet szerezzenek e szellemi párvialban, melyben minden nemzet fiai részt vehetnek. Különösen Erdély fiaihoz szólok, mert nem új dolog, hogy ily szellemi birkozásban erdélyiek győztek külföldiek felett. Bizonyára, elevenen él még itt Fogarasi Pap József, marosvásárhelyi professor és Szathmári Pap Mihály, kolozsvári professor, a múlt század végén élt világhírű tudósok, emléke. Az előbbi különféle külföldi tudományos társaságoknál ötször vitte el az első jutalmat, nem is említve, hogy egyszer ezüst érmet és háromszor másodrendű kitüntetést nyert; az utóbbi szintén vitt el pályadíjat a külföldiek elől. Igyekezünk hozzájuk méltók lenni, s ha lehet, még felülmulni őket.

KÜLÖNFÉLÉK.

= Könyves Tóth Mihály, Debrecen város lelképásztora, 50 éves papi jubileumát a debreceni ref. egyház hivei és Debrecen város egész közönsége a tisztelet és az érdem elismerésének méltó kifejezésével ünnepelte meg. Könyves Tóth Mihály 1809-ben született Debrecenben és ugyanott választott meg 1836-ban káplánná s még ugyanebben az évben lelkészszé az ispotályi templomhoz. 1842-ben a belvárosi templom lelkészévé választott. 1849-ben hazafias egyházi beszédeivel növelte szónoki hírnevét. E beszédek miatt a szabadságharc leveretése után elfogták és a haditörvényszék beszédeinek ünnepélyes visszavonására hívta fel. Miután ezt megtagadta, a haditörvényszék akasztófára ítélte, de kegyelmet kapott és a büntetés 20 évi várfogságra lővő átváltoztatva. Hét évet töltött ki e büntetésből az olmtúzi és josefstadti várbörtönökben, míg 1856-ban kegyelmet nyert. Lelkészi hivatalát azonban csak 1860-ban nyerte vissza, mert előbb ettől eltiltatt. Ő azonban ekkor lemondott Balogh Péter szuperintendens javára, s miután időközben Karcagon lelkészkedett, 1871-ben, Balogh halála után, foglalta el újra debreceni lelkészi hivatalát. Az egyházi téren nemcsak mint kitünő szónok, de mint jeles egyházi író is nagy érdemeket szerzett. Az ünneplők sorában, kik az agg lelkészt üdvöztették, főlemlítjük a karcagi ref. egyháztanács nyolc tagu küldöttségét, továbbá a debreceni ref. egyháztanács küldötteit,

a kiknek élén Révész Bálint püspök intézett a jubilánshoz szép üdvözlő beszédet s átnyújtotta neki az egyháztanács által készített diszalbumot. Résztvettek még az ünnepiességekben a debreceni ág. ev. egyháztanács, Debrecen város képviselő-testülete, a honvéd tisztikar s az izraelita kitközség küldöttségei. A jubiláns az ország számos részéből kapott üdvözlő táviratokat. Mi szívünk teljességéből kívánjuk, hogy isten még sokáig éltesse!

= A magyar biblia átdolgozása tárgyában folyó hó 5-én és 6-án értekezlet tartatott Budapesten, Szász Károly püspök ur elnöke alatt. Jelen voltak Hunfalvi Pál, Szilády Áron, Ballagi Mór, Bachát Dániel, Frölich Róbert, Keresztes József, n.-enyedi tanár, Petri Elek és Kenessey Béla. Megalapították a központi bizottságot és közelebből is megjelölték amaz elveket, melyek szerint az átdolgozásnak történnie kell. Kiosztatott a munka, szemmel tartván, hogy az egynemű és természetű dolgok egy kézben egyesíttessenek. E szerint tehát az átdolgozás a valóság stádiumába lépett és a siker biztos reményében, szívünk teljességéből üdvöztöljük. Egyszersmind, nem arroganciából, de a véghetetlenül fontos ügy érdekében, tisztelettel kérjük a bizottságot, hogy esetről-esetre, üléseiről, megállapodásairól, lapunkat is egyidejűleg tudósítani sziveskedjék, hogy ne sántikáljunk e tekintetben mindig hátul. Ugy véljük, ez a superintendenciák közös érdeke és van jogunk, a közös öröme.

= A vallás- és közoktatási miniszter egyházkerületünk középiskoláinak meglátogatására és azokban az állami főfelügyelet gyakorlására, illetőleg, jelentéstételre az 1886/7-dik iskolai év tartamára kinevezte a kolozsvári, m.-vásárhelyi, n.-enyedi és zilahi főgymnasiumokba Páll Sándor, a székely-udvarhelyi és szászvárosi fő- és s.-szentgyörgyi algymnasiumba Elischer József tankerületi főigazgató urakat.

= Érdeklődéssel olvassuk, hogy a debreceni lelkipásztorok fizetése 2000 forint; a tanítóké 600 frt., de ez utolsókét most minden 5-ik évben 50 frttal növelik 800 frt. maximumig. Egyáltalában, nem irigyeljük ezt a mienknél véghetetlenül magasabb javadalmazást; sőt megayugvást keresünk abban, hogy ha a debreceni népes és gazdag egyház is csak így fizetheti belső hivatalosait, hát mi itt Kolozsvárt, mért ne elégedjünk meg a debreceniek fizetésének majdnem felével. Hogy a kolozsvári viszonyok oly nehezek, mint a budapestiek és sokkal drágábbak az éltetés feltételei, mint a debreceniek: az természetesen nem jó számításba? Minek is?

= Értesítés. Vonatkozással a „Protestáns Közlöny“ folyó évi 44-ik számában hozzám intézett kérdésre, értesíteni kívánom a néhai Mihályi Károly tanár kiadatlan beszédeinek előfizetőit (ilyen van hét), valamint a megrendelőket is (a kik csak aláíratkoztak, de még nem fizettek), hogy a nevezett beszédgyűjtemény 1-ső füzeté a sajtót nem sokára elhagyja. Nagy-Enyeden, 1886. nov. 10. Dr. Bartók György.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 1349—1886.

Mindenik egyházközség t. lelkészének.

A m. kir. vallás és közoktatási miniszter ur ő nmlga 746 szám alatt kelt leiratához csatolva, megküldötte a m. kir. posta-takarékpénztárak ismertetését tárgyazó röpiratot, azon felszólítással, hogy hiveink mentől tágasabb körben tájékoztatassanak egyházi úton ezen intézmény előnyéről támogatására buzdittassanak.

Az egyesek, testületek s nemzetek anyagi jóllétével és emelkedésével elváhatlan kapcsolatban van azok szellemi fejlődése és emelkedése. Ezen tapasztalat kiváló, de sajnos, többnyire szomorú példáit tárja fel egyházkerületünk múltja s jelene; számos egyházában csak a romba dőlt templomok,

papi és iskolai házak emlékeztetnek arra, hogy egykoron vagyonos hiveink tudtak áldozatot hozni a szeretet, felvilágosítás és nemzetiség oltárára; de most a takarékoság érényéről megfeledkezett utódok a napról-napra való létfontartás gondjai által annyira le vannak nyűgözve, hogy vallás-erkölcsi életük, lelki szükségük táplálására mit sem tudnak szentelni.

A posta-takarékpénztárak felállításának legfőbb célja az, hogy a fáradságokkal megszerzett s a nélkülözhetlenül szükséges kiadások fedezése után fenmaradott fillérek nem csak biztosan elhelyezhetők legyenek, hogy egy véletlen megpróbáltatás, u. m. betegség, vagy elemi csapás szomorú napjaiban hosszas utánjárás nélkül, legyen mihez nyulni, hanem az el-

helyezés ideje alatt azon megtakarított tőkéske a kamatokkal növekedjék is s kedvező körülmények között, a család jóllétének emelésére szolgáljon.

A postatakarékpénztárak 50 krtól kezdve fogadnak el betéteket, s takaréklapokat adnak ki, melyekben postabélyegre a megtakarított öt krajcár is betétképen helyezhető el, s midőn a takaréklapon 50 kr. bélyeg lesz felragasztva, már mint betét fogadtatik el; midőn a betét 1 forinton felülemelkedik, 3⁶/₁₀ kamat fizettetik minden egy forint után.

Egyházközségeink papjait felhívjuk, hogy a m. kir. postatakarékpénztárak előnyeit és kedvezményeit ismertessék hiveink előtt, s buzdítsák azok pártolására.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvárt, 1886. november 11-én.

Bodor Antal,
titkár.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1111—886.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye esperesétől.

Az udvarhelyi ev. ref. egyházmegye december 1-ső napján, Székely-Udvarhelyen, képviselő közgyűlést tart. A méltóságos, tekintetes, tiszteletes tagokat illeteljesen meghívom.

Gyűlésünk főbb tárgyai

1. Felsőbb leiratok.

2. Államsegélyek, kérvények elbírálása és felterjesztések iránti intézkedés. Folyamodni kívánó egyházközségeket, felkész és tanító aait figyelmeztetem: szorosan alkalmazkodjanak a már több alkalommal közzétett feltételekhez és kérvényüket legkésőbb november 24-ig hozzám küldjék be.

Ez alkalommal emlékeztetem az egyházközségek hiteseit, miszerint az országos ref. segélyalap ez évi illetményének befizetése december 1-ére lévén tűzve, igyekezzenek mind az ez évi járandóságot, mind az előbbi évekről való hátralékaikat oly időben beküldeni, hogy én még decemberben beszámolhassak. S minthogy a közalap-bizottság nyugtázt és ellennyugtázt szerint fog az esperesi naplóval elbánni, mikor a pénzt küldik egyszersmind ellennyugtát is küldeni, szíveskedjenek. Bögöz, november 9. 1886. *Solymosi István,*
udvarhelyi ev. ref. egyh. esperes.

Sz. 1087—1886.

KÖRLEVÉL.

A marosi ev. ref. egyházmegye minden egyházközségének és papjainak, gondnokainak.

1. Minden egyházközség t. t. papja és gondnoka folyó hó 30-ig szolgáltatassa be a magyar országos ev. ref. közalap folyó 1886. évi járulékait. Mellékelve — presbiterium gyűléséből, hiteles alakban, a netalán hátralékos egyháztagok névsorát és tartozásaik mennyiségét, hogy azonnal az illetékes t. e. polgári hatóság útján felvételtesen s december 31-ig egyházmegyénk összes járuléka felküldethessék.

2. A főtiszteletű püspök úr által 1338—1886. szám alatt jelzett vallásos ajándékkönyvek, valamint a mélt. állandó igazgató-tanács által 2021—1886. szám alatt jelzett nyomtatványok leérkeztek; t. Ercse Mihály m.-vásárhelyi ref. kántor aánál, ki valamint eddig, úgy eztán is meg van bízva kezelésökkel, minden egyházközség nevére külön-külön csomagolva vannak. Gondoskodják mindenik t. t. pap, gondnok aá az egyházközségük nevére jegyzett csomag azonnal elvitetéséről.

Egyszersmind, minthogy ezen nyomtatványok részint két-részt három példányban szükségesek, intézkedtem, hogy ivenként a 3 kr. ár lefizetése mellett találhatók legyenek.

A költségvetések 2—2 példányban az új mintázatok szerint lévén beküldendők: a beküldés határidejét meghosszabbítom december 17-ik napjáig; a már beküldöttetkeket visszaadom.

3. A számadási naplók mindenik egyházközségben december 31-én zárassanak le. Január 1-től kezdve vezettessenek az új mintázatok szerint. A számadások is a lezárt naplók

alapján az új rovatok iven készíttessenek és keblileg láttassanak el 1887. január 1-ső nyolc napja alatt.

4. A mely egyházközségekben az iskolaszékek 3 évi ideje lejárt: újtassanak fel és a megválasztott iskolaszéktagok névsora jelentessék be a m. kir. tanfelügyelő úrhoz, valamint esperesi hivatalunkhoz.

5. Utasítom mindenik iskolaszéket, illetőleg, t. tanító aát, hazai történelmünk tanítására vezérkönyvül dr. Török István, kolozsvári ref. tanár „Magyarország története, népis-kolák számára” cím alatt, jelen évben megjelent, igen derék és jeles művét hozatni meg. Ára kötve 36 kr. Megrendelhető Kolozsvárt, bel-farkas utca 17. sz. alatt.

6. Figyelmeztetem azon néhány egyházközség t. t. papjait és gondnokait, honnan maig sincs teljesen beküldve a „Prot. Közlöny” előfizetési ára, hogy ha folyó hó végéig is nem lesz hátralék-tartozásuk tisztázva, azonnal intézkedni fogok rajtok felvételére iránt. Lukafalván, november 12-én 1886.

Rákosi Lajos,

marosi ev. ref. esperes.

Sz. 1623—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben az udvarhelyszéki egyházmegyébe kebelezett parajdi egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel pályázat hirdettetik.

Évi javadalma — tisztességes lakáson kívül — egyházi hivatalos becslés szerint 407 forint o. é.

Pályázati határnap f. évi december 10-dike. Folyamodványok nt. Solymosi István ref. esperes aához Bögözbe küldendők. Kolozsvárt, 1886. november 15.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1634—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a széki egyházmegyébe kebelezett feketelaki egyházközség kántor-tanítói állomására ezennel másodszor pályázat hirdettetik.

Javadalma: lakás, kert és gazdasági épületeken kívül, egyházhatóságilag 291 frtra van becsülve.

Pályázati határnap f. évi december hó 10-dike. Folyamodványok nt. Somkerek Miklós esperes aához Székre küldendők. Kolozsvárt, 1886. november 15.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök

Sz. 477—1886.

Hirdetményes idézés vá'operbe.

Melynek erejénél fogva háromszék-megyei k.-ajtai ev. ref. Kósa Rozália, hites férjét, irt megyei n.-ajtai Péter Józsefet, ki ötlet ezelőtt 4 évvel hűtlenül elhagyta és azóta magáról semmi jelt nem adott: hirdetményesen idézteti az erdővidéki egyházmegyének — mátol számítandó 6 — hat hónap eltelésével Baróthon a köztanácskozási házban tartandó házassági törvényszékére és pedig azon határozott értesítéssel, hogy az irt idő eltelésével — meg nem jelenése esetében is — e per tárgyalás és ellátás alá fog vétetni.

Az erdővidéki ev. ref. egyházmegye esperesi hivatalától. Bardócon, 1886. november hó 13-án. *Zajcz Mihály,*
ev. ref. esperes.

Sz. 479—1886.

KÖRÖZVÉNY.

A kolozs-kalotai egyházmegye tiszt. lelkészeit hivatalosan szólítom fel, hogy az egyházi közalap f. évi járulékát f. hó végéig az egyházakból, úgy a múlt évekről való hátralékokat felszedetni és haladéktalanul hozzám beküldeni, tartsák kötelességüknek. Szász-Lóna, 1886. november hó 15.

Szakács István,
ev. ref. esperes.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.

Nyomatott Stein Jánosnál Kolozsvárt.

PROTESTÁNS KÖZLÖNY.

Az erdélyi egyházkerület hivatalos közlönye.

XVI. ÉVFOLYAM.

KOLOZSVÁRT, 1886. NOVEMBER 25.

47. SZÁM.

Megjelenik minden csütörtökön egy iven. — Előfizetési ára egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt 50 kr. — Szerkesztő-ségi iroda -- hová a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők: külmagyarutca 9 sz.

A gymnasiumi vallástanítás érdekében.

(Vége.)

A tananyag beosztásáról, valamiféle rendszerről beszélnünk nem lehet. E tekintetben majd mindenik gymnasiumunk eltér egymástól

Igy pl. az enyedi Bethlen-főtanodánál az I—IV. osztályokban tanítatik Nagy Péter nagyobb konfirmációi kátéja, az V. osztályban „Egyház-történelem“, VI. o.-ban „Ker. Hittan“, VII. o.-ban „összehasonlító vallástan“, VIII. o.-ban „Magyar prot. egyháztörténelem.“

A kolozsvári ev. ref. kollegiumban I—II. „Biblia ismertetés“, Bocsor J. k. k. sz. III—IV. Nagy Péter nagyobb konf. kátéja. V. „Ker. egyháztörténelem“ Bocsor J. kézi k. sz. VI. „Symbolika“ Kis K. kézi k. sz. VII. Vallásos eszmék története. Szász D. k. k. sz. VIII. Magyar prot. egyháztörténelem. Farkas J. k. k. sz.

Közelebb állanak egymáshoz a kolozsvári és m.-vásárhelyi collegiumok. Az I—IV. osztály, ugyszintén a VIII. osztály minden tekintetben megegyezik. Az V. osztályban Bocsor egyháztörténelme helyett a Pálfi Józsefé tanítatik, a VI. osztályban symbolika helyett „Összehasonlító vallástan“, VII-ikben erkölcsstan.

Erdélyi ref. kollegiumainkban tehát sem egyöntetűség, sem a tanításban rendszer nincs.

Magyarországi egyházkerületeink közül a „dunamelléki“ és a „tiszáninneni“ egyházkerület bizonyos rendszert állapított meg, s e rendszernek megfelelő, abba beillő könyveket iratott. Mi aztán egyiktől is, másiktól is átveszünk egy-egy könyvet, de nem vesszük át egyiktől is a rendszert. Egyik kézikönyvünk a dunamellékiektől, nevezetesen Pesttől, a másik S.-Pataktól, a harmadik a soproni luth. képezdétől van átvéve, egy pár aztán csakugyan hazai. Nem is kézikönyvek átvétele ellen van kifogásom; ha egyik vagy má-

sik könyv jó, a célnak s rendszernek megfelelő, ám vegyük át; de ne a hány van, azt mind másfelől, hanem vegyük át egészen vagy egyik, vagy a másik rendszert, úgy vegyük át annak kézikönyveit is. A dunantúli egyházkerület s nevezetesen a pápai ref. collegium is átvette a dunamellékiek rendszerét s kézikönyveit.

De hát vajjon okvetlenül szükséges-e, hogy az erdélyi ref. egyházkerület e tekintetben leg-hátrább álljon? Szükséges-e, hogy mindent más-tól vegyen át? Én azt hiszem, hogy mi is tudnánk felállítani egy rendszert, s volnának olyan képzettségű embereink, kik e rendszernek megfelelő kézikönyveket irnának.

Én mindenekelőtt elvül óhajtanám felállítani, hogy tartassék szem előtt a fokozatos emelkedés. Azaz, kezdessék a tanítás a vallás alapján, a biblián. Ismertessük meg a tanulókkal a bibliát; annak íróit; a könyvek keletkezésének rövid történetét; a könyvek tartalmát részlete-sen. Hogy ezt könnyebben megérthessék, ismer-tessük meg azt a helyet, hol e történetek lefoly-tak, s azon népek szokásait, kik ezekben szere-pelnek; tehát tanítsuk legelőször a bibliai föld-rajzot és régiségtant, s így, miután ezt jól meg-tanulták a növendékek, azután fogjunk a biblia ismertetéséhez.

Ezután következnek a hittan, vagy a kon-firmációi káté, a mikor is a tanulók egyszers-mind konfirmálódottaknak tekintetnének s az ur-vacsorát is fölvennék.

A hittan után megismertetném az egyete-mes ker. egyháztörténetet, egy osztályban; rá-következőleg a magy. prot. egyháztörténelmet ismét egy osztályban; erre a különböző vallás-alakok történelmét, hogy a tanulók különbséget tehessenek a különböző vallások között s tanul-ják méltányolni a ker. vallást, mely a többiek felett áll s azoknál sokkal fejlettebb s tökélete-

sebb. Végül, befejezném az erkölcstannal, a mely a legmagasabb tudomány, s a mely a vallástannak céljával is megismertet.

A kézikönyvek megírásánál tartassék szem előtt a modern theologia mai álláspontja, s ugy adassanak elő a vallástudomány egyes ágai, hogy midőn a tanuló a gymnasiumból kikerül, ne higgye azt, hogy nekünk a vallás tanításánál célunk, elhitetni az emberekkel a legképtelenebb dolgokat is, hogy aztán a félrevezetett, elbutított nép által a papok feneketlen zsákja megtöltésék, — mint ezt még ma is sokan hiszik, — hanem azzal a meggyőződéssel távozzék el, hogy nekünk a vallástannal célunk, az embert a szó teljes értelmében emberré, erkölcsi lényvé képezni.

Szerintem, az I—III. osztályban kellene tanítani a biblia ismertetését, és pedig:

az I. osztályban „bibliai földrajz és régiségtan“, s a bibliából a „Mózes V. könyve.“

A II. osztályban az ó-testamentomi könyvek ismertetése, József könyvétől végig.

A III. osztályban az ujszövetségi könyvek ismertetése.

Hogy a tanuló a bibliával megismerkedhesék, okvetlen szükséges, hogy a bibliát olvassa; de ez még nem elég. A biblia stylusa nagyon nehéz, a gyermek nem mindenütt érti meg, ugy annyira, hogy ha olvasás közben megkérdezzük tőle, hogy mit olvastunk el, alig akad egy osztályban egy pár, a ki el tudja mondani. A következő órán már egy sem tudja; mert ha még megértette is olvasás közben, rövid idő alatt elfeleli, mert nem foglalkozik vele. Már pedig azt kívánni, hogy a bibliát künn is elővegye s még egyszer elolvassa, lehetetlenség, mikor így is túl vannak terhelve tanulnivalóval. Szorítkoznak tehát pusztán a kézikönyvre.

Épen ezért, az egyes könyvek ismertetésénél meg kellene említeni röviden a könyv íróját, keletkezési körülményeit, és pedig: a keletkezés helyét és idejét, s a keletkezés okait. Ezután részletesen a könyv tartalmát. A tartalom tárgyalásánál vigyázni az olyan helyekre, a hol természetfeletti, csodás dolgokról van említés. Ne igyekezzünk elhitetni a tanulóval, hogy az csakugyan úgy történt, hanem igyekezzünk olyan magyarázatot adni, a miben megnyugodjék, s a a mit később érett észszel is elfogadhasson.

Ilyen elbeszélésekkel telve van a biblia. Én legkevésbé sem vonakodnám az ilyen helyek képes magyarázatától, mert az szerintem nem hogy rontaná a gyermek vallásos érzületét, de emeli; aztán ilyen magyarázat után nem lesz kénytelen, azon törni fejét, hogy vajjon hát melyiknek van igaza, a bibliának, vagy a természettudománynak? Pedig az ilyen kérdések már a gyermeknél is a vallás kárára szoktak eldőlni. Így már itt ki lenne irtva a vallásról való ama hibás nézet, miről fennebb szólottam.

A IV-ik osztály tárgya lenne a „hittan“, vagy a konfirmációi káté, a mikor a collegiumi tanulók konfirmáltaknak s az urvacsorát is a rendes konfirmációi vizsga alkalmával fölvennék.

Az V-ik osztály tárgya lenne: az egyetemes ker. és prot. egyház történelme főbb vonásokban.

A VI-iké a magyar prot. egyház történelme.

A VII-iké a vallásalakok története, a különböző vallásalakok történeti fejlődése szerint. Nevezetesen, a természeti állapotban levő népek vallása, a khinaiak vallása, a Brahmanismus, Budhismus, Zendvallás, germánok, görögök, rómaiak, egyiptomiak, Babylonia és Syria, Izrael vallása és a ker. vallás, a magyarok ősvallása a megtérésig.

A VIII-ik osztály tárgya lenne az „erkölcstan“ mint a mely betetőzése a vallástudományoknak, s a mely kitűzi mintegy a célt, mely felé kell törekednie minden ker. embernek.

Én a tananyag ilyen beosztását jónak, célravezetőnek gondolom. De lehet, hogy más valaki jobbat, helyesebbet állít fel. Én abban is megnyugszom. Sőt felkérem mindazokat, kik e tárggyal foglalkoztak s jelenleg foglalkoznak, hogy szóljanak hozzá. A tárgy mindenestre megérdemli, hogy eszmét cseréljünk. A kölcsönös kicserélés által tisztulnak az eszmék.

Az én óhajom csak az hogy erdélyi ref. collegiumainkban is a régóta emlegetett vallástannári székek rendszeresítettessenek s a tananyag beosztásában is rendszer, s így egyöntetűség jöjjön létre.

Közpataky Gyula.

A papi értekezletekről.

(Vége.)

Az egyházi beszédek megírásában alkalmazkodjunk hiveink miveltségéhez; ne dogmatizáljunk és a virágos kifejezéseket kerüljük. „Quid enim prodest locutionis integritas, quam non sequitur intellectus audientis, propter

quos, ut intelligant, loquimur. Qui ergo docet, vitabit omnia verba, quae non docent" — mondja Augustinus. Luther pedig így szól: „Qui pueriliter, populariter et simpliciter docet, optimus ad vulgus est concionator.“ — Cicero is így utasít: „In dicendo vitium vel maximum est a vulgari genere orationis, atque a consuetudine communis sensus abhorrere. (De Orat. lib. I. cap. 3.)

Tanácskozzunk az isteni tisztelet, a vallás- és ének-tanítás felett; mert ha a jó levegő és tisztaság a test egészségéhez tartozik, bizony, a szép ének és helyes vallás meg a lélek egészségtana. Ne legyen a vallás a népiskolák tárgyainak csak amolyan appendixe.

Beszélgessünk a papi tekintély fenntartásának, növelésének módzatairól, s mihelyt elkezdjük a beszélgetést, azonnal rájövünk, hogy tulajdonkép e tárgyban a „cura pastoralis“-ról kell hogy beszéljünk. Mert hát, miben áll az auktoritas?! Talán csak nem abban, hogy megvárjuk a hallgatóinktól, hogy a mikor a mezőre megyünk, letegyék a kapát, kaszát, sarlót, villát a kezük-ből s hozzánk fussanak, hogy megcsókolják a kezünket?! Ezt hagyjuk a pópákra s a „Tisztelendő“ urakra. A tisztelet és szeretet másképp is nyilvánítható sokkal őszintebben és biztosabban. Mutassuk csak meg, hogy a „cura pastoralis“-ból kapott „kitűnő“-nk méltó előleg volt szóval, szívvel és tettekkel, meg fogjuk látni, hogy hiveink s a világ tiszteletében és szeretetében benne van a papi tekintély. A népszerűség ugorkafájára feljutni, könnyű, azon megülni, művészet.

Tanuljuk meg a papi értekezleteken az egyházi vásári szerződések, költsön-kötlevelek, számadások, építkezések, költségvetések törvényes módzatait, hogy legyen ezekben meg a pontosság, törvényesség és egyöntetűség. Akkor az esperesnek, egyházmegyei tanácsnak és igazgató-tanácsnak kevesebb baja s az egyházaknak jobb dolga lesz.

Mindezek mellett, ám, tudományos dolgokról is traktáljunk; de úgy, hogy rajtunk kívül egyházunk, hiveink is hasznot húzzanak abból.

Értekezzünk arról is, hogy mikép állítsuk fel a „korcsoma-háritókat“ a falusi olvasóköroket. Tatár Péter történetét halomszámra veszi a nép a gyékényekről, vásárok alkalmával, pedig ha megismerné a „Jó könyveket“, inkább megvenné ezeket. Hetenkint legalább két este gyűjtjük össze az iskolaházba őket s itt a nép szívét és lelkét leginkább megragadó szemelvényeket olvasunk fel megunk, s később velük is olvastassunk, s a végén meglátjuk, hogy ránk többé nem kerül sor.

Emlékszem gyermekkoromból egy esetre. Itt történt az apám házában. Egy részeges szegény embert (a levélhordó volt) úgy akart apám a korcsmáról elszoktatni, hogy ígért neki egy rend ruhát újévre, ha egy évig nem megy a zsidóhoz. Írást csinált róla a presbyterium előtt. Az keményen fogadkozott; de alig ment a kapuig, megvakarván a fületövét, visszajött s kért minden hónapra egy napi engedélyt. Apám ebbe nem egyezett, hanem azt mondta neki, hogy menjen el és gondolja

meg jobban a dolgot. Többé nem jött vissza a parokhiára, hanem járt a korcsmára.

Azt hiszem, hogy az olvasóegylet több hatással lesz az ilyen emberekre, mint a „kacagány“, meg a harisnya. Az igaz, hogy így apad az ekklesia korcsma-regaleja, de apad az egyesek kontója is, és nő az egészsége, vagyona s mindenek felett a — moralja.

Ime, ezekben óhajtottam elmondani nézeteimet a papi értekezletekről, hogy t. i. főtárgyai legyenek: az isteni tisztelet, a cura pastoralis, a legszélesebb értelemben s a jó administracio.

Ne gondoljuk, hogy azért kisebb emberek leszünk, ha nem értekezünk mindig Hégelről, vagy Darwinról, etc.; mert „kettős úton halad az emberi élet, egyik a gyakorlat, másik az elmélet“; de nekünk — miután az elméletet legalább facultative megszereztük — a gyakorlatra kell a fősúlyt fektetnünk.

Lám, az „élő bibliothéka: Brassai bácsi“ is irt „Számító Szokrates“-t s bizony, ezzel használt is talán többet, mintha mindig csak az Euklydes rendszeréről s több efféle magasabb tudományt igénylő dolgokról irt volna.

Benkő Gyula.

Püspöki látogatás Deésen.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségeket, sok oldalú elfoglaltsága mellett is, rendre-rendre személyesen meglátogatni s közvetlen szemlélet által szerezni ismeretet azok ügyeinek állapotáról egyik gondját képezi tevékeny főpásztorunknak. Ez vezérelte őt f. hó 20-án deési egyházközségünkbe is, a hová titkára kíséretében, a szamosvölgyi vasúton d. e. 10 órakor érkezett meg. Az állomásnál a város értelmisége, köztük br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok, Szarvadi Pál, deési főgondnok, Roth Pál, képviselő, Gajzágó, főorvos, továbbá az egyházközségi lelkes és tanítói kar várta az érkezőt, kit a sokaság nevében, a főgondnok szívből jövő istenhozottal üdvözölt. A főpásztor szokott ékesen szólásával válaszolt, a mire a zajos éljenek után, a kocsik hosszú sorától kísérve, a tűzoltó zenekar hangjai mellett s az utcákon összegyűlt sokaság éljenzései között, br. Bánffy Dezső, főispán, lakására hajtattott. Itt csakhamar különféle tisztelgő küldöttségeket fogadott. A tisztelgő testületek sorában voltak: a ref. egyházközség kebli tanácsa, élén Szarvadi Pál, főgondnokkal; a megyei tisztikar, főjegyző br. Diószeg Géza vezetése alatt; Deés város tanácsa és képviselő testülete, főjegyző Losoncy Istvánval; a deési kir. törvényszék, Balázs Mátéval; az ott állomásozó honvéd zászlóalj tisztikara, Velle századossal; a rom. kath. egyházközség képviselője, zárdafőnök Kozma Dömével; a gör. kath. egyházközség küldöttsége Velle János, esperessel élén; továbbá a kir. tanfelügyelő, Halász Ferenc és a gör. keleti esperes, Hermann János. A küldöttségek szónokai mindnyájan meleg szavakban adtak kifejezést hódoló elismerésüknek a főpásztor iránt, azon érdekért, melyek már is oly gazdaggá tették püspöki pályáját. A válaszok ezen idvezletekre, külön-külön és együtt véve is, meggyőzték mindenkit arról, hogy a református hitek büszkesége és feje méltán püspök.

A gazdag ebéd után, melyet a kitűnő vendég tiszteletére br. Bánffy Dezső, főispán adott s melyre az ottani egyházközség vezérő férjai valának hivatalosak, következett az egyháztanácsi ülés, melyen a főpásztor elnökölt. Az előre kitűzött s az egyházközség ügyeinek megismertetésére irányuló kérdő-pontokra adott feleletei az egyháztanácsnak, képezték ez ülés tulajdonképeni tárgyát. A mily örömmel győződhetett meg a főpásztor, az előterjesztett feleletekből, az egyházközség vagyoni ügyeinek Szarvadi Pál, főgondnok lelkiismeretes vezetése alatti virágzásáról, ép annyira leverőleg hathatott reá a lelkeszi administrációnak régi, helytelen helyi szokásokon alapuló fogyatékosága; az anya-, család- és hirdetési jegyzőkönyvek vezetése, minthogy nem volt az egy kézbe letéve, nem vala egyöntetű s esetleg zavarok kútforrásai lehetek volna. Ezeknek lehetőségűt elenyésztették jövőre nézve azon bölcs végzések, melyek e tekintetben az egyháztanácsi ülésen most hozattak: a lelkeszi administrációval tiszt. Kovács Sámuel bízott meg; a régi anyakönyvek, melyek sok helyen olvashatatlan bejegyzéseket tüntetnek föl, letisztázandók; a családkönyv kiegészítendő; a hirdetések külön jegyzőkönyvbe vezetendők; posta- és igtató-könyvek szerzendők, szóval, a lelkeszi administráció törvényszabta vezetésére nézve minden lehető üdvös intézkedés megtétellett. Remélhetőleg, azon intézkedések életbe léptetése elenyészteti az eddigi bajokat. Az iskolák állapotára vonatkozó kérdésekre adott feleletek, a tanügy kitűnő állására mutatnak, mert igen jó jelenség az, hogy az összes tankötelesek közel 90 %-a iskolába jár, a hol kitűnő tanítók vezetése mellett, jól felszerelt iskolákban nyer oktatást. A feleletek tárgyalása után, méltányoló elismeréssel vétetett tudomásul Márkus János, buzgó h. gazdagondnoknak jelentése azon önkéntes adományozások gyűjtéséről, mely a hasadt nagy harang ujjaöntésére 150 frtot eredményezett.

Este a meglepő csinnal berendezett új, most a napokban megnyílt s Szolnok-Dobokamegyre és Deés áldozatkészségét büszkén hirdető színházban diszelőadás volt, a nagy vendég tiszteletére. A Zoltán Gyula és Tóth Béla igazgatása alatti szintársulat tagjai ez előadásukkal — „Nóra“ színmű Csiiki G.-től adatott — is megmutatták, hogy méltók a színházat megtöltő diszes közönség pártfogására.

A szini előadás után, a főt. püspök ur Szarvadi Pál, főgondnok, lakására kísértetett, hogy részt vegyen a tiszteletére rendezett vacsorán, melynek vendégei, a város értelmiségének főbbjei voltak. Azonban, mielőtt a kiváló izléssel rendezett vacsorához leülhetett volna a diszes vendég-koszoru, az egyházkerület első emberét még egy fényes megtiszteltetés érte. A nemes város és ref. egyházközség, együttes akarattal, fáklyás-zenével lepte meg a főpásztort. A tűzoltó zenekar szabatos játéka mellett vonult a fáklyásmenet az alispáni lakás

elé, a hol a deési dalkör elhangzó, szívhez szóló dala után, Bíró Antal, egyházközségi pénztárnok, tolmácsolta igen szépen a közönség tisztelgő érzelmeit. A főpásztornak erre adott válasza, a röktönzés egyik remeke volt. E beszéd hatását leginkább elárulták a beszéd közben újra meg újra felhangzó dőtő éljenzések. A főpásztori válasz után, elvonult, folytonos éljenzés és zeneszó mellett, a menet. Bár nem vagyunk barátai a sokféle hühónak, mindazáltal teljes szívünkkel örvendünk, ha az önként jőve, kifejezése a méltó tiszteletnek és ragaszkodásnak s oly férfit illet, ki magas hivatása teljes tudatával munkál a közjó, vallás-erkölcsi élet magasztos elveiért lankadatlan kitartással és odaadással. Jól esett azért nekünk látni, hazánk e keleti bástyájának lelkesült tüntetését azon egyház feje iránt, mely mindenha a szép, jó és örök becsű dolgok zászlóját lobogtatá fenn. E tüntetés szép tanubizonyysága volt annak, hogy Deés nemes polgárai együtt éreznek azon egyházzal, melynek főpásztorát meleg rokonszenyük nyilvánításaival elhalmozták.

A főpásztor azon elvből indulva ki, hogy az élő szó, isten igéje, a leghatósabb kegyelmi eszköz az isteni dolgokban, soha se mulasztja el híveinek, ott a hol megjelen, lelki szükségait a közvetlenül ható egyházi beszéd által is kielégíteni. Azon hirre, hogy 21-én, vasárnap, az ékesen szóló ref. püspök fog istentiszteletet tartani, felekezeti különbség nélkül, mindenki sietett a deési ódon, nagy templomba s midőn a főpásztor ott megjelent, nem volt üres hely sehol. Megragadó és megindító egyszerű fenségében a protestáns istentisztelet; a hívek erőteljes, együttes dicsénete a mindenható istenhez, előre készíti a szíveket isten igéje befogadására. A ki 21-én jelen lehetett a deési ünnepélyes istentiszteleten, nem fogja soha feledni isten igéjének átható erejét, mert mintha az apostolok hittől lángoló szívének szavait hallottuk volna, úgy hangzott az ige főpásztorunk ajkairól. Hajlitotta szívünket, mint a viaszt, hogy aztán acél-keménynyé tegye elhatározásunkat. A megindulás forró könyei, melyek a hallgatók szemeiben csillogtak, legszebb jutalma volt az ékesen szólónak.

Templomozás után, az egyházi épületek megtekintése következett. Az eddigi építkezések és a tervek az újításokat illetőleg teljes megelégedését érdemelték ki főpásztorunknak. Majd az előző napon tisztelgő küldöttségek főnökeinek viszonozta látogatásait, a gondját mindenre kiterjesztő főt. püspök ur s délután br. Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok társaságában, búcsut véve a vasúti állomáshoz kísereglett kitűnőségektől, visszatért Kolozsvárra, székhelyére.

A deési ref. egyházközség és Deés város története egy fényes lappal; a főpásztor ur jó szíve egy édes emlékek ismét gazdagabbá lőn.

r.

T Á R C A.

Egyháztörténeti adalékok.

VIII.

Tophaeus Mildly püspök synodusra meghívó levele 1681-ből.

Revend. ac Clariss. D.

Salutem plurimam ac officiorum commendationem.

Aderit brevi, deo dante, generalis nostrae annuae Synodi a Majoribus destinatum tempus, dominica vulgo post trinitat. secunda, 8-a die junii, quare ipsum negligere, nec rariae imminentes vicissitudines, nec causae ecclesiasticae, nec dominor. fratrum ad opus Domini emittendorum ordinatio,

sinunt. Accedentibus aliis plurimis, qua sacrum, sed afflictum ministerium premunt, causis: quapropter V. R. D. hortor et moneo, ut Thordam, locum designatum, una cum rectoribus scholarum, comprimis vero candidatis frequentes conveniatis, et quidem cum sufficienti commatu instructi, ut sine taedio praestolari finem S. Synodi prossitis: Disputabitur ex 3 et 4 cap. confessionis: opponet praesentis anni candidati, qui fuerunt in Albensi Synodo ordinati: Concionabitur. R. Dnns Senior Albens. quia Hunyadiensis pie defunctus est. Nemque meridie R. Johannes Vársárhelyi, pastor Bodokiensis in sede Sepsi; Dominus benedicat Synodo ardentem precor.

Porumbakini, 1681. 9 Mai. Sanctiss. in Tannia R. Eccles. minister, Machael Tofaeus.

Külcm: Reverendissimis ac Clarissimis Viris Dominis Dioeceseos Enyediensis Seniori et toti fraternitati Verbi Dei Ministris vigilantissimis fidelissimis Dominis omni officio colendissimis.

3-ik lapon: A Deo pacis pacem atque in unione fidei incrementum precatur D. Veris!

Viri observandi Clerissimi ac doctiss. D. pro celebranda S. Synodo nostra partiali, quam ante generalem ipsa veneranda Antiquitas observare consuevit, in locum communi voto designatum Kocsardinum nempe, vos cum rectoribus scholarum nostrarum ad diem 13 junii voco, moneoque, ut solito digno eoque cum apparatu, quem ipse Rever. Vir hic nobis in suis meminit, ibi comparere velitis, valeatisque octandem in S. Generali Deus Corventum vestrum seeundet.

M.-Szentkirályini, 1681. 20 Maji. Conservus vester in Dno. Michael Debreceni, m pr.

IX.

Horti István püspök synodusra meghívó levele 1686-ból.

Gratia vobis a Deo Patre et Salvatore Jesu Christo!

Symmistae venerandi, Professores clarissimi, rectores scholarum Fratres in Christo dilectissimi.

Habet semper dulcissima Christi Sponsa, cum quibus in hoc mundi palaestra colluctatur; non deest semen antiquo serpenti quo Christi calcaneum identidem feriat, ne quidquam per suae libidinis satellites relinquit, ut ipsam Christo eripiat. Ex fraudum suorum profundis mille struit technas, bella parat, caedes spirat, acies instruit, quibus eam crudeliter pessumdati, sed frustra est: est enim instar domus super petram aedificataeque decedentes nimbos, ruentia flumina, ventos impetuosos immota excipit, non corrui. Multiplicat autem calamitates ejus, semen illud maleferiatum et varias creat ipsi molestias, multiferiam eam sauciat, persecutionemque calore obfuscare contendit: Sed Christi vibicibus sanatur, acceptis autem pro sponsa cicatricibus brevi delendis, gloriosa redditur, et quod in ipsa fuscum est, tendet in amabilem Christo, nitorem. Nostrum vero est ornare sponsam Christi, totis viribus, et quantum possumus, bona ejus procurare, quod nobis magna ex parte in conventibus synodalibus praestandum venit. Pericula quidem, quae afflictissimae patriae imminebant, tempus ad hoc destinatum nobis eripuerant; esse nihilominus ad praesens concepta (ex gratioso celsissimi principis consensu et benigna Magnatum svasione) nos convenire posse, occasionem arripiendam esse duxi et vobis conven-

tum generalem ex intimatione Dominorum Magnatum ob certas rationes Albae Juliae 10 novembr. anno praes. celebrandum indicere, necesse habui. Superatis itaque omnibus difficultatibus symmistae venerandi, professores clarissimi, scholarum rectores ornatissimi comparete die locoque praenominati; vobis enim ornandae Christi sponsae munus quam maxime incumbit disputatio ex cap. Helv. confessionis XII et XIII. nimirum de lege Dei, item de evangelio Christi, de promissionibus spiritu et litera. Contiones autem instituent: mane clariss. Deniel Vársárhelyi, eccles. Devaiens. minister, et meridie autem Rev. Petrus Pecs, eccles. Zagoniens. in Distr. Orbaiens. Minister. Deus clementi sua protectione vobis adsit, ut possitis tam venire ad nos, quam redire ad vestra indemnes. Datae Albae Juliae 1686 anno, 25 octobris.

Reverend. ac clariss. D. pietatum Frater in Dno eccles. orthodoxar. Transsylvaniae superintendens, Stephanus Horti.

X.

Bajcsi András, enyedi pap és senior, gyűlésre meghívó levele 1686-ból.

Virtute altissimi praesidioque semper et ubique triumphante suam Ecclesiam, corda vestra, dilectissimamque vestram familiam adversus quasvis tentationes munire suplex voveo!

Viri multum reverendi, clarissimi, doctissimi! Magni operis evangelii conservi fidelissimi! Fratres spiritu Christi servatoris et sanctae fidei communione conjunctissimi! Valet in Domino et ppportunitatem redimite, quia dies malae sunt.

Adsunt patentas reverendi clariss. ac doctissimi D. Episcopi pium pectus indefessamque sollicitudinem circumferentes, ostia pii vestri cordis, ut tanto dolori sponsae Dni vestri mitigando, lacrimisque detergendis paratos offeratis manus intime pulsantes. Reverendorum igitur ac clarissimorum D. Disputatorum (a s. synodo vestra parte proxime celebrata) vestrorum esse ad intimatum una cum reverendis ac doctissimis s. ministerii candidatis huic adesse spero, parato animo et obsequio. Quapropter non tantum rogatos, verum exortos ex officio velim, ut eo in termino et loco convenienti numero et modo adesse recusent minime. Quod ut fieri possit, die 9-a novembris hora matutina in oppido hoc N.-Enyed alesse primaque luce iter Deo propitio decente cum comitatu aggredi S. Societati nostrae, honorificum esse duxi! Deus clementissimus, moderator et custos servorum suorum fidelissimus, salvos et incolumes ducat, dirigat, reducatque s. sui Evangelii Ministros totus contendo.

N.-Enyed, ao 1686 die 28 octobr. R. clar. Dnum vestrar. conservus Andreas Bajcsi, Eccles. N.-Enyedens. Minister, ejusdemque districtus electus senior.

Eredetije a gr. Teleki nemzetség közös levéltárában M.-Vársárhelytt, 1004. Közli: *Konc József.*

KÜLFÖLD.

Németországban Wilhelm Hönig, heidelbergi professor egy hosszú cikksorozatban értekezik a felől, mikép lehetne a vallásos életet újra teleleveníteni. Főbb eszméi a következők.

1-ször is lehetséges, szabad szellemű, de a mellett ke-

gyes és szilárd meggyőződésű lelkészeket kell szerezni. A szellemileg kitűnő férfiak hiánya egyik legnagyobb veszedelem az egyháznak, mert növeli a kevésbecsűlést s még az alsóbb osztályokban is azon érzelmeket ébreszti, hogy az egyház szellemileg nem tud mérkőzni elleneivel. És aztán a szilárd meggyőződés, melyre oly nehéz szert tenni a mai theologia mellett, mely a mostani kételkedő kor szellemében gyökerezik. A theologia elfogadta alap gyanánt azon nézetet, hogy az ember az érzékfeletti dolgokat nem tudhatja. Ezért nem kérde, hogy mi az igazság magára, hanem hogy a község hitéletében mi szerepel igazság gyanánt. Ez állapot hasonlít a középkor végéhez, midőn theologiai és philosophiai igazságot különböztettek meg.

2-szor, a prédikációnak szabadabbnak, de egyszersmind kegyesebbnek kellene lenni; azaz, azon theologiai nyelvezettől és gondolkozásmódtól, mely a laikusra nézve mindig kissé idegenszerű, meg kellene azt tisztítani és teljesen a mai kor emberének gondolkozás- és érzelmvilágából kellene azt vennünk. Jobban el kellene tanulnunk azon nyelvet, melyen a mai mivelt ember a maga érzelmeit és gondolatait kifejezi. Továbbá, a prédikációnak gyakorlatibb irányúnak és szemléltetőbbnek kellene lenni. A folytonosan elvi, eszményi és elméleti magaslaton mozgó beszédek hamar kifárasztanak és hidegen hagynak. Válaszszuk példányul azon amerikai és egyes angol papokat, kik előttünk megfoghatatlan szabadsággal tárgyalják a gyakorlati viszonyokat és nyulnak bele a magán, családi, társadalmi és politikai életbe, hogy mindezeket a keresztyénség eszményi szellemével világítsák meg és has-sák át.

3-szor pedig általában az egész isteni tisztet az újkor szellemében kellene átalakítanunk, a vallásos érzelme-
ket nagyszerűbb és megragadóbb alakban kellene ott kifejezésre juttatnunk. Ének, zene és képzőművészet, egy szóval, az újkor eszközei nagyobb tért kellene hogy elfoglaljanak. A katolikus egyház számos eszközzel rendelkezik, melyekkel a kedélyeket hullámszásba hozza; míg egyházunk szegény ily eszközökben. Ezerekre megy azok száma, kik a protestáns istentiszteletet nem látogatják, mert az nem elégíti ki őket; és sok szabadon gondolkozó katolikus, ki teljesen tisztában van egyháza tévedéseivel, azért nem jó át hozzánk, mert a mi doctrinair istentiszteletünkkel nem tud kibékülni.

Ime, ezek a német professor eszméi. Eszmék, melyeknek tárgya megérdemli, hogy mi is gondolkozzunk felettük. Nálunk is általános a vallásos közönyösség. Ennek oka rejlik nálunk is némi részben a nem eléggé tehetséges, vagy nem eléggé szilárd meggyőződésű papokban, rejlik a túl fellengős és túlelméleti talajon mozgó prédikációkban, vagy az érzékekre kevésbé ható istentiszteletben. Vizsgálódjunk! Ha megkaptuk, hol a hiba, majd kiteláljuk annak javítás-módját is.

* * *

Franciaországban az atheisták nyilvános ünne-
pet ültek folyó év június 20-ikán, Douville-Maillefeu gróf elnöklete alatt. Az ünnepély egészen istentisztelet alakjában folyt le. Mint magasabb tisztet tárgyai, Hugo Viktor és Garibaldi szobrai voltak a szónoki emelvényen felállítva. A

Marseillaise'-t állva és hajadon fővel hallgatták végig. Az-
után beszédek tartattak.

Általában úgy látszik, hogy Franciaországban jelenleg divat az atheismus. Csak ebből magyarázhatjuk meg magunk-nak nagy elterjedését és feltűnésvágyát. Ezt bizonyítja a kö-
vetkező nagyon jellemző eset. Nem rég egy temetkezésnél a párisi községtanács elnöke azon reményét fejezte ki, hogy nem sok idő múlva elenyészik a keresztyénség tana és a halhatatlanság hite. A községtanács következő ülésében egy tag rosszalását fejezte ki a felett, hogy az elnök nyilváno-
san, mintegy a testület nevében, ily nyilatkozatot engedett engedett meg magának. Ekkor a községtanács 50 szavazattal 9 ellenében kinyilvánította, hogy az elnökkel egyetért.

Az atheismus e nyilvános tüntetései élénk visszahatást keltettek. Egy társulat keletkezett „Nemzeti egyesület az atheisták ellen” címmel, mely felekezeti és politikai pártszí-
nezet nélkül, feladatává tette szóval és írásban isten létele-
nek és a lélek halhatatlanságának tanát védelmezni. Mi nagy reményeket táplálunk e társulat működése iránt, minthogy a francia művelt társadalom egy részét csak az ultramontanis-
mus iránti ellenszenv őrítte az atheisták táborába; s mint-
hogy az ugynevezett atheisták nagy része a keresztyén val-
lás csak a katolikus ultramontanismus alakjában ismeri.

r—gy.

Felvilágosítás.

Nagytiszteletű úr!

Nem csekély megütközéssel olvastam a „Prot. Közlöny”
legfrissebb számában, hogy „az erdélyi ref. egyházkerület gen-
notáriusa: nagytiszt. Szász Gerő urnak” címzett ellenindítvá-
nyom becses lapja szerkesztőségi irodájába tévedt, s a nt. ig.
tanácsos urnak szánt füzetért, mint tapintatlan, meggondolat-
lan tanár palam et publice pellengérré állítottam. Az ügy,
meggyőződéseim szerint, érdemes rá, hogy bünbakja legyen, s
úgy látszik, nekem sem adatott, sorsom ellen küzdenem. Az
az ártatlan füzetecske csupán arra volt szánva, hogy a nt.
előjáróságot meggyőzzem s felvilágosítsam egy s más dologról,
miket mint tanvezető, két év leforgása alatt, iskolámban az ok-
tatás-nevelés és benlakás körül észleltem, tapasztaltam; mert
hogy a röpiratból idézzek „nem az a célom, hogy vélemény-
nyemet minden áron elfogadtassam, hanem hogy belőle az ügy
nyerjen a több oldalról való megvilágítás által.” A körül fo-
rog a kérdés, hogy a korszerű haladás útján levő iskolánkat
egy régi nyügétől, a lakó szobák zsúfoltságától is megszaba-
ditsuk-e, vagy pedig ne. Én meg akarom szabadítani, mert mó-
dunkban áll. A kik nem ismerik a bajt, azok természetesen
nem törődnek vele. A kérdés 3 szóval 3 ellen az új beren-
dezkedés kapcsán napirendre kerülven az előjárósági gyűlés-
ben: nem csak jogomban, de kötelességemben állónak ismer-
tem, meggyőződésemet oly alakban és módon fejezni ki, hogy
az az illetékes körökbe eljuthasson. Mostani gyenge egész-
gem azonban nem engedi, hogy p. o. egy terjedelmes véleményt
tiz-tizenkét példányban leirhassak; tehát kinyomattam, nem
mintha annak valami nagy jelentőséget tulajdonítottam volna,
hanem mert 50—60 szegény tanuló további benlakhatásáról
s vagy 200 egészségügyi érdekéről van benne szó. Küldöttem

belőle előljáróságunk tagjainak s szántam a mélt. ig. tanács érdemes tagjainak is, mert előttem akkor valószínűnek látszott, hogy házilag el nem intézhetjük ez ügyet. Azonban, az ig. tanácsos uraknak szánt füzetekből egy, a coll. két főgondnok urával egyidejűleg postára került véletlenül s ez idézte elő egy pohár vízben a tengeri vihart. Tehát füzetem, melynek tartalma érett megfontolás eredménye, s mely az illető előljáróság s a nt. közjegyző úr kivételével senki előtt sem ismeretes, csak alkalmúl, de nem okúl szolgálhatott arra, hogy miatta akár az ügy, akár kevés igényű személyem nyilvános megrovást szenvedjen. Sajnálom a történeteket! Felvilágosító soraim közlését tisztelettel kérem. Sz.-Udvarhely, 1886. november 13.*)

Gönci Lajos,
tanvezető tanár.

Nyilvános számadás és köszönet.

A bethleni ev. ref. egyházközség az idők viharaitól megrongált templomát kiujtván: szükségesnek vélem, részint saját igazolásom, részint a vallásos buzgóságnak fényesen nyilvánuló ténye miatt, a már előljárósági gyűlésben helybe-hagyott és megvizsgált számadást nyilvánosságra hozni.

1. Az építész munkadíja 1500 frt. 2. Villámhárító 78 frt. 3. Padok igazítása és festése 95 frt. 4. Toronyóra igazítás 90 frt. 5. Festék és földmunka 40 frt. Együtt: 1803 frt. Adományoztak:

Mlts néhai gróf Bethlen Károly ur 472 frt.; e mellett személyesen ügyelte fel a munkálatot. Oh, hogy ötet kelle legelőbb is e templomba vinni! Legyen emléke áldott! Mlts gróf Bethlen Ödön ur 300 frt. Mlts gróf Bethlen Bálint ur 100 frt. Mlts gróf Bethlen Pál ur 100 frt. Mlts gr. Bethlen András ur 100 frt. Mlts gróf Bethlen Béla ur 50 frt. Mlts gróf Teleky Gézané, született Bethlen Margit ő nagysága 200 frt. Nagyméltóságu Kállay Bérniné, szül. Bethlen Vilma ő nagysága 50 frt. Székó Ferencné M.-Szigetről 50 frt. Két táncvigalom jövedelme 133 frt. 85 kr. A bethleni takarékpénztár tek. igazgatósága 100 frt. Tek. Szentgyörgyi Mór ur 6 frt. T. özv. Nagy Sándorné 2 frt. Főtiszteletű püspök ur Kis Károly dispencziói díjában 10 frt. Ifj. Szilágyi János 1 frt. 1883 június 30-tól 1886 július 1-ig kamat a begyűlt adományok után 128 frt. 78 kr. Együtt 1803 frt. 63 kr.

Az építéshez szükséges 100 szekér porondot meghordották: Gyárfás Albert, lelkész, Fekete Gergely, énekvezér, Érsek Sándor, Tóth Sándor, Tóth Márton, Tóth János, Gergely Gyuri és János, Érsek László, Szölke József, Oláh János, László Gábor, Érsek Mihály, Szilágyi Samu, Koska Károly, Bonchidai Zsiga, özv. Nagy Kati és Szilágyi Ferenc, egyháztagok.

Fogadják a nemes szívé adakozók itt e helyen is forró köszönetemet. Az ösöknék méltó utódai lehetővé tévők megvalósítását annak, miben ezelőtt három évvel bizonytalan, de édes reménynyel kezdettem. Boldog vagyok annak tudatában, hogy nem csalatkoztam.

*) Mult számunkból, hely szűke miatt, kimaradt. Most közöljük. Mondhatnánk sokat, de hallgatunk; mert nem személyekkel bajlódunk. Nézzük mindig magát a dolog fontosságát és nem lesz szükség felvilágosításokra, melyek nem világosítanak meg semmit.
Szerk.

Adja az egek ura, hogy évek hosszú során át gyakorolhassák áldozatkészségüket a haza és egyház oltárán!

Még hátra van templomunknak bekerítése. Egyházközségünk csekély jövedelméből nem takaríthatta meg a szükséges összeget; bár minden feleslegét félre rakta. Az, ki segített volna ebben is: gróf Bethlen Károly ő méltósága, jobb hazába költözött. Biztatva vagyok azonban, hogy az ő emlékére, egyik őse megkészteti. Ha isten éltet: erről a jövő évben. Bethlen, 1886. nov. hóban. Gyárfás Albert,
bethleni ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

= A Pápán tartott konventnek látható emléke gyanánt jelent meg az öt év. ref. püspök együttes arcképe jól talált photograph-kabinet kiadásban és kapható helybeli könyvkereskedő — Stein János üzletében 70 krajárért, portómentes küldéssel 80-ért. Képmádók nem vagyunk; hanem, annyi bizonyos, hogy van abban sok felemelő, lelkesítő és buzdító: látni azoknak vonásait, kik egész életüket arra szentelték, hogy munkálják anyaszentegyházuk javát és a protestántizmus dicsőségét. A mi püspökeinknek legszebb jutalma: a hivek szeretete. Mutassuk meg szeretetünket azzal, hogy ne csak szívünkben őrizzük az irántuk való kegyeletet, hanem albumainkat is felékesítjük látható vonásaikkal, melyek mindig az érzelmek és tettek túlköre.

= Az alsófehérmegyei tanító-egyesület folyó évi dec. 8-án N.-Enyeden tartandó közgyűlése alkalmával, elnöke, a magyar paedagogiai irodalom Nesztora, kir. tanfelügyelő Gáspár János tiszteletére félszázadra terjedő működése méltánylásul „Egyesületi ünnepélyt“ rendez, a mikor egyszersmind „Gáspár-alap“ címen 500 frtos alapítványt tesz az enyedi ref. főtanodánál. Az ünnepély sorrendje egészen a célnak megfelelő módon és igen érdekesnek mutakozó tartalommal állítatott össze. Őszinte szívvel és szerencsekívánatainkkal csatlakozunk a felemelő ünnepélyhez. Ki annyit, annyi buzgósággal és oly önzetlenül dolgozott, mint Gáspár János, kit a gyermek-irodalom úttörője, sőt megteremtője gyanánt tisztelhetünk: az méltán megérdemli, hogy a hálás nemzedék meghajoljék megöszült fűrtel előtt és kegyeletének kifejezésével tegye könnyítvé, édessé alkonyodó napjait, melyeket ma is kitartó munkásságával aranyoz meg. Melegen ohajtjuk, hogy az emberi élet legszelebb határáig gyönyörködhessek a kortársak őszinte, meleg szeretetében!

= Csak meg kell indítani a dolgot, aztán megy!

A mi pályázati kezdeményünk, Celder Márton barátunkat is, mint „Az evangeliomi lelkész társaság“ szerkesztőjét és kiadóját arra indította, hogy ő is pályázatot hirdel innepi, időszaki és közönséges egyházi beszédekre, 30—30 franczával és pedig egyszerre — ötre. A pályaműveket a szokott formások megtartásával karácsonig kell Celderhez beküldeni Kecskemétre. Örvideni fogunk a sikernek, mely a nemes versenyből okvetlenül ki fog fejlődni. Paptársainkat buzdítjuk, lelkesítjük, hogy vegyenek részt a pályázaton, nem az anyagi haszonért, hanem amaz erkölcsi és szellemi elégtételért, mely az irodalmi foglalkozásnak szokott lenni megbecsülhetetlen jutalma. A Celder

lelkészi tárának előfizetése különben egy évre 3 frt., a „Figyelő” járatóinak 2 frt. Azt is szívesen fölemlítjük, hogy Celder minden általa szerkesztett, vagy háromféle folyóiratnak ötletet tiszta jövedelmét írói díjazásokra fordítja. Nemes önzetlenség és valóságos apostoli buzgóság ebben a hitvány élősdí világban!

== A Hornyánszky Viktor-féle jó nevű és régóta a protestáns-irodalmat híven szolgáló könyvnyomda és könyvkiadó-cég Budapesten, újév kezdetével időhöz nem kötött, évenként 12. füzetben megjelenő vallás-erkölcsi tartalmu füzeteket szándékozik megindítani a nép számára, a népies irodalom művelőinek tollából eredő és mulattatva olvasó elbeszélésekkel, a nép felfogásához mért természettudományi, vagy mezőgazdasági dolgozatokkal. Kéri hát a lelkészek részéről a szellemi támogatást, melyet tisztességes írói díjjal viszonzoz. A megrendelt füzeteket három havi hitelre is megküldi. Mi melegen ajánljuk a keletkező „Protestáns Népkönyvtár” lelkésztársaink és tanítóink figyelmébe. A megrendelések a m. tud. akadémia-épületébe küldendők.

== Papválasztás. Majdnem a csodával határos hirt mondunk. Folyó hó 21-én történt meg N.-Ernyében a papválasztás és pedig egészen szép rendben és közmegegyezés-

re. Ez pedig nagy dolog ma már, midőn még a papválasztást is felhasználják sokan, hogy konkolyt hintsenek és megzavarják a hívők csendességét. Megválasztatott Kali József, csókai pap, ki 65 és $\frac{5}{8}$ -ad szavazatot kapott a Karácson Sándor $2\frac{1}{2}$ szavazatával szemben. Megválasztott paptársunknak, ki helyet cserél csupán, de nem hivatást: kívánunk minden áldást, erőt, kitartást és buzgóságot.

== Unitárius atyáinkfiak buzgón és kitartással munkálkodnak. A mióta megalapították a „Dávid Ferenc-egyletet” minden esztendőben megtartják közgyűlést; felolvasásokat tartanak, azokat kiadják és szorgalmaskodnak a maguk dolgai körül. Jól teszik; nagy dicséret illeti meg. Most egyszerre három kis füzetet küldtek szét, az egyik épen „A jövő vallása” Brassaitól, mely természetesen csak az unitárius lehet, szerintök. Ehez sok szó férhet. De ahhoz szó nem férhet, hogy nem panaszkodnak a szegénység miatt, pedig ők is szegények; nem gyűlölködnek egymásra, nem igyekeznek kárt tenni egymás reputációjában: hanem kevés eszközeiket felhasználják ügyesen; küzdenek, tesznek, még a levegőben is építenek és példát adnak, hogy kell tisztességes szolgálatot teljesíteni. Bizony, volna kitől tanulni, a ki tanulni akar!

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 2057—1886.

Mindenik ref. collegium mtt. Elöljáróságának.

A közoktatási m. kir. miniszter ur [f. é. 41021 sz. alatt értesíti hatóságunkat, hogy a középiskolai törvény 46. §-ban gyökerező jogánál fogva az erdélyi ref. egyházkerület kötelelkeiben álló nagy-enyedi, kolozsvári, maros-vásárhelyi és zilahi gymnasiumokra nézve ismét Páll Sándor, kolozsvári, a sz.-udvarhelyi, szászvarosi, s.-szent-györgyi gymnasiumokra nézve pedig Elischer József, n.-szebeni tankerületi főigazgatót bizta meg a látogatással és az állami főfelügyelet nevében, gyakorlásával, illetőleg annak általa való gyakorolhatása végett, jelentés-tétellel. A miről a mtt. előljáróságok, a tanári karokkal leendő szíves közlés végett, ezennel értesítetnek.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület állandó igazgató-tanácsától, Kolozsvártt, 1886, november 2.

Parádi Kálmán, Szász Domokos,
tanügyi előadó. ref. püspök, mint elnök.

Sz. 495—1886.

FELHIVÁS.

A küllői ev. ref. egyházmegye t. lelkészeihez és t. előljáróihoz!

Hivatalosan felhívom a t. lelkész és egyházi t. előljáró atyafiak figyelmét a következőkre

1. Tartsák szigorú köteleességüknek, az országos ev. ref. közalap 1886 évi illetékeit és a netaláni hátrálékokat felszedetni és hozzám, alólirtohoz, f. évi december 1-éig, a kezelési szabály 15-ik §-a értelmében, beszolgáltatni.

2. Kívánom figyelemzetni a kezelési szabályok 11. §. b) és d) pontjaira, annnyival inkább, mert biztos kútfőből arról értesültem, hogy a közelebről Pápán tartott konvent utasította a közalap végrehajtó bizottságát, hogy a segélyosztásnál jövőben e szabályokat szigorúan tartsa meg.

3. Szeretettel felkérem t. lelkésztársaimat, hogy a kezelési szabályokban kiszabott határidőket szigorúan tartsák meg; jelesen az 1886-iki számadást december 31-én zárják le (15. §.), továbbá figyelmükbe ajánlom a 16, 17 és 24-ik §-sokat.

4. Az év vége közeledvén, a számoló gondnokoknak, felelősség terhe alatt, megrendelem, minden nemű egyházi

és kepeztartozások felhajtását és illető helyökre való beszolgáltatását; valamint az adóknak kifizetését is.

A fennirtakat még eggszer az illetők figyelmébe ajánlva, vagyok V.-Gálfalván, 1886, nov. 16-án, szerető szolgatársuk, barátjuk,

Kovács Elek,
küllői ev. ref. esperes.

Sz. 1663—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői egyházmegyébe kebeleztet mikfalvi ev. ref. egyház papi állomására, ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalma: pénzértékben, egyházi hivatalos becslés szerint, tisztességes lakhely, gazdasági épületeken, beltelken kívül, 343 frt. 27 kr.

A megválasztandó köteles magát a küllői ev. ref. egyházmegyébe bekebelezettni, gyámintézet pénztárának tagja lenni és évi fizetésének egy hatodát az özvegy-árva gyámintézet pénztárába, mielőtt állomását tényleg elfoglalná, befizetni. Pályázati határnap: f. évi december 16. Folyamodványok Kovács Elek, esperes afához, V.-Gálfalvára, küldendők, u. p. D.-Szent-Márton. Kolozsvártt, 1886, november 21-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Sz. 1668—1886.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a küllői egyházmegyébe kebeleztet mikfalvi ev. ref. egyház kántor-tanító állomására pályázat hirdettetik.

Javadalma egyházi hivatalos becslés szerint, 117 frt. 79 $\frac{1}{2}$ kr., tisztességes lakás, tanításért 50 kr. minden gyermekről. Tanköteles van 35—40.

A megválasztandó évi fizetésének $\frac{1}{6}$ -át tartozik a küllői ev. ref. gyámintézet pénztárába befizetni s magát az egyházmegyébe bekebelezettni. Pályázati határnap f. év dec. 16. Folyamodványok Kovács Elek, küllői esperes afához, V.-Gálfalva, u. p. D.-Szt.-Márton, küldendők. Kolozsvártt, 1886, nov. 21-én.

Szász Domokos,
erdélyi ref. püspök.

Felelős szerkesztő és kiadó: SZÁSZ GERŐ.